

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: a035703446@gmail.com

עלה 61

בס"ד, ט"ז אלול תשפ"ב

בגליון:

ב רבי שרגא פייבל הלוי הורוויץ אב"ד פאקש ופאפא

תולדותיו ופעליו, קשריו עם גדולי דורו, משפחתו וצאצאיו, חיבורו בכת"י
שו"ת 'שפה ברורה' – מהרב יהודה אהרן הלוי הורוויץ / חותנו רבי יואל
מקלינווארדיין (טז), רבי מנחם מענדל בנעט דומ"ץ פאקש (יז)

יט רבי יעקב שרגא הלוי יונגרייז אב"ד נאגראד-בערצעל

חתנו רבי אלכסנדר קנאפפלער אב"ד סיראק ובנו רבי משה הלוי יונגרייז
מנאנאש – מהרב חיים אריה רייניץ

לג רבי אלעזר טייטלבוים מליסקא

תולדותיו וצאצאיו, בנו רבי יצחק דומ"ץ בארדיוב צאצאיו ויחוסם – מהרב
יואל וויינשטאק

לט ק"ק סקאליץ, רבני ונכבדי הקהלה ומשפחת עהרנשטיין

תשובת החתם סופר אודות מצבה משנת קנ"ו (מ), התייסדות הקהלה, דרשת
החת"ס להיזהר בכבוד רב זקן (מג), האב"ד הג"ר בירך אברהם טייטנער
ופרשת היתר מאה רבנים (מה), רבי יחזקאל כ"ץ עהרנשטיין ומשפחתו (נ),
אביו רבי זאב וואלף ומשפחתו (נח) – מהרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש

סד לפני תשעים שנה (33)

לקט ידיעות מהעיתונות בשנת תרפ"ח – מהרב שלמה יהודה הכהן שפיצר

ע

עוללות

מצבת רבי משה פשקזי מנ"ש – הרב מ. לאפפלער (ע) / רבי יהודה קערפל,
רש"י קליין מפעטראוואסעלא – הב' ע. ב. וידר (עב) / רבי מאיר פליישמאן
מוינה – הרב מ. מ. בויער (עד) השלמת מכתב רא"ק זינגער מלאשאנץ – הב'
ע. ב. וידר (עד) מצבת אשת רבי דוד לביאוס בפ"ב (עו) מכתב מהרבנית אשת
החת"ס בזוש"ל – הרב ש. אופמאן (עז)

הרב יהודה אהרן הלוי הורוויץ

ירושלים

הג"ר שרגא פייבל הלוי הורוויץ אב"ד פאקש ופאפא

גדולי דורו עליו

מרן החתם סופר מתאר את רבנו כשהוא עדיין בשחר ימיו: "ידי"נ הרב הגדול הותיק חדתי מלא עתיק כש"ת מהו' **שרגא פייבל** נ"י רב בק"ק אבראהם יע"א מגלת ספר ממכ"ת אלי כתוב הגיעני שאלת חכם תשובה שלימה היא (שו"ת חתם סופר חלק יו"ד סימן קצז). במכתב לאחד מקרוביו מכנה החת"ס את רבנו בתואר: "**הרב הצדיק דק"ק פאקש**" ראה אוצרות הסופר גליון כא עמ' ג).

ובמקום אחר: ידיד נפשי הרב המאור הגדול המופלג בתורה חרוץ ושנון בעל פיפיות עומד לתלפיות כש"ת מו"ה **פייבל** נ"י אבדק"ק **פאקש** יע"א (שם חלק א או"ח סימן קא). וכן...המאה"ג המפורסים המופלג בתורה זית רענן יפה פרי תואר קרא שמו כבוד מה' **פייבל** נ"י אבדק"ק **פאקש** יע"א.

ועל אף גילו הצעיר של רבנו בהיותו פחות מגיל ארבעים קורא עליו החתם סופר: "...**וכל דילדי אימי כוותי תלד**, גודר גדר ועומד בפרץ" (שם חלק ג אה"ע א סימן מ).

גם גדולי התורה שבאותו דור התייחסו אליו בכבוד רב, וכדברי הגה"ק רבי יהודה אסאד המתארו: "אבן הזוהר, כעצם השמים לטוהר, ה"ה הרב המאוה"ג הגאון המפורסם, נודע למשגב, נר ישראל, עמוד הימיני פטיש החזק, צדיק יסוד עולם, כש"ת מהו' **פייבל הלוי הורוויץ** נ"י אב"ד ור"מ בק"ק פאפא", (שו"ת יהודה יעלה חלק ב, חו"מ סימן עח).

ובמקום אחר: "ה"ה כבוד ידי"נ וחביבי, הרב הגאון הגדול העצום, סיני ועוקר הרים, ערוגת הבושם.. יקרת קדושתו קבלתי לנכון, ושמחתי כי נתן מקום לדבריי ואשרי הדור שהגדולים כו' והדר"ג הרא' לי ענותנותו" (שם סימן לג).

המהר"ם אש אב"ד אונגוואר: קורא לו: "הרב הגאון המפורסם נר ישראל עמוד הימיני" (אמרי אש יו"ד פו) או "להגאון המהולל חו"ב זך ונקי" (שם אה"ע קו).

אף הג"ר יצחק משה פרלס רבה של בונימד קורא עליו:

"...קולע אל השערה בפלפולו נוקב ויורד מצולה העמק שאלה והגבה למעלה ה"ה הגאון המפורסם לשם ולתהלה כק"ש מו"ה **פייבל** נ"י ראב"ד ור"מ

דק"ק פאפא...י"י"נ הרב הגאון הגדול המובהק מאוד נעלה ... (בית נאמן סי' כא ושם כב).

תולדותיו

רבי שרגא פייבל הלוי הורוויץ זצ"ל נולד בשנת תקנ"ה לערך [?] בראצפערט [בהונגריה: אויפעהערטו UjFeherto, העיירה כלולה בתחום השיפוט של מחוז סבולץ, סטמר וברג] לאביו הר"ר יהודה ליב הלוי הורוויץ מגזע השלי"ה הקדוש, שהיה כנראה מראשוני המתישבים בעיירה [בשנת תק"ו היו בראצפערט רק שתי משפחות יהודיות אך בשנת תקמ"ה כבר היו בה כעשרים. רוב יהודי העיירה סחרו במוצרי חקלאות].

כבר בגיל בר מצוה למד בישיבתו של הג"ר יצחק אייזיק טויב אב"ד ור"מ קאלוב [בהונגריה Nagy Kallo]. יש לציין שרבותו של רבי יצחק אייזיק חלשה על כל גלילות המחוז סאבולץ, וכנראה היה מהרבנים היחידים באזור זה שהעמידו ישיבה. במכתבו של הרב אברהם זינגר מווארפלוטה הי"ד שאביו למד אצל רבנו, הוא מציין שגם למד אצל הישמח משה באויהלי יחד עם הג"ר יהושע כץ מורפלט.

בהגיעו לפרקו נשא את מרת צביה פייגא בת רבי יואל שנולדה בקליינוורדיין בשנת תקס"ג ונפטרה כ"ג שבט תרי"ד ונקברה באונגוואר [בחלקה מס' 1 תאריך 21.02.1854 הקבר מצולם באתר "קהילה לינקס" ע"י מרמרשל כ"ץ מארה"ב] מהצילום ניתן לקרוא:

... / מו"ה **יואל** ז"ל אשת הרב ...
פייבל הלוי ... ז"ל / אב"ד ... /
האשה החשובה / צנועה במעשיה
יראת השם / פנת יקרת יסוד ... גם
אשר בצלה / **בת** חכמים וגדולים
אנשי השם / ילידת אדם רב ותור
המעלה / והיא גם היא יקרה
וחביבה / אביוני אדם תמכה ברוח
נדיבה / לאל שב רוחה כי משם
חוצבה / וינח? ביום כ"ג שבט תרי"ד
לפ"ק / תנצבה.

נישואיו היו כנראה לפני הגיעו לגיל עשרים. בבית דין של קליינוורדיין בשנת תקע"ה חתם על גביית עדות המופיע בשו"ת חת"ס.

מקליינוורדיין עבר רבנו לעיר מאדע שם עסק במסחר לפרנסתו ולא רצה ליהנות מכתרה של תורה עד שנקרא לכהן כרבה של קהילה באבראהאם. להזמנה זו נענה רק לאחר שטענו באוזניו שאסור לה לקהילה להיות ללא רב ומכיון שבהיעדר רב ומו"ץ מתפשטת התופעה המבישה של הליכה לערכאות של נכרים רק אז נענה להם.

קהילה קטנה זו לא היתה בה ישיבה אבל רבנו ישב ולמד בשקידה רבה עם תלמידים שונים. דבר זה אנו למדים ממכתבו המרגש אל תלמיד צעיר שביקש לעקור וללמוד בישיבה אחרת, ורבנו בא בבקשה שטוחה מהתלמיד שישוב אליו כדי ללמוד עמו [התפרסם במוריה וכן להלן].

בקהילת אבראהאם ישב רבנו עד לשנת תקצ"ב לערך שאז החל לכהן כרבה של פאקש. את הצלחתו הרבה כמנהיג קהילה ניתן גם לזקוף לכך שמעבר לגאונותו בתורה ויראתו התמימה נתברך בכישרונות ברוכים. היה מחונן בפה מפיק מרגליות, וכל שומעיו נשתתקו כשדיבר כי נכספו לשמוע כל הגה מפיו בבחינת "שפתים יישק". כך אירע פעם שדרש לפני שרי המחוז בלשון גרמנית צחה, ובין השרים היה נוכח הגראף קארל אסטרזהזי ששלט באזורים רבים בהונגריה הפנימית. הגראף כל כך התפעל מנאומו של רבנו עד שלאחר הדרשה אמר לו "לרב גדול כמוך אין נאה לשבת בעיירה קטנה, לך מתאימה רבנות העיר פאפא", ולא הועילו הפצרותיהם של אנשי פאקש, ובסוף שנת תקצ"ט עזב את קהילתו ועבר לפאפא בכבוד גדול. כאן ישב על מקומו של הג"ר בנימין וולף הכהן רפפורט מחבר הספר שמלת בנימין.

אסיפת תר"ד

השנה שנת תר"ד, לראשונה מתכנסים להם מנהיגי הרפורמים בגרמניה (ראה הקדמת המלבי"ם לפירושו לתורה "ויהי בשנת תר"ד..") ובשו"ת בנין ציון השלם חלק שלישי חלק המאמרים סימן קח, הרחבתי בכל אותה פרשה), במקביל חל גם בהונגריה רפיון כללי בשמירת המצוות בייחוד אחר פטירת רשכבה"ג מרן החתם סופר, ובראות רבנו את התגברות רוח תנועת הרפורמה והתארגנות מנהיגי תנועת המחדשים וסכנתה ליהדות, החל רוחו לפעמו וזם כינוס ראשון מסוגו למען חיזוק היהדות והרבנות בהונגריה על ידי ארגון תנועה לחיזוק הדת.

באסיפה שהתקיימה באלול שנת תר"ד, השתתפו רבנים רבים משומרי משמרת הקודש. כינוס זה נועד לשמש כעין ועד מכון לארגון רבנים חרדים, אולם רק עשרים וחמישה מרבני הגר הגיעו. מהם נציין את הג"ר יהודה אסאד, הג"ר חיים שלזינגר מקיצע אב"ד אירשא, הג"ר אליקים גץ שוורין מבייא ועוד. גדולי הדור כמו הכת"ס, המהר"ם שיק והמהר"ם א"ש לא הצליחו לבוא. ואם כי היו כמה מכשולים שהביאו להשגות על דרך ניהול

ההכנות לאסיפה, וכפי שבא לידי ביטוי בדברי תוכחתו של המהר"י אסאד לרבנו, כמו כן אנו קוראים על כך בדברי הכתב סופר (קובץ אוצרות הסופר גליון יב עמ' ס) לרב מיוגוסלביה שהתלונן על שלא הוזמן לאסיפה: "וראש וראשון היה בזה **ידיד נפשי הרב הגאון אבדק"ק פאפא נ"י**, ומי יודע אם כתבו אל רבנים הרחוקים ממנו מרחק רב כזה ולכן גם למעיי"כ נ"י לא קרא, וח"ו להקל בכבוד ת"ח כמותו איש צדיק תמים, ואל יחשוב מחשבות כאלה... (וראה עוד בקובץ כרם שלמה גליון קמב-ג כמה אגרות, וכן פרוטוקול האסיפה, ונדפסו גם במהדורה החדשה של הספר 'מזכרת פאקש' להר"ד סופר, בהוספות שבסוף, 'קורות התורה והאמונה בהונגריה' לר"י גרינוואלד, בודפסט תרפ"א, פרק ד', וכן לפלגות ישראל באונגריא, מהנ"ל, דעווא תרפ"ט, עמ' לד – מ).

פטירתו

לאחר האסיפה מיררוהו ורובו בעלי חיצים מהמתחדשים והמתקדמים למיניהם והשיב נשמתו לבוראו בעודו באבו והוא אך בן מ"ט שנים. יום פטירתו היה ביום י"ז אדר תר"ה. בהספדו קונן עליו הכת"ס:

"ואחרון הכביד אחי ורבתי הלא ידעתם הלא שמעתם כי שק ואפר יוצע לרבים בכי ומספד על **הרב הגאון המפורסם מו"ה שרגא המכונה פיבל זצ"ל שהי' אבדק"ק פאפא**, חד מגאוני זמננו, גדול בתורה ובצדקות הי' גודר גדר ועומד בפרץ, כמעט מסר נפשו על כל דין ומנהג ישראל כידוע, הי' מרביץ תורה מרבה ישיבה מרבה חכמה ובא השמש בצהרים... מאי אהני לן האי שרגא אם הוא בטיהרא, באור החיים, אנחנו איבדנוהו, שכל זמן שהיה אתנו רבים השיב מעוון ועמד על משמרתו, לא היה עניו בגופו לא נרתע לאחוריו לא בוש מפני בני אדם בדבר ה', ועל זה עלינו לבכות עתה" (דרשות הכת"ס-דרוש הספד לז' אדר תר"ה). כמו כן הספידו הג"ר אברהם שאג אב"ד קוברסדורף והדברים הופיעו בספרו 'דרשות הראש"ש'.

על האירועים שהובילו לפטירתו בגיל כה צעיר מובא בשם הגדולים לגדולי הגר מאת הג"ר פנחס זליג הכהן שוורץ מקליינוורדיין עמ' 200: "סיפר לי נכדו ידינ"פ הרבני הנגיד מו"ה ישראל עוזר קראא מפה [קליינוורדיין] נ"י כי סיבת מיתתו הי' לפלא גדול, כי קהל דשם ביקשו ממנו לאמור דרוש לכבוד האומות דבר בעתו בבית הכנסת הגדולה שם והוא לא רצה לשמוע להם, אכן אח"כ הי' חייב לומר דרשה זו, ובתוך הדרשה נמס לבו מפני גודל העגמת נפש שהי' לו שמוכרח לדבר בלשון האומים בבית הכנסת ויחלש וימות...".

כנראה החיוב בא מכיוונם של מושלי המחוז הגויים, ואולי על ידי לחץ המתקדמים בקהילה. הללו גם הוסיפו על המצבה את ההיבט שלהם למאורע פטירתו, ואולי אפילו סילפו במעט (ראה להלן בנוסח המצבה). ובכל אופן

הענין לוט בערפל, שהרי לא היה צורך לציין על המצבה את עובדת היות הרב מחובבי לשון לאומים וכישורי הנאום שלו בלשון ההונגרית. יש כאן גם לדון בהיבט של רצונם של יהודי הונגריה להוכיח נאמנות מסויימת ללאום ה'מאדיארי' ולא לאוסטרי - גרמני, וכל זה שנים ספורות בטרם מהפכת תר"ח. ואכן, על פי זה מאלף מאוד לראות את נוסח המצבה שנחרט בניגוד גמור למה שנמסר מפי נכדו הנ"ל כשבין הדברים מבצבצים המשפטים הבאים: "...רבה אהבתו למלכו ואדמתו לארץ הונגריא, ויאהב לשונה וירבה ששונה ששון שב ונער, יום הטיף בינה בשפת המדינה ויהולל בשער, צרי ותעלה נפשו שאלה בעת שערוריה..."

ניתן להסביר תעלומה זו בכמה דרכים, אולם ברור מנוסח הדברים שעל המצבה וכן מדברי הנכד שהנאום בלועזית הוא שגרם ל"שערורייה", שלאחריה נפטר. יש לציין שנוסח המצבה חובר על ידי מי שכיהן כרבה של פאפא לאחר רבנו והיה ידוע כמי שנטה לחידושים וניסה כנראה גם לכפות את דעותיו על ניהול הקהילה.

הנוסח שעל מצבתו: פה קבור / אדוננו מורנו ורבנו הרב הגאון הגדול המפורסם / פאר הדור / כבוד שמו מ"ה / **פייבל הלוי איש לבית הורוויץ** זצ"ל / אשר רעה קהלת קדש פאקש ואחר כן ישב / על כס הרבנות בעדתנו הקדושה עדת פאפא היקרה / נפטר ביום .. ונקבר בכבוד גדול ביום.. / לחדש...שנת ה' תר"ה לבי"ע / רוח ה' תניחנו בגן עדן / תהי נשמתו צרורה בצרור החיים! / פועל צדק מחזיק בדק שומר משמרת / יעץ הורה דין וסברא שקל במאזנים / יגע למד לבו חמד העמד עת נמהרת / בלבבו מחשבות ליחד לבבות אל אל בשמים / היה רב ומורה שם ה' קורא בקהלות שנים / לאל צבאות קנא קנאות להסיר חטא ודופי / ויסד בית ספר לתת אמרי שפר להאיר עינים / יראה לטעת להפיץ דעת בעדתנו כלילת יופי / הבין תהלוכות הזמן ותהפוכות ויבקש עזר / ויאסוף רבנים עלינו נשענים להרים נזר / רבה אהבתו למלכו ואדמתו לארץ הונגריא / ויאהב לשונה וירבה ששונה ששון שב ונער / יום הטיף בינה בשפת המדינה ויהולל בשער / צרי ותעלה נפשו שאלה בעת שערוריה..... / זכה צדקתו ותעוף נשמתו אל אשה קותה / לארץ נשיה ירדה גויה והיא עלתה / אלמנה נאנחת בוכיה צורחת: / מר לי מר כי אותי עזבת / בלבי לנצח אשמור זכרך / תשכח ימיני אם אשכחך / מחמד נפשי באבך נקטפת!

יתומים יבכיון: / יצעקון יהמיון / הוי אבדו ממני משען ומשענת! / אכן עדת קדש הבוכים תנחם / אבי יתומים חי, עליכם נרחם / ברית אהבתנו אתכם נאמנת / עדת פאפא המפוארת / מקירות לבה היא מדברת: / זכרונו יהי ברוך בתוכנו נצח!

נוסח המצבה מופיע בספר "רשימות מכתבים וכתובות" מאת ליבוש ועמנואל לעף, ירושלים תרצ"ח עמ' 345. ושם גם הוסיף את השם פנחס ואף האקרוסטיכון שבתחילת נוסח המצבה שם מכיל שם זה: **פה** ינוח יקר רוח איש חסיד בארץ, נוצר תורה לאל נורא נלחם כגבר, **חכם** חרשים נבון לחשים עומד בפרץ, **סולל** מסלה לרב העלילה ירד לקבר. לא מצאתי בשום מקום אחר את שמו כ"פנחס". מתצלום המצבה שהמציא לי ידידי החשוב מרא דיוחסין הרה"ח רבי בעריש וועבער שליט"א מניו יורק, נראה שרוב הכיתוב המופיע בחוברת של לעף אכן מופיע על המצבה, אך הקטע הזה לא נחרת.

בני רבנו

ידועים לנו שלשה מבניו של רבנו:

1 [הבחור **שמואל** שנפטר והוא אך בן ט"ו וקברו בבית החיים פאפא. נוסח מצבתו:

ע"ז [על זה] / ימס לבי בקרבי לה"ד [להוריד דמעה] כמים / כי נקטף באבו / עץ שתול על פלגי מים / ה"ה בני הבחי' המופלא החרוץ / וירא ה' כ"ה **שמואל הלוי** / הורוויץ זצלה"ה / תנצב"ה / מת בן ט"ו שנים ב' ד' אדר תר"ד ל'. צילום מצבתו נמצא בגנזי ידידי הנ"ל החוקר הנפלא הרה"ח ר' בעריש וועבער שליט"א מבורו פארק תשואות חן לו.

2 רבי **אברהם יהודה ליב** מאונגוואר, מובא בספר שו"ת שפה ברורה. ובעלי זכרון גליון 19 פרסם הרב שמחה סיימון מאמר מקיף על משפחת עהרנרייך, ושם מתברר מפנקס הבד"צ של אונגוואר שאשתו בזיוו"ר של רבי אברהם יהודה ליב הלוי היא: מאטיל שנולדה בזאלאבינא בערך תקע"ח לאביה רבי משה צבי [מאניע] עהרנרייך מסאבראנץ [הוא אבי משפחת עהרנרייך המפוארת]. להם נולדו שני ילדים: פנחס וואלף הלוי הורוויץ [נולד בערך תרי"ב] ושרה [נולדה בערך תרי"ה]. עם פטירת מרת מאטיל נשא רבי אברהם יהודה ליב בזיוו"ש את מרת פרומט. [כך בפנקס משנת תרי"ד].

נפטר י"א אב תרט"ו [כך בפנקס הח"ק של אונגוואר ששלח לי באדיבותו מר תומר ברונר מנתניה ונזכר בפנקס בשם: ר' יהודא לעבל במו"ה שרגא הלוי האראוויטש, יא' אב תרט"ו].

3 רבי **יעקב מאיר**. גר ביאנאשי ואח"כ דיין ומו"ץ בבערגסאז, ושם מצבת

קבורתו. ע"י בית שלמה לתולדות האדמו"ר רבי שלמה שפירא ממונקאטש שרבי יעקב מאיר היה מגדולי חסידיו. וראה ב"חידושי תורה ותולדות קול אריה" מר' דב בער שפיצר, בתוך הסכמת הג"ר שלמה זלמן עהרנרייך משאמלוי: "ואמר לי החסיד המופלג המפורסם מו"ה **יעקב מאיר הורוויץ** ז"ל מבערעגסאז" שאמר לו אא"ז הקול אריה שכל מי שהי' בצאנו בחג השבועות הי' לו התפשטות הגשמיות.

אשתו של רבי יעקב מאיר מרת הינדא נפטרה כ"ח אב תרפ"ב בגיל 92 נקברה בסמוך לבעלה.

נוסח מצבתו: פ"נ / הרב המופלא בתורה וביראה נפלאה וטהורה / החסיד המפואר מגזע קדושים משלי"ה הקודש / שימש גדולי הדור / מו"ה **יעקב מאיר הלוי האראוויטץ** זצ"ל / בן הגאון המפורסם / מו"ה **שרגא פייבל** זצ"ל אבד"ק פאפא יע"א / נפ' ..כ"ז לח' חשוון תרע"ז לפ"ק / תנצב"ה.

נוסח מצבה זו גם הוא מגנזי ידידי היקר החוקר הנ"ל הרה"ח רבי דובעריש וועבער שליט"א מניו יורק. התודה לו.

ילדיהם של רבי יעקב מאיר והינדא: א] מרת צביה פייגא [פאני] נפטרה בז' דפסח כ"א ניסן תרע"א וקבורה בברגסאז. בעלה ר' שלמה [זלמן] יוסף ב"ר

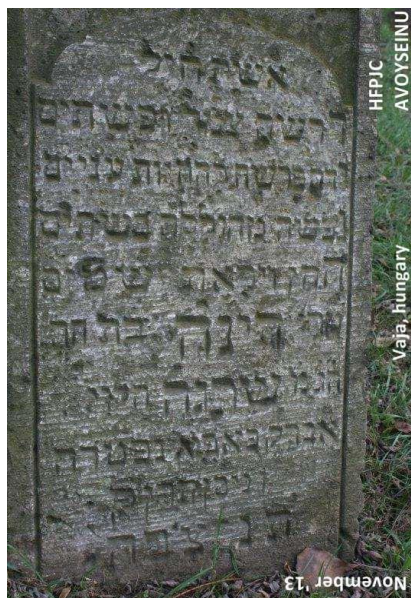
מנחם זאב קראא נולד במונקאטש ונפטר בברגסאז כ"ח אב תרפ"ח.

ילדיהם: 1. עטל נולדה 11 אוקטובר 1876. 2. חיים נולד 12 אוקט. 1879. 3. ר' ישראל עוזר קרא. נולד 10 נובמבר 1884. מובא כנכדו של רבנו ב"ש הגדולים לארץ הגר' לרפ"ז שוורץ בערכו של רבינו. כך ניתן להסיק גם מעדות לישראל לר' שמעון זאב קליין עמ' 429 בתו יטא נישאה לר' יוסף שטיינלויף ולהם משפחה בקנדה. 4. גיזא נולדה 8 אפריל 1887. 5. יצחק אייזיק יהודה שבנו ר' מנחם זאב קרא עלה לארץ והתיישב בשכונת סנהדריה

המורחבת בירושלים, שם שימש כגבאי ביהכ"נ מאור חיים, והיה לחסיד בעלז מובהק. [עליו ראה ספר עדות לישראל מאת הרב שמעון וולף קליין].

ב] גיטל בת רבי יעקב מאיר נפטרה ט"ו סיון תרפ"ח? בגיל 35 ונקברה בברגסאז.

ידוע גם שהיו לו לרבנו שרגא פייבל עוד בנות:

[4] נטי, נולדה בפאקש בשנת תקצ"ד.

[5] טיני, כנראה שהיא מרת דינה שנולדה בפאקש בתקצ"ז, והיא נפטרה בגיל 52 ביום ו' ניסן תר"ן וקבורה ביישוב וואיע השוכן בין ברגסאז לנירדהז. נפטרה בתר"ן. בעלה היה אימרע [שמו הלועזי] רוזנפלד והתגוררו בקאללא-שעמיען עד שנפטר בצעירותו בשנת תרל"ב [1 נובמבר 871].

ידידי היקר החוקר המופלא הר"ר שמחה בונם סיימון שליט"א מצא בת לאימרע ודינה רוזנפלד ושמה צביה פייגא [פאני]. היא התחתנה

בוואיא בשנת תרמ"ט בגיל 20 עם אברהם רוזנפלד מואיא בן של יאקאב רוזנפלד וגולדה לבית ווייס. ביד ושם מצוי דפי עד על הריגתה עקה"ש בשואה, וכן על ילדיה יוסף חיים ויעקב ובתה דינה א"ר משה אריה גולדשטיין שבתה גב' שרה ווייס מילאה את דף העד (גרו כולם בוואיא). בתה של שרה היא עדינה חוה ובעלה ראובן אברהם ממכבים רעות.

אחיו של רבנו

שני אחיו של רבנו ר' שרגא פייבל היו:

[1] רבי **וואלף הלוי הורוויץ** ששימש כשו"ב בראצפערט. בתו אסתר נישאה בשנת תרי"ז לר' שמואל [סלומון] ב"ר אהרן גליק מבערצעל. ילדיהם: וולף, צבי, טטי, פיליפ, רוזי, ליוש ויוסף. כולם בבערצעל.

לדאבוני לא הצלחתי עד עתה למצוא שם ושארית ופרטים על המשך המשפחה הזו. ומי מהקוראים שיוכל לזהות מישהו מהשמות המנויים כאן אודה לו מאוד אם יודיעני בהקדם.

[2] רבי **יוסף חיים הלוי הורוויץ** ששימש כשו"ב באפאגי [אפאדי, Apagy] הסמוכה לנירעדהאז. נולד בראצפערט בשנת תקס"ג. נשא את מרת הינדל בת ר' זאב וולף הכהן גראס מטיסא לאדאני [הוא אבי הג"ר משה הכהן גראס אב"ד ביקונין] מגזע הש"ך. ואחר שבעלה נפטר בתרי"א נישאה בשנית לר' צבי דויטש מאויהלי שם נפטרה בגיל נ"ז ביום ה' תמוז שנת תרל"ב.

את נוסח מצבת הרב יוסף חיים שבבית החיים דק"ק אפאגי רשם בנו הג"ר מרדכי אב"ד פפד"מ בראש עותק הש"ס שלו המצוי בידי משפחתנו: ידין לעני פשט בממונו / ותורה למד במתק לשונו / סדר תפלתו לפני קונו / פאר נתן לאביון מהונו / חנן לעני לרומם קרנו / יחד ביתו לעני לקונו / מעשיו ילווהו לעדן גנו / ה"ה המופלא ומופלג בתורה הצדיק / מהור"ר יוסף חיים במו"ה יהודה הלוי / נפטר בשנת תרי"א כ"ד חשוון / תנצב"ה / זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

בניו של רבי יוסף חיים הם:

א[הרב שמואל יהודה ליב הלוי הורוויץ מדברצין ודאראג. נולד באפאגי בשנת תקצ"ו. נשא את מרת מרים סנדר – ולהם הילדים הבאים: א[אסתר אשת הר"ר אליעזר פרנקל [נכד הגה"צ ר' שמואל פרנקל האמרי שפר מדאראג] בנם: הרב יהושע פרנקל [אבי הרה"ג רבי נפתלי הירצקא פרנקל זצ"ל חבר הבד"ץ של העדה החרדית]. ב[בילא. הגיעה לפפד"מ בתרפ"ח. בעלה: ליאו שפירא. נפטרה בניו יורק תשמ"ד ובעלה בשנת תשנ"א.

ב[הרב יעקב הלוי הורוויץ שנולד בתקצ"ח וחי בטוקאי [עדיין אין לי פרטים על המשך ענף זה].

ג[הג"ר מרדכי הלוי הורוויץ נולד בפורים תר"ד [8 מרץ 1844]. כשאביו נפטר בעודו בן שבע, נשלח לאחות אמו מרת דינה דויטש [אח"כ גוטדינר] מאוהיל. למד בישיבת הג"ר ירמיה לעוו אב"ד אוהילי, אח"כ עבר לישיבת הג"ר חיים צבי מנהיימר בוורבוי ומשם נסע לאייזנשטט ללמוד אצל הג"ר עזריאל הילדסהיימר. כשעבר רבו לברלין נטל עמו את תלמידו המובהק, שאף סייע ביד רבו והחל ללמד בישיבתו. בעודו בחור נבחר לכהן כאב"ד לוענבורג ובשנת תרל"ב שידכו הג"ר עזריאל לבת רבו הערוך לנר מרת גוטל. משנת תרל"ד כיהן כאב"ד גזון, ובשנת תרל"ח הוזמן לפרנקפורט לכהן כרבה של הקהילה החרדית הכללית וזאת על פי פסק ההלכה של גדול פוסקי אשכנז בעת ההיא, הג"ר יצחק דב הלוי במברגר מוורצבורג. במסגרת קהילה זו פעל רבות להפצת התורה ואף פתח את הישיבה הראשונה בפפד"מ מאז ימי ההפלא"ה ובנו. ספריו שו"ת 'מטה לוי' ו'רבני פרנקפורט' זכו והופיעו מחדש בירושלים. הגאונים שנשאו ונתנו עמו בהלכה העריכוהו מאד. החשק שלמה מוילנא כותב בשו"ת מטה לוי חלק ב' סי' ס' "ידיד נפשי עוז האהוב וחביב לנו עד מאוד ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם לשם ולתהלה ולתפארת ברוב גאונו וצדקתו ויראתו הטהורה חו"ב סוע"ה כש"ת מו"ה מרדכי הלוי נ"י איש הורוויץ הגאון אב"ד". וכן "ידיד נפשי עוז ה"ה הרב הגאון הגדול מעוז ומגדול חו"ב סוע"ה המפורסם ברוב גאונו וצדקתו בכל איים ועברים כק"ש מפארים מו"ה מרדכי הלוי נ"י הורוויץ". הוא גם התכתב עם התבואות השדה, הדורות

הראשונים, הגרי"א ספקטור, הכלי חמדה, הגי"ר משה פלדמן אב"ד גלנטה, ורבו הגר"צ מנהיימר המתארו: תלמידי ורב חביבי הרב הגדול החכם הכולל חריף ובקי כמו"ה **מרדכי האראוויטץ סג"ל** אב"ד דק"ק פ"פ דמיין יע"א.

על מצבתו שבבית החיים רחוב ראטבייל שבפרנקפורט ע"נ מיין חרות:

פ"נ / אדוננו מורנו ורבנו צבי ישראל נשיא אלקים / היה בתוכנו. הי עניו הי חסיד מדברנא דאומתיה / בוצינא דנהורא ה"ה הגאון המפורסם החכם הכולל / כקש"ת **מרדכי** איש יחידי בן מהור"ר **יוסף חיים** / הלוי הורוויץ זצ"ל אב"ד דקהלתנו בעל מטה לוי / הלך לעולמו יום א' ט"ז אדר שני שנת עת"ר לפ"ק / נפת נטפו שפתותיו הצנע הלך עם אלקיו יחד לבבות / החזיק ידים רפות אהב את הבריות וקרבן לתורה / ל"ג שנה עמד פה בפרץ והחזיר עטרת עדתנו ליושנה כרועה / עדרו בזרועו קבצה על מי מנוחות נהלה נרדו / נתן ריחו למרחקים האיר הגולה בתורתו וחכמתו / ודבר שלום לכל ישראל יום ולילה דרש לעמו / בכל צרותיו לו צר וכמלאך פניו הושיעם הנפשות / והמעשים אשר עשה דבריו וספריו הם הם זכרוננו / לא ימוש עדי עד תהי משכורתו שלמה מעם ד' / ותהי נשמתו צרורה בצרור החיים אמן סלה.

בנו בכורו הרב יעקב הלוי הורוויץ רב בפפד"מ הי"ד. נקבר בבית הקברות מוידבורג באמסטרדם. הוא שערך ופרסם את שו"ת מטה לוי חלק ב.

בן נוסף של רבי מרדכי הורוויץ היה זקני החבר ר' אברהם ז"ל שהיה עורך דין וייצג את הקהלה הדתית של פפד"מ וזכה גם להציל משפחות רבות מהשואה בזכות קשריו עם בית רוטשילד והוא אביו של אאמו"ר הגי"ר ברוך הורוויץ שליט"א ראש ישיבת דבר ירושלים.

ד] מרת דינה גולדשטיין. אין לי עדיין פרטים עליה.

תלמידי רבנו

ממכתב שנותר לפליטה מאת רבנו מתברר שאף שלא עמד בראשות ישיבה במובן הרחב של המילה, בכל זאת הקדיש את ימיו להרבצת תורה לצעירים.

לפנינו האגרת המופנית לתלמיד לשעבר בבקשה ללמוד בצוותא ובתוכה הדרכה לדרך לימוד ועליה בתורה (מתוך 'מוריה', שנה עשרים ושנים, גליון ח-ט (רס-רסא), תמוז תשנ"ט):

ב"ה יום ה' נשוא קפ"ט לפ"ק אברהם.

ליד אהו' תלמידי ידידי רחימי ה"ה הבחור המשכיל אי"א כ"ס כ' **ישראל** נ"י.

קול דודת אהבתך השתולה בקרבי דופק עלי לקרוא אליך לאמור, שמוע שמעתי כי הנך עתה בבית אביך ודעתך לעלות במעלות הישיבה מקום התורה והחכמה, ע"כ בני שמע בקולי איעצך הלוא אבקש לך מנוח אשר יטב לך, שוב תשוב אלי כאשר היית אתי עמי במחיצתי, והענק אעניק לך מגרני ומיקבי

מאשר חנני ה' אתן מהודי עליך, עד אשר תגיע למדרגה יקרה בחכמת התורה בעזה"י וית'. ואל אלוקים אמת הבוחן כליות ולב הוא יודע ועד, כי אין כוונתי בשביל הנאת ממון חלילה וחלילה מחשוב עלי מחשבת פיגול כזו, כי היודעי ומכירי אך במקצת יודע כי טבעי ומדתי לגול על ה' דרכי צרכי ביתי ולבטוח עליו והוא יעשה, [והנני אומר באמת ובתמים כאשר עם לבבי כי איני מבקש בעבור לימודך אצלי שום נטילת פרס כלל וכלל], אך אומנם אגיד לך האמת כאשר עם לבבי כי גמרתי בדעתי להתחיל בשבוע הבע"ל לחזור על איזה שיטות ההלכה תוס' דיני ממונות, ה"ה סוגי, דעירוב פרשיות, וסוגי דהילך, וסוגי דטענו חיטין וסוגי דקתא דמגלא, ופרק שבועות הדיינין בכללו על בוריו אי"ה ויגמור עלי בל"י, וראיתי כי בכל אלה לא טוב היות אדם לבדו וגמרתי בדעתי להצמיד אתי במחיצתי בחור א' טוב ההבנה להסביר דברי אשר חנני ה' עטו ולהוציאם מכח אל הפועל,

אשר ע"כ בהיות כי אהבתי עזה אליך אמרתי הלוא אקרא לך כראשונה וטוב תיתי אותם לך... והאמן לי אהוי בני, כי אקוה לך תכלית גדול בהיותך עמי, והלוא בחורף העבר ידעת כי חולה הייתי בו ימים כבירים ושאר הבטולים שהי' לי עכ"ז בכל כחי עבדתי עמך, ואף גם עתה אוסף תת כחי לך ביתר שאת ויתר עז בעזה"י וית'. גם דעתי להתחיל טור וש"ע אי"ח מס' שבת כסדר לדינא על בוריו עם האחרונים. והנה כבר נתקן על ידי ת"ל ית' וית' פה בקהלתינו חבורה לומדי ש"ס מתאספין בכל עת ערב בביתי ללמוד גמ' תוס' ורא"ש מס' ברכות, וכבר גמרנו שני פרקים ותוכל ג"כ ללמוד עמנו לחזור על הראשונות, ולגמור ממקום שפסקתי וממנו ולהלן עד סוף גם עם דעתך יהי' ללמוד עוד מס' אחרת עמי הלוא ידי נטוי לעשות כאשר עם לבבך.

קנצי למילין,
אם תשמע

לעצתי ולדברי
אהבתי, בלי
ספק לא תשיג

תכלית בלימוד בשום מקום כאשר תשיג על ידי בעזה"י, ואי"ה כאשר תעלה למדרגת התורה והחכמה הלוא ארשך אני בעצמי לילך אל מקום לימוד הישיבה על זמן לא כביר, לראות וליראות עם אנשי החכמה והמדע כאשר עשיתי גם אני, ובזה תקנה שם טוב ותפארת. ולולי אהבתי אליך והיותי בטוח בך כי לא תשלך דברי אחרי גוי לא דברתי אליך עד כה.
דברי אלוףך ומיודעך המזהיר רק לטובת עצמך ידידך,

שרגא פייבל הלוי הורוויץ

ולפר"ש אביך ידיד נפשי הנגיד המפורסם כ"ה נתן נטע נ"י.

מתלמידי רבנו הידועים הם :

א[הגי"ר **אבא חייא הירש** אב"ד ביטשקע.

נולד לאביו הגי"ר צבי הרש רוזנבוים אב"ד טאפיא ביטשקע בתקפ"א. למד גם אצל החת"ס. מתרל"ח דיין דסערעד עד לפטירתו בכ"ח אלול תרנ"ג. מח"ס כתבי רב אחי"ה בשני חלקים. הותר אחריו דור ישרים : בנו הגי"ר מאיר ליב הירש, תלמיד הגי"ר עזריאל הילדסהיימר וחתן רח"צ מנהיימר. חי באנטוורפן. בן אחר היה ר' נחום הירש חתן הגי"ר משה ליב צילץ. חתנו ר' דוד ווסלי ראב"ד פ"ב בעל שמן ורד. חתן אחר היה הגי"ר עזריאל טויבר. אחותו של ר' אבא חייא היתה דבורה אשת ר' עקיבא פישר אב"ד טעט שבנם הוא הגי"ר עמרם פישר אב"ד יינק וגם הוא תלמיד הגר"ע הילדסהיימר בא"ש יחד עם הגר"מ הורוויץ. הוא היה חתן הגר"א זוסמן סופר אב"ד פאקש בעל ילקוט סופר.

ב[הגי"ר **פסח זינגר** אב"ד פאלאטא. היה גם תלמיד החת"ס.

נולד תקע"ו בעיר אונגאריש בראד. גאון צדיק ומפורסם בדורו. בתר"ו רב בפאלאטא ומתרל"א בקירכדורף. נפטר בערב פסח תרנ"ח והמליצו עליו שהי" "קרבן פסח" כשר ותמים. והכת"ס המליץ עליו אין פסח שני בזמן הזה. [ראה איגרי דבי הילולי עמ' קנ"ד מכתבו לבנו הגי"ר בנימין תלמיד הגר"ע הילדסהיימר. אב"ד סט' מיקלאש]

ג[הגי"ר ר' **צבי הירש רוטה** רב דאונגריש ברוד [חתן הבית נאמן].

ד[ר' אברהם ממיקלאש [תלמיד המחבר].

ה[ר' ישראל (שאליו מופנה המכתב הנ"ל).

גם לאחר שנים רבות נשמר זכרו של רבנו לטובה בארץ הגר כפי שנראה מדברי ר' אליעזר זוסמן סופר שכיהן כאב"ד האלאש ובעלותו למלא מקום חותנו הריב"א בסיון שנת תרמ"ט, כאב"ד פאקש התבטא :

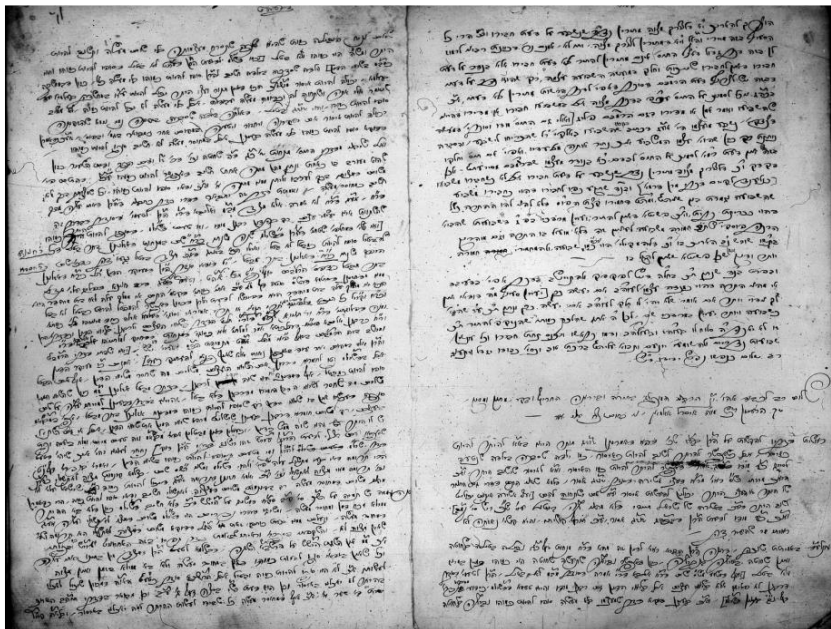
"מי אנכי לעלות על הר ה' ארזי הלבנון אדירי התורה הגאון הגדול וכו' רבי יצחק גריסהאבער זצ"ל, הגאון הגדול רבי יחזקאל בנעט זצ"ל, הגאון הגדול וכו' רבי פייבל האראוויטץ זצ"ל וחותני הגאון [הרב יואל אונגר] ... הנה מה נורא המקום הזה אשר אנכי עומד כעת במקום שעמדו ארזי הלבנון ארבע חרשים הגאונים הנ"ל רק זאת אשוב אל לבי יען שנתקדש המקום הזה מגדולים אזכה גם אנכי להבנות מקדושתם שאזכה לרעות צאן קדשים שכבר נשרש ב"ה שרשי האמונה ואהבת התורה תוך המחנה עד להפליא, קהילתנו פאקש עומדת כסלע מוצק בלב ימים שהמון גלים לא יעתיקו ממקומו, כן שבולת הזמן ורוח החדש לא יוכלו לרופף עמודי תורה ויראה ב"ה, כי

מנהיגים הקדושים ז"ל במסירות הנפש הי' מנהלם כל יפרץ פרץ והי' רועים נאמנים..."

כתבי רבנו

מעט מאוד פורסם מעטו של רבנו, ורק מתוך השו"ת שהחליף עם גאוני דורו נודע שמו, ונשתקעו בספרי גדולי דור קטעי תורה ממנו. בשו"ת חת"ס, שו"ת אמרי אש למהר"ם אש, שו"ת יהודה יעלה לר"י אסאד ובשו"ת בית נאמן לר' יצחק משה פרלס מבוניד. כמו כן פורסמו בכתבי עת שונים מעט מחידושי תורתו מתוך כתבי יד.

חיבורו שו"ת שפה ברורה גנוז בספריה הלאומית בירושלים [4104=4], היה תחילה תחת ידיהם של בני משפחת הג"ר אברהם יהודה הכהן שוורץ מח"ס קול אריה מברגסאד, וכפי שמצביעים על כך החתימות בראש הספר של בניו ר' מרדכי אייזיק הכהן שוורץ ור' אהרן הכהן שוורץ מקראקא. בין היתר מופיעה שם גם חתימה של 'גינצלר מברגסאד', כנראה גם זה מחותנו של בעל קול אריה.

כת"י שו"ת שפה ברורה

האגרת דלהלן בענין כתב יד הספר, נשלחה מאחינו של המחבר הלא הוא אא"י הג"ר מרדכי הלוי הורוויץ מפפד"מ אל בנו של מחבר קול אריה הג"ר נפתלי שווארץ ממאד והיא מודפסת כאן לראשונה.

יום כ"ז טבת תרמ"ה, פה ק"ק וורנקורט על נהר מוין יע"א

שלום וברכה לכבוד הרב הגדול המהולל בשערים המצוינים בהלכה צדיק בן צדיק יסוד עולם כקש"ת מהו' **נפתלי הכהן שווארץ** נ"י אב"ד ור"מ דק"ק מאד יע"א

יסלח נא לי כה"ג נ"י אם אהי' בדברי האחדים האלה ח"ו לטורח, הנה זה ימים רבים באתי על העיין בדברים הקדושים שיצאו מפי כהן גדול רבנו נתן אדלער זצ"ל הן המה הגהותיו אשר כתב בקיצור נמרץ על משניות סדר מועד שהוציא לאור הרב הג' מ"ה צבי בנימין אויערבאך זצ"ל, ובמקומות הרבה מובטח אני שבי"ה ירדתי לסוף דעת הגאון זצ"ל ודרשתי וחקרתי למצוא עוד דברים וכתבים ממרן זצ"ל ושמעתי שיש תחת ידי הרב הישיש אב"ד דק"ק קופענהאגן נ"י תשובה אחת שהשיב בענין קידושין על תנאי וכתבתי דברי בקשה להרב הנ"ל נ"י והוא שלח לי בטובו אגודת מכתבים שונים שכתב ושהשיבו לו אודות תשובה הנ"ל, ומתוך דבריו הטהורים ראיתי שכה"ג נ"י ראה את התשובה הנ"ל, ועתה ארהיב בנפשי עוז לגשת מול פני כה"ג נ"י בבקשה תמה שימחול בטובו הגדול להודיעני תוכן דברי התשובה כמו שיעלה על זכרוננו הטוב, ואין לי שום כוונה להדפיס התשובה ורק ללמוד אני צריך ואני רוצה, ובלי ספק לאותה התשובה כיוון רבן של ישראל מרן החתם סופר זצ"ל שהיה תלמיד מובהק לאותו צדיק ז"ל שכתב בחלק אהע"ז סי' ק"ו בזה הלשון "וגם קיבלתי להקל מרבותי" עכ"ל.

ועתה עוד דבר אחד לי אל כה"ג נ"י שמצאתי כתוב באותו כתב מכה"ג נ"י בזה הלשון :

"והנה בחמלת ד' עלי זכני ג"כ לסדר עתה איזה חיבורים נחוצים להדפסה ומהם היא בגפ"ת ושו"ת אשר חנני החונן לאדם דעת וגם חיבור בשו"ת שהגיע לידי מכבוד מחו' הגאון מהו' **פייוול הורוויץ ז"ל האב"ד דק"ק פאפא** וכו' " עכ"ל.

הנה לא זכיתי לשמע החפץ ה' בידו יצליח ואם הוציא לאור הספר הנ"ל או לא, ועתה אבקש פני רום הג' נ"י שיודיעני בטובו אם יתן רשות לאחד מעושי רצונו הטהור להעתיק על הוצאותי שו"ת מהגאון מהו' פייוול זצ"ל שהוא דודי אחי אבי ז"ל, ומאוד אני משתוקק לראותו וללמוד מדבריו הקדושים, ומתוך דברי הג' נ"י הטהורים שכתב על דודי הגאון זצ"ל הנ"ל שהי' מחותנו הנני ראה לשמחת לבבי שכה"ג נ"י קרוב ומחותן למשפחתנו הי' [החיתון הוא דרך זה שכן רבנו הלא הוא הרב אברהם יהודה ליב הלוי הורוויץ היה נשוי לאחות ר' חיים יהודה עהרנרייך מחותנו של הקול אריה אבי הגר"נ שוורץ הנמנע במכתב] ומובטחני שיקיים.... ויתן אופן קשבת לבקשתי.

והנני בדרישת שלום וברכה לכבוד הג' נ"י ולכבוד תורתו שיזכה להרים קרן ישראל ולהפיץ תורה ויראה ברבים כאות נפשו הטהורה ונפש מוקירו ומכבדו

הק' **מרדכי** בן מהו' **יוסף חיים הלוי ז"ל הורוויץ**

חונה פה ק"ק הנ"ל יע"א

ספר השו"ת מכונה "שפה ברורה". אולם על כריכת כתב היד נכתב: שם הספר "שפה ברורה" או "שבט הלוי" והחלטנו לכנותו בלשון הראשון.

מבין האישים המתכתבים עם רבנו בשו"ת יש לציין את: מרן החת"ס, האמרי אש הג"ר מאיר אייזנשטטר אב"ד אונגוואר, הג"ר יצחק משה פרלס אב"ד בוניחד מח"ס בית נאמן, הג"ר רבי יהודה אסאד אב"ד סמניץ וסרדהלי בעל מח"ס יהודה יעלה, רבי יוסף גרינוולד אב"ד יאנושהאזה [אח"כ בטשעטשוויץ], ר' ישראל עפשטיין דיין בפאפא, ר' ליפמן שוסבורג, ר' אברהם ממיקלאש [תלמיד המחבר], ר' מנחם מנדל בנעט דיין בפאקש [אחיין המהר"ם בנעט], ר' ישראל אב"ד אפדע [אפאג], ר' שמלקי מייזלס אב"ד עגערזעג מח"ס גויעת שמואל [ממשפחת רבי שמלקי מניקלשבורג], ר' יאקב ערליך אב"ד נאדאש, חמיו של רבנו "הרב המופלג והותיק ושנון רבי יואל", ר' איסרל אולמן מפיורדא, ר' זליג ליב [פייפער?], ר' אברהם יהודה ליב הלוי [בן המחבר], ר' משה חיים אב"ד סילאש, ר' אביגדור סג"ל.

*

הנה כי כן הגיע עת גאולת חידושי תורת רבנו ומכאן יוצאת ומכרזת קריאה של חיבה ובקשה לכל מי שבידו לתמוך בדיבוב שפתי צדיק שיפנה אלי בכתובת yudaron@yahoo.com

וזכות הגאון הצדיק שמרן החת"ס קורא עליו "כל דילדיה אמיה כוותיה תלד" תעמוד לו להתברך בכל מילי דמיטב בזה ובבא. אמן.

בשולי המאמר:

אודות חותנו של רבי פייבל מובא לעיל ששמו רבי יואל, וכן הובא ממפקד תר"ח שאשת רבי פייבל נולדה בקליינווארדיין, וע"ג מצבתה נחרת שהיא בת גדולים ואביה נזכר בתואר "מו"ה". לפי כל פרטים אלו נראה לשער שאביה הוא רבי יואל הלוי ראזענבליטה דיין בקליינווארדיין בן רבי משה ממהאלאוויטץ. הוא חתום על גביית עדות הנדפס בשו"ת חת"ס (אהע"ז סי' ס"ו) "הק' יואל בהרב מו' משה ממהאליוויץ". החת"ס משיב לו (שם סי' ס"ז): "שלום וכ"ט לה"ה הרב המופלג כבוד מו"ה יואל נ"י יושב בשבת תחכמוני בק"ק וו"ד קטן יע"א".

מילדיו: רבי זאב וואלף הלוי ראזענבליה אב"ד פאגאראש וד. ס. מארטון מח"ס 'חידושי הרז"ה' על הל' מקוואות, רבי שלמה הלוי ראזענבליטה מקליינווארדיין (נלב"ע בן ע' שנה ביום ג' ניסן תרנ"ג ומנו"כ בקו"ו), רבי צבי הלוי [זוגתו בת קדושים מ' גיטל (ע"פ חי' הרז"ה)], מ' טשעווע, מ' מינדל (נוכרות בחי' הרז"ה).

אודות רבי שרגא פייבל עצמו יש לציין מה שנרמז כבר בגוף המאמר שכל הנראה הוא "שרגא פייבל במ"ה אברהם יהודה ליב" החתום על גביית עדות בקו"ו בשנת תקע"ה (בשו"ת חת"ס אהע"ז סי' פ"ט), ולפ"ז שם אביו "אברהם יהודה ליב" כשם בנו רא"ל מריבניצע, למרות שבנוסח מצבת בנו רבי יוסף חיים מופיע רק השם "יהודה".

רבי מנחם מענדל בנעט דומ"ץ פאקש

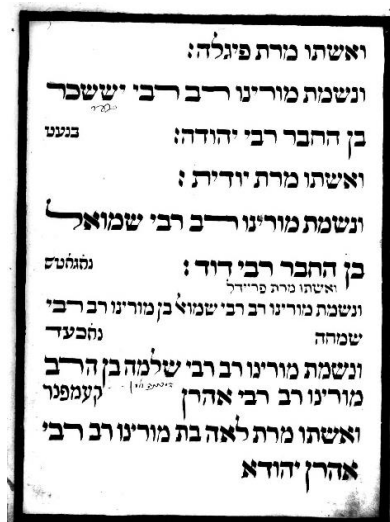
ברשימת השואלים בשו"ת שפה ברורה המובאת לעיל נזכר רבי מנחם מענדל בנעט דומ"ץ פאקש וצויין שהוא אחיין המהר"ם בנעט.

יש לציין שעובדה זו מקורה בסי' רבותיה דיחזקאל' עמ' נ"ג שם כתוב שרבי מענדל נולד בבאניהאד לאביו רבי יהודה אחיו של מהר"ם בנעט. כך גם מוסר ר"א בנדיקט בספרו 'באר המועדים' בשם בנו של ר"א הערצל בעל 'שפתי חכמים'. אמנם יש לציין שמדברי ר"א הערצל עצמו בהקדמתו לספרו משתמע

שזקנו רבי מענדל היה רק קרוב משפחה של רבו המהר"ם בנעט ולא בן אחיו ממש. וז"ל שם: "אא"ז רבינו הגאון וצדיק מפורסם כש"ת מנחם בענעט ז"ל שהיה דיין דק"ק פאקש קרוב לארבעים שנה, והוא ממשפחת ומגדולי תלמידי ש"ב הגאון מוה"ר מרדכי בענעט ז"ל אבדק"ק ניקלשבורג והמדינה".

אך מ"ש שהוא נולד בבאניהאד, כך נרשם גם ברישום פטירתו (בגיל 78) במאטריקל. ואכן בבאניהאד כיהן הדיין רבי יששכר בער בנעט שהיה ג"כ יליד באניהאד ושם אביו "יהודה" כפי שנרשם בפנקס 'הזכרת נשמות' דק"ק

באניהאד: "ונשמת מורינו רב רבי יששכר בער בן החבר רבי יהודה בנעט ואשתו מרת יודית". הוא מופיע ברשימת 'מעות קדימה' לסי' 'מוסדות תבלי' (תקע"ח), והשיב לו נאמר בשו"ת 'תועפות ראם' סי' ו': "דוב אורב במסתרים

לחקור בדעת משפט ומשרים, כבוד ידידי המופלג החרף ושנון יקר רוח ונבון דבר לזרות ולהבר מו"ה **בער באנעט** נ"י. ובפנקס הנקברים נרשם קבורתו: "התו' מהו' בער בענעט יום ב' י"ד תשרי [תרי"ג]". (תשו"ח להב' עמרם וידר על חיפוש והעתקת רישומים אלו). ככל הנראה הוא אחיו של הדיין מפאקש.

בפנקס הנקברים מופיע שם נוסף ממשפחת בנעט: "יום הנ"ל ויו טבת נקבר ונפטר הנער **הרשל בנעט** מאויבן ישן שנתקס"ט לפ"ק". נראה מזה שמשפחת בנעט מבאניהאד שייכת למשפחת בנעט מאובן ישן. ממשפחת בנעט מאובן ישן ידוע על הדיין רבי יוחנן ובנו הדיין רבי יעקב אבי הגאוני רבי יחזקאל בנעט אב"ד נייטרא ורבי מרדכי בנעט אב"ד שטאמפי. בפנקס מוהל מאובן ישן מהשנים תקל"ח – תקמ"ו מופיע גם מ"ה מרדכי בנעט, וכן מילת הילד יוחנן בן כ"ה הרשל פנעט ביום י"ג כסליו תקמ"א.

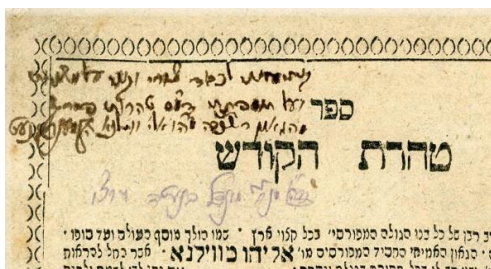
תשובתו בכת"י של רבי פייבל הורוויץ אל הדיין רבי מענדל פותחת בשורות אלו: "החיים והשלום והברכה יחדיו יהיו תמים יחולו על ראש צדיק, ה"ה ידיד רב חביבי הרב המופלג

הותיק, קנקן מלא עתיק, מתון ומסיק, כרחבא דפומבדיתא בשמעתתא גמר ודייק, כ"ש מו"ה **מנחם מענדל** דיין ומומחה להוראות בק"ק פאקש יע"א".

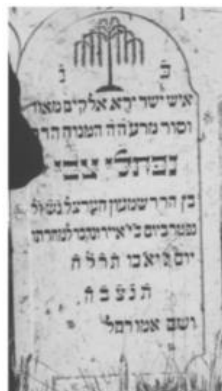
בין יו"ה של הדיין מפאקש נמנית בתו מרת מרים בלימלא (ילידת פאקש תקע"א) אשת רבי נפתלי צבי

הערצל. רנ"צ נולד בשנת תקס"ד ביינק לאביו ר' שמעון ולאמו רחל. אביו ר'

שמעון נמצא במפקד תר"ח ביינק, בן 78, יליד ניקלשבורג, כבר 60 שנה ביינק. אשתו (כנראה זו"ש) קאטי גאלדשטיין בת 70 ילידת גירבע. לאחר נישואיהם גרו ביינק שם נולדו ילדיהם, משם עברו לדונא פולדוואר ומשם לפאקש שם נפטר רנ"צ ביום י' אייר תרל"ח ושם מנו"כ. נוסח מצבתו: פ"נ / איש ישר ירא אלקים מאוד / וסור מרע ה"ה המנוח הר"ר / **נפתלי צבי** / בן הר"ר **שמעון הערצל נ"ש** ז"ל / נפטר ביום ב' י' אייר ונקבר למחרתו / יום ג' י"א בו תרל"ח / תנצב"ה / ושם אמו רחל.

"קניתי מהוני לכבוד צורי וקוני על משניות ועל תוספתא דמס' טהרות פירש מהגאון רשכב"ה מה"ו אלי' ווילנא הק' מענדל בנעט

רבי יעקב שרגא הלוי יונגרייז ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק נאגראד בערצעל

וזרח השמש

רבי **יעקב שרגא הלוי יונגרייז** נולד בעיר **קאשוי** בשנת תרמ"א [אהלי שם, ערך פאביאנהאזא, עמ' 430] לערך לאביו רבי **משה הלוי יונגרייז**, האב"ד שם, ולאמו הרבנית **פיגא** ע"ה בת רבי **נח יעקב לעווי** מק"ק **האריטאן**.

שמו **יעקב** כנראה על שם אבי אמו רבי **נח יעקב לעווי** ז"ל. ושמו **שרגא** כנראה על שם אבי אביו רבי **שרגא פייש הלוי יונגרייז** ז"ל, אב"ד ק"ק **סעטשע**.

ימי הבחרות

למד בקאשוי אצל אביו האב"ד שניהל ישיבה שם, כמו שנחרט על מצבתו 'רועה צאן קדשים השכם מעין תורתו... והרביץ תורה לתלמידים'.

בקובץ נטעי בחורים שנה ב' אדר תרס"ה מכתב י"ג, מופיע שמו **יעקב שרגא** בה"ג **דקאשוי**, שהשתתף באסיפה לטובת הבחורים.

בנין התלמוד תורה בקאשוי

ובקובץ
בחורים שנה ג' אדר
תרס"ו מכתב י"א,
מופיע **קול קורא**
לבחורי חמד
הלומדים **בישיבות**
במדינתנו הגר
העוסקים בתוה"ק
אצל רבם גאונו
ורבותינו מחמד
עינינו בכל אתר
ואתר, יהי' נועם ה'
עליהם בכל מעשי
ידיהם ובכל אשר

יפנו יצליחו. – לאסיפה אודות שיפור מצבם ומעמדם של בני הישיבות. בין החותמים: קאשוי, **יעקב שרגא יונגרייז** בהגנ"י.

בשנת תרס"ו מופיע שמו במעות קדימה על הספר **בית נפתלי** עה"ת, מונקאטש תרס"ו, בזה"ל: 'קאשויא... בחורי חמד דישיבה הרמה, ה"ב

החז"ב מו"ה **יעקב שרגא סג"ל יונגרייז** נ"י בהה"ג דשם ז"ל. – זאת אומרת שאחרי פטירת אביו היה עדיין בחור בישיבה.

האיש מקדש

בשנת תרס"ז לערך נשא את זוגתו הרבנית **חנה פערל** ע"ה הי"ד [ילידת תר"נ], בת אחיו רבי **יצחק צבי הלוי**, אב"ד ור"מ דק"ק **קאשוי** [ראה עליו ביעלי זכרון' מס' 15].

שמה **חנה פערל** היא על שם אם אמה הרבנית **חנה פערל** שנפטרה בשנת תרמ"ו, אשת רבי **דוד הכהן זאלצער** ראב"ד דק"ק **מונקאטש**, ובת רבי **יוסף שלמה זלמן עסטרייכער** דומ"ץ דק"ק **מונקאטש**.

לאחר נישואיו גר בעיר קאשוי, ומופיע שמו ברשימת מעות קדימה ע"ס מנוחת אשר ח"ב, שנדפס בשנת תרס"ח – **קאשוי**, הרב מו"ה **יעקב שרגא הלוי יונגרייז**.

רב דק"ק פאביאנהאזא

משנת תרס"ח [לפי אהלי שם, ערך פאביאנהאזא שנת תר"ע] אב"ד **פאביאנהאזא**, על מקומו של בן דודו רבי **אשר אנשיל הלוי יונגרייז**, שעבר לק"ק פעהער-דיארמאט להיות לעזר לאחיו רבי **אברהם בנימין הלוי יונגרייז** האב"ד שם.

ביום ב' בחדש ניסן **סתרי** השיב לו רבי **אלעזר חיים דייטש**, אב"ד **באניהאד**: "שוכ"ט לכבוד הרב החז"ב המופלג בתו"י נוצר מטע קדושים וכו', מו" **יעקב שרגא הלוי יונגרייז** נ"י אבד"ק **פאביאנהאזא** יע"א" [דודאי השדה סי' כט].

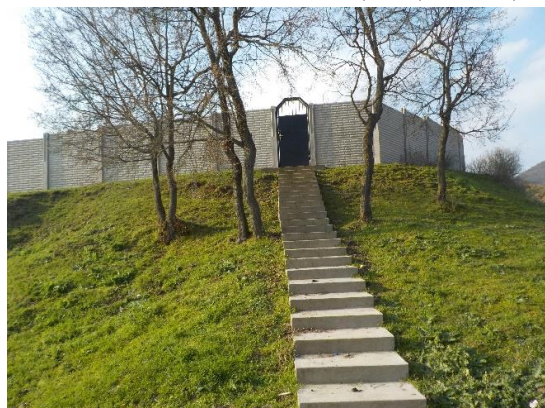
וכן השיב לו אז בשו"ת **אבן יקרה** מהדורה תליתא סי' קלט, נדפס בשנת **תרע"ג** [י"שלוס] אשיב לכבוד הרב הה"ג החר"ף ובקי המפורסם לתהלה מאד נעלה כש"ת מו"ה **יעקב שרגא הלוי יונגרייז** נ"י האבד"ק **פאביאנהאזא באונגארן**... הנני היום רפה כח, כי זה מעט קמתי ממטתי ממחלה כבדה וארוכה ר"ל, אשר הוכחתי בה בעו"ה כידוע לכל הקרובים הנה. וע"כ אינני משיב רק מפני **כבודו החביב אצלי מאד**, ואך בקיצור נמרץ. עיני כת"ה שפיר חזו... והנני מוקירו ומכבדו כערכו הנעלה. **בנימן ארי' הכהן ווייס**, האבד"ק **טשערנאוויץ** והגליל".

בשנת עת"ר בא על החתום יחד עם רבני המדינה על איסור להשתמש בפסח ביין שרף הנעשה בערים רחוקות, "**שרגא יונגרייז** אבדק"ק **פאביאנהאזא**" [נדפס בספר דרכי חיים ושלום, בסופו בהשמטות והוספות].

וכן מופיע שם ברשימת מעות קדימה ע"ס **נהרי אפרסמון**, מהד"ת, תער"ב – **פאביאנהאזא**, הה"ג אב"ד מו"ה **שרגא יונגרייז**.

קהילת נוגראד-בערצעל

בשנת תק"ס לערך התיישבו בעיירה **נוגראד בערצעל** המשפחות היהודיות הראשונות. בשנת תרכ"ו הוקמה במקום קהילה מסודרת. כל היהודים היו

שער בית החיים בנוגראד בערצעל

שומרי תורה ומצוות, נוסח אשכנז. עד שנת תרל"א היתה כפופה לקהילת **בעטשקע** הסמוכה, שרבה היה רבי **שמעון הלוי יונגרייז** בן רבי **שמואל הלוי יונגרייז** רבה של **סעטשע** הסמוכה, ואחר כך לקהילת **סיראק**, אמנם כאשר קהילת סיראק הצטרפה לקהילה ניאולוגית, נאבקו עמהם

עד שפרשו מהם, ונעשו לקהילה עצמית. בבערצעל היו בית כנסת, חברה קדישא (שניהם נוסדו בשנת תרל"ה), בית המדרש (נוסד בשנת תר"מ), ובית הכנסת אורחים (נוסד שנת תרמ"ה).

רב ור"מ דק"ק בערצעל

משנת תער"ב לערך נתקבל לרב ור"מ דק"ק **נוגראד בערצעל** והגלילות [קאללא].

בשנת תרע"ג כבר מופיע שם ברשימת מעות קדימה ע"ס **זכרון מנחם**, מונקאטש תרע"ג – נאגראדבערצעל, הרב **הג' אב"ד נ"י**.

מיד עם בואו לשם ייסד ישיבה ותלמוד תורה. בשנת תרפ"ט למדו בישיבתו ח"י בחורים. בשנת תר"פ ייסד חברה ללימוד משניות וש"ס.

בתולדות ק"ק **באלאשא יארמוט** והסביבה שבסוף ספר **בן גרני** [הוצאת רבי פנחס קלמן, תש"ד], מובא:

"ק"ק **נוגראדברצל** והגליל שבראשה עמד הרהגה"צ ר' **יעקב שרגא יונגרייז** זצ"ל הי"ד, בן הרה"ג ר' **משה יונגרייז** זצ"ל אב"ד **קאשוי**. - הוא ניהל בעיירה קטנה זו **ישיבה רמה**. כן הקים בה **מוסדות תורה וצדקה לתפארת**. **רוב בני קהילה** זו היו **תלמידי חכמים מובהקים וכולם יראים ושלימים**. גם הם נהרגו על קידוש השם יתברך, באושוויץ".

גם הג"מ **עקיבא סופר** אב"ד ור"מ דק"ק **פרעשבורג**, במכתבו אליו המובא להלן כותב:

"בקהלתו שמעולם היתה 'קהלה נאה וחסודה' ואנשיה התנהגו ברוח ישראל סבא כמסורה לנו מאז".

תורה שבכתב

את חידושיו אשר למד עם בני הישיבה העלה על הכתב. בקטלוג מהמכירה של יודאיקה ירושלים, קיץ תשס"ח, פריט מספר 428 'תכריך חידושים על מסכתות הש"ס', בכתב ידו של רבי **יעקב שרגא הלוי יונגרייז, בערצעל תרצ"א – תרצ"ח**. בעמ' 2 **"חורף תרצ"ד בערצעל יע"א**, אתחיל לכתוב **חידושים על מס' חולין** מאשר חנני הבוית"ש אשר למדתי עם בני הישיבה הי"ו".

עומד בפרץ

בשו"ת **דעת סופר** חאו"ח סי' יא: **"ב"ה אור ליום ג' ונתתי שלום בארץ תרצ"ו** לפ"ק. שלום וכ"ט יבא ויקרב לכבוד הרב הגאון המהולל לוחם מלחמת ה' ריחא ובר ריחא בנש"ק מו"ה **יעקב שרגא הלוי יונגרייז** אבדק"ק נ' **בערצעל יצ"ו**.

אחרי תתי שלום וברכה הן הגיעני מכתבו היקר ובעטי אחישנה להשיב יען שהדבר נוגע לעמוד בפרץ, אשר כפי שכתב הדרי"ג שי' שזה מחדש מקרוב בא [הפורץ] **בקהלתו שמעולם היתה קהלה נאה וחסודה ואנשיה התנהגו ברוח ישראל סבא כמסורה לנו מאז**. ועתה בא הפורץ בקטנות החל שהתחילו איזה בעלי בתים להלביש את בנותיהם הקטנות בבתי שוקים קצרות מגולות טפח וזרועות מגולות טפח, ומקלם הגיד להם שבקטנות אין קפידא בזה, **והדרי"ג שי' צווח ככרוכיא על זה כחכם עיניו בראשו להיות חכם הרואה את הנולד**, כי במשך הזמן יעלה הפרץ גם על הגדולות, וכי נתת דבריך לשיעורין קטון וגדול שם יהא ח"ו, חוץ מזה גם בקטנות מג' שנים ואילך יש איסור ומאד צדקו דבריו בזה.

בוודאי **החיוב להרים כשופר קולו על דבר זה** שלא יפשה המספחת בעור ויהיה נדמה להם כהיתר למן, למחות באין הפוגות, כי מלבד החיוב לחנך הקטנות בדרכי הצניעות שלא להרגילם ח"ו בבגדי פרצות, כי אם יגדלו בקושי ילמדם, וכטעמא דתה"ד בקטן שאסור לספוי' בידים כדי שלא להרגילו, שייך אף בקטנות ביותר מג' שנים טפח מגולה ערוה. וכן מצאתי בביאור הלכה עיין משנה ברורה או"ח סימן ע"ה שכתב כן בשם שלחן שלמה שאיסור זה שייך אף בקטנות ביותר מג' שנים ואילך שהיא ראוי' לביאה ע"ש.

על כן גם **ידי תכון עם כה"ג שי' ויישר כוחו וחילו** לבטל המנהג הרע הזה שהתחיל להתפרץ, **ולהשומעים ינעם ותבא עליהם ברכות טוב ויזכו לדור ישרים ותמימים כי כן יבורך גבר ירא השם**.

וזאת לדעת כי **פה בקהלתנו** יצ"ו נתתי צו שלא להניח אשה לבא לביהכנ"ס או לחופה אם הולכת בחשופי זרוע ובשר והשמש עומד בפתח ביהכנ"ס ומשגיח ע"ז, **וה' יטהר הלבבות ויערה עליהם רוח טהור ממרום ונזכה כולנו במהרה לראות בישועת ישראל וישועת ציון.**

כאות נפשו ונפש הדושו"ת. הק' **עקיבא** בה"ג **מהרש"ב סופר** זצ"ל.
בהנהגת הכלל

חתם עם רבני דורו על קריאה לאסיפה אודות שיקום חברת '**מחזיקי הדת**' בהונגריה, שנקבעה ליום ג' פ' ויחי י"ב טבת תרפ"ו, וכן הופיע באסיפה זו. [אודות אסיפה זו, ראה עלי זכרון 16 עמ' מו-נ"ב].

היה גבאי של **מעוֹת ארץ ישראל**, עבור כולל **שומרי החומות** [ספר חשבון ההכנסות והוצאות של נשיאות כולל שומרי החומות באה"ק תו"ב, בעיר הבירה בודאפעסט תע"א – נאגראד בערצעל, הה"ג שרגא יעקב הלוי יונגרייז, אב"ד, גבאי].

בפטירת הג"מ **יוסף ישראל דייטש** אבדק"ק באלאשא יארמוט, ביום כ"ז שבט שנת תרפ"ז, היה הוא אחד מהספידים. וכן דרש בעת קבלת פנים בעת שבא בנו הג"מ חיים אהרן דוד דייטש ביום א' ר"ח ניסן למלא מקום אביו.

עם גדולי דורו

רבי **בנימין ארי' הכהן ווייס**, אב"ד **טשערנאוויץ** והגליל [נ' י"ב טבת תרע"ג].
שו"ת **אבן יקרה** מהדורה תליתאית סי' קלט [מובא לעיל].

רבי **אליעזר חיים דייטש**, אב"ד ור"מ דק"ק **באניהאד** [נ' כ"ט אלול תרע"ו].
שו"ת **דודאי השדה** סי' כט [מובא לעיל].

רבי **שמעון גרינפעלד** אב"ד ור"מ דק"ק **סעמיהאלי** [נ' י"ט שבט תר"צ].
שו"ת **מהרש"ג** ח"ב סי' סד [לכבוד ידידי הרה"ג וכו'] כש"ת מו"ה **יעקב שרגא סג"ל** שליט"א אב"ד דק"ק **נויגראד-בערצעל** יע"א. אחדשה"ט... והנני בזה ידידו דו"ש ושו"ת, **סעמיהאלי** יצ"ו שנת

תרפ"ב לפ"ק.].

רבי **מרדכי ליב ווינקלער** אב"ד ור"מ ה' **מאד** [נ' י"ז תמוז תרצ"ב]. שו"ת **לבושי מרדכי** מהדורה תנינא או"ח סי' קמג [שלום וישע רב על ראש ידידי ה"ה כבוד הרב הגדול חו"ב בנשי"ק כש"ת מו"ה **יעקב שרגא סג"ל** [יונגרייז] נ"י אבד"ק **נאגראד בערצעל** יצ"ו... והנני לסיים בכל חותמי ברכות, הק' מרדכי ליב ווינקלער].

שו"ת **לבושי מרדכי** יור"ד תנינא סימן קנ"ד [בעה"ת אול"י ל"ב למב"י תרפ"ד לפ"ק מאד יצ"ו. שוכ"ט על ראש ידידי ה"ה כבוד הרב הגאון המופלג חריף ובקי צדיק ונקי בנשי"ק כש"ת מהו' **יעקב שרגא הלוי** [יונגרייז] נ"י אב"ד ק"ק **נאגראד בערצעל** יצ"ו. אחדש"ה, הנני במועד כי יקרת מכתבו בא לידי, ואתו הסליחה כי לא באתי עד הלום להשיב בדבר הלכה מפני חולשת כוחי לא עליכם. **ועל דבר אשר עונותנותו הרבני** על דבר אילן המזיק בנין המרתף, וגם יש סכנה רח"ל, והביא כת"ה מדברי שו"ת וכן ראשונים ואחרונים המדברים בזה, וכולן להקל בצורך ריוח יותר בודאי, או שמזיק לדבר אחר. ובפרט אם יש לחוש לסכנה חלילה, אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש... והנני לסיים בכל חותמי ברכות ותשועות ישראל. כאו"נ הטהורה ונפש ידידו דושו"ת, הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד יצ"ו].

שו"ת **לבושי מרדכי** מהדורה תליתאי יורה דעה סימן יט [להרב הה"ג וכו' כש"ת מוה' **יעקב שרגא סג"ל יונגרייז** נ"י אבד"ק **נאגראד בערצאל** יצ"ו... וראיתי כי כת"ה **מפלפל בחכמה להלכה**... והנני לסיים בכל חותמי ברכות. ידידו דושו"ת, הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד יצ"ו].

שו"ת **לבושי מרדכי** מהדורה רביעאי סימן ה [בעה"ת, יום ג' א' דר"ח אדר תרפ"ב לפ"ק מאד יצ"ו. משנכנס אדר ירבה שמחה על ראש ידידי ה"ה כבוד הרב המאור הגדול בנשי"ק כש"ת מהו' **יעקב שרגא סג"ל** נ"י אבד"ק נ' **בערצעל** יצ"ו. יקרת מכתב כת"ה בא לידי... ידידו דושו"ת, הק' מרדכי ליב ווינקלער ק"ק מאד יצ"ו].

אור תורה שנה ג' קו"י סי' קא [השוה לבושי מרדכי תנינא יורה דעה סי' קנד, בתוספת תאריך – אול"י ד' למב"י תרפ"ד לפ"ק מאד יצ"ו].

רבי **אלטר יחיאל נעבענצאהל** ראבד"ק **סטניסלאב** [נ' י"א אב תרצ"ט]. **מנחת יחיאל** ח"ג סימן ק [ב"ה **סטאניסלאב**, שוכט"ס לכבוד ידידי הרה"ג חו"ב כו' כש"ת מו"ה **יעקב שרגא סג"ל יונגרייז** שליט"א האבד"ק **נאגראד בערצעל** (הונגריא)].

רבי עקיבא סופר אב"ד ור"מ דק"ק **פרשבורג** [נ' ב' כסלו תש"כ]. שו"ת **דעת סופר** חאו"ח סי' יא [מובא לעיל].

רבי משה פארהאנד אב"ד ור"מ דק"ק **מאקווא** [י"ז סיון תש"ד]. שו"ת **אהל משה** סימן צ"ט [בה"י יום ד' לסדר אז ישיר משה וכו' תרצ"ט לפ"ק. החיים והשלום וכ"ט לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם בנש"ק וכו' מהו **יעקב שרגא סג"ל יונגרייז** נ"י אבדק"ק **נאגראדבערצעל** עם כל הנלוים אליו, שלום וכ"ט עד ביאת גואלינו בבי"א].

בשם אומרו

בזמירות 'עת הזמיר' דף לו ע"א: "במס' מנחות ל"ו בתוספות בד"ה סח, העלו דהברכות שבין ברכת היין לשתיה לא הוה הפסק. ונאמר לי מהה"ג מו"ה **יעקב שרגא יונגרייז** נ"י אבד"ק **נאגראדבערצעל** יצ"ו, כי הגאון"ק מו"ה **אשר אנשיל** אבדק"ק **טשענגער** ז"ע בעל מנוחת אשר היה מאריך [בהבדלה] בניגון בנעימה קדושה בין ברכה לחברתה עד שיברכו כל המסובין ובני הישיבה בורא מיני בשמים ובורא מאורי האש כדי שלא יהיה הפסק בין הברכה ושתיה".

שר המסכים

ספר **דברי דוד**, זאלצער, אבות, מכתב - עש"ק יתרו תרפ"ז לפ"ק נאגראדבערצעל יע"א. **יעקב שרגא סג"ל** בה"ג מוהר"ם זצ"ל **יונגרייז** אבדק"ק הנ"ל יע"א.

ספר **מליצי אש**, שטרן, חודש תמוז, מכתב מהגאון הצדיק בנש"ק מוה"ר **יעקב שרגא סג"ל יונגרייז** שליט"א אב"ד נ' **בערצעל** והגליל. – מיום י"ב לנשיאים תר"ץ לפ"ק.

ספר **חרש וחושב** עה"ת, דעווא תרצ"ב - רבי **משה טויב** נר"י שו"ב בישוב **קאללא** השיך לגליל... יום ל"ט למב"י תרצ"א לפ"ק. **יעקב שרגא סג"ל** בה"ג מוהר"מ יונגרייז זצ"ל אבדק"ק **נוגראד בערצעל** והגלילות יע"א.

ספר **גאולה וישועה** מש"ב רבי **יהושע גינז**, אב"ד **אפץ**, מישקולץ תש"ג - ב' משפטים תש"ג לפ"ק נאגראדבערצעל... **יעקב שרגא סג"ל** בה"ג מוהר"ם זצ"ל יונגרייז אבדק"ק הנ"ל יע"א.

מעות קדימה

חתימתו

משנה התלמוד, תרע"ג – שמות הרבנים נ"י, ש"ב הרב הג' מו"ה **יעקב שרגא** נ"י בן הגאון **מקאששוי** זצ"ל.

דברי דוד, זאלצער, ווראנוב תרפ"ז – נאגראד בערצעל הגאב"ד מוה"ר **יעקב שרגא הלוי יונגרייז**, בנהמ"ח [בעל נכדת המחבר].

תקון אליעזר, תרפ"ח – שמות הרבנים הגאונים שליט"א, ש"ב הה"ג מו"ה **יעקב שרגא יונגרייז** נ"י.

בן גרני, טארנא תר"צ - נאגראד
בערצעל, הה"ג מו"ה **יעקב שרגא**
סג"ל יונגרייז אב"ד.

הרי בשמים, על התורה, תרצ"א
– נ' בערצעל, כבוד דודי הרב
הגאון מו"ה **יעקב שרגא**
הלוי יונגרייז שליט"א, אב"ד.

חרש וחושב עה"ת, דעווא
תרצ"ב, רבי **משה טוב** –
בערצעל, הרה"ג ר' **יעקב שרגא**
סג"ל יונגרייז.

שו"ת **הפרי מגדים**, תרצ"ה – נ' בערצעל הרב הגאב"ד מו"ה **יעקב שרגא**
סג"ל יונגרייז שליט"א.

ממנו

תל תלפיות כרך כט שנת תרפ"א עמ' עו [מהה"ג מהו' **יעקב יונגרייז** נ"י רב
דנוגראדבערצעל], בסוגית השוחט את הפסח על החמץ. שנת תרפ"ט אות מ'
עמ' עג [הה"ג מהו' **יעקב שרגא הלוי יונגרייז** נ"י רב בנאגראדבערצעל].

על קידוש השם

ביום כ"ב סיון תש"ד על המוקד יחד עם רבים מבני קהילתו, זוגתו הרבנית
וצאצאיהם, הי"ד.

יוצ"ח

(א) בתם הרבנית **רבקה** ע"ה אשת רבי **אלכסנדר קנפער** ז"ל אב"ד **סיראק**
[ראה להלן].

(ב) בנו רבי **משה הלוי יונגרייז** ז"ל בק"ק **נאנאש** [ראה להלן].

(ג) בנם ה' **דוד** ז"ל, יליד בערצל תרע"ט, נקרא ע"ש זקינו [אבי אם אמו] רבי
דוד הכהן זעלצער ראב"ד מונקאטש, שנלב"ע ביום כ"ט שבט תרס"ח. -
נעקה"ש, יא"צ כ"ב סיון תש"ד.

(ד) בנם ה' **איגנץ יצחק צבי**, יליד בערצעל כ"ט אב תרפ"ו, נקרא ע"ש אבי
אמו רבי יצחק צבי הלוי יונגרייז אבדק"ק קאשוי, שנפטר ביום ט"ו טבת
תרפ"ג - נעקדה"ש בדכאו ל' חשוון תש"ה.

(ה) בתם מאגדא **מרים**, ילידת בערצל, נקראה ע"ש אם אמה הרבנית מרים
יונגרייז, שנפטרה ביום כ"ד אדר שני תר"צ. - נעקה"ש כ"ב סיון תש"ד.

מדברי תורתו

פרשת וירא

ויבאה האהלה שרה אמו [כד, סז]. פירש רש"י: **ונעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האוהל.**

בהספד על האשה מרת **ברכה סרכה בלומנטל** ע"ה אשת הר"ר **יהושע פאלק** ז"ל מק"ק נ' **בערצעל**, בת הר"ר **מאיר צבי רובינשטיין** ז"ל, שנפטרה בייח אייר תרצ"א, המליץ על הנהגתה של האשה ע"ה, את דברי רש"י הללו על דרך זה.

מצבת האשה הנספדת מ' ברכה סרכה בלומנטל

נר דלוק מערב שבת לערב שבת - דרך נשי בני ישראל שבשעה שמדליקות הנרות בכניסת השבת מפילות תחנה לפני הבורא יתברך ויתעלה, ויש מהן אשר בשאר ימות השבוע שוכחות מכל אשר בקשו בשעת הדלקת הנרות, אמנם אשה זו – לא רק בשעת הדלקת הנרות היו הבנים בראש דאגתה אל בכל ימות השבוע דאגה להעלותם בתורה ויראת שמים, שהיתה קמה השכם בבוקר והיתה מעירה אותם, ושמעה איך הם מתפללים, ודקדקה שיתפללו הדק היטב, וכן בכל ההליכות חייהם שמה עליהם עין פקוחה שילכו בדרך הישר באופן הכי נעלה, ועל ידי זה היה הנר דלוק מערב שבת לערב שבת, ולא רק בערב שבת.

ומצויה הברכה בעיסה - שבכל עת שבאו

אורחים לכפר ידעו להיכן לפנות, ומעולם לא אמרה אין לי כדי צורך האורחים אם זה היה מלפני שבת או לאחר שבת וכדומה, וכן פעם אחת היה אצלם בחור אורח שלא אכל געבראקס בפסח וקנתה עבורו סיר מיוחד שבשלה לו בו.

וענן קשור על האוהל - פירוש דכל מעשיה הטובים היו מהולים בצניעות ללא פרסום כלל, אדרבה הסתירה מעשיה הטובים שלא יתגלה לבני אדם. (מרקחת הבשם).

תלמיד ותיק

ואמר לי דודי וגיסי מוה"ר יעקב שרגא הלוי יונגרייז הי"ד אב"ד נ' בערצעל בחינה אמיתית, שמתלמיד שאינו הגון ח"ו אפילו דבר הגון שאומר אינו פרה ורבה אלא אוקי באתרא, מה שאין כן מחידושי תורה של תלמיד חכם ותיק והגון ככל הצורך, הוא פרה ורבה לאין שיעור ותכלית. על דרך דאיתא מהבעש"ט הק' לפרש באבות [פ"ו מ"ג] הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת וכו', צריך לנהוג בו כבוד, שכן מצינו בדוד מלך ישראל, שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, קראו רבי וכו' [צבי וחמיד הלוי עמ' קיח].

מסכת אבות

טעם לשבח על שם המסכת 'אבות', מכלל דאיכא תולדות. ואני אמרתי מכבר כי הנה עבודת ה' יוכל להיות בשני אופנים, או על ידי התעוררת מעצמו, או על צד הניגוד בהתעוררת מזולתו, על דרך [ראה קדושת לוי פרשת נח ד"ה עוד יבואר אלה תולדות נח] 'מאויבי תחכמינו מצותיך' [תהלים קיט, צח], על ידי שרואה מעשה הרשעים שעוסקים בכל מאודם בעניני העוה"ז, שב אליו הרוח לעשות על אחת כמה וכמה בצרכי הנפש.

וזה הכוונה **ועפעפיך יישירו נגדך** [משלי ד, כה], כי לא תצטרך להתעוררת מזולתך מעוברי רצונו, ורק על ידי זה תחזק ביראתך, כידוע [משכיל אל דל ח"ג כלל א' פרט א']. וראה בתולדות שמואל, דייטש, עמ' נז] מה שפירש הגה"ק רבי הלל ליכטנשטיין על [רש"י בראשית לב, ה] ותרי"ג מצות שמרתי, ולא על ידי זה שלמדתי כן ממעשיו הרעים של לבן.

וזה הכוונה שאמרו [רש"י בראשית ו, ט] כי נח היה צריך סעד לתומכו, כי בראותו מעשי אנשי דורו הרעים, על ידי זה היה צדיק בדורותיו, על ידי אנשי דורו.

והנה העבודה מצד התעוררות עצמו נקרא אבות. אמנם אם יגיע לעבודת ה' רק על ידי התעוררות מאחרים נקרא תולדות, וזהו שקראו למסכת זו 'אבות', שהמדות הטובות צריכים לבוא ממילא, ולא על ידי שיראה מדות המגונים אצל זולתו, כי אז מדותיו הטובים נקראים תולדות מזולתו [מתוך מכתב ממנו ע"ס דברי דוד, זאלצער, עמ"ס אבות].

*

חתנו רבי אלכסנדר קנאפפלער ז"ל

רב ור"מ דק"ק סיראק והגליל

רבי אלכסנדר קנאפפלער ז"ל נולד בשנת תרס"ח [נר אלכסנדר]. ה'חתם סופר' ותלמידיו עמ' תרל"א: שנת תרס"א. בעיר טיניע לאביו רבי אליעזר ליפמן קנאפפלער ז"ל [יליד טיניע תרכ"א], ב"ר אברהם יהודה ז"ל. ולאמו

מרת **יטל** [לבית ענגל] בת חי' שרה [הנשר שנה י' כנף שני סימן יז]. – בהנשר התשיעי [חודש אב תש"א], כנף חדסרי עמי' קח – חבל על דאבדין... ולהה"ג אב"ד סיראק נ"י לפטירת אמו החשובה ע"ה. – נפטרה ט' סיון תש"א.

רבותיו:

אחרי הבר מצוה למד בישיבה קטנה בק"ק **ואיטצען** בהנהלת רבי **ברוך הלוי מאנן**, רבו זה היה משבחו מאוד. כן למד אצל רבי **ישעי' זילברשטיין** אב"ד **ואיטצען**, בעל '**מעשי למלך**' [היחתם סופר' ותלמידיו עמי' תרל"א, אמנם בי"ר אלכסנדר' אינו מופיע].

משם הלך ללמוד אצל רבי **יצחק שטיינער** אב"ד ור"מ **יעמערינג**, והיה מתמיד מאוד בלימודו שם. אח"כ תלמיד רבי **עקיבא סופר** אב"ד **פרשבורג** בעל '**דעת סופר**'.

חבירו לספסל הלימודים רבי **דוד גראס** רב דק"ק **טאב**, אשר למד אתו בישיבות **יעמערינג** ו**פרשבורג**, תהילתו תמיד בפיו בלי לגמור עליו את ההלל. נסמך להוראה מאת הרבנים: רבו רבי **עקיבא סופר** אב"ד **פרשבורג** בעל '**דעת סופר**'. רבי **דוד וועסעלי** ראב"ד ק"ק **פרשבורג**, רבי **יונתן שטייף** ראב"ד ק"ק בודאפעסט - ברוקלין.

בשנת תרצ"ב לערך נשא זוגתו הרבנית **רבקה** ע"ה [ילידת פאביאנהאזא תר"ע לערך], בת רבי **יעקב שרגא הלוי יונגרייז** אב"ד **נאגראד-בערצעל**.

שמה רבקה כנראה אחרי אם זקנה הרבנית **רחל רבקה** אשת רבי **שרגא פייש הלוי יונגרייז** אב"ד **סעטשע**, אבי רבי **משה הלוי יונגרייז** אב"ד קאשוי, אבי רבי **יצחק צבי הלוי יונגרייז** אב"ד קאשוי, אחיו וחותנו של רבי **יעקב שרגא הלוי יונגרייז** – ואולי היה שמה רחל רבקה.

ראה בירחון '**אוצר החיים**' מאת רבי **חיים יהודה עהרענרייך**, בחודש אב-אלול תרצ"ב, מופיע ברכת מזל טוב לחותנו לנשואי אחד מצאצאיו (אולי הכוונה לבת זו): "הנני מברך בברכת גדא-טבא את ידידי הרבנים הגאונים הגדולים והמפורסמים.. **ומהרי"ש סג"ל יונגרייז** הי"ו אבדק"ק **נאגראד בערצעל** (אונגריא) **לנשואי צאצאיהם**. אחלי כי יזכו לראות דור ישרים ומבורך על אדמת הקודש".

אחרי נישואיו היה גר ליד חמיו בק"ק **בערצעל** והיה סמוך על שלחנו.

רב דק"ק סיראק:

משנת תרצ"ג [בשם הגדולים החדש, מארץ הגר, מס' 26 תרצ"ד. אמנם בשו"ת דעת סופר המובא להלן מתאריך כ"ז למב"י תרצ"ג, מוכתר בתור "רב דקהל סיראק". ובקובץ **אור תורה**, **שווארץ**, מחודש תשרי תרצ"ד, מופיע

מחידושיו, וחתום הק' **אלכסנדר קנאפפלער** אבד"ק **סיראק**. רב בק"ק **סיראק** [עיר נפה במחוז נוגראד]. וק"ק **קאלו**.

ישיבת סיראק:

וכן יסד שם ישיבה לבחורי חמד. הרב אלכסנדר אליעזר קנאפפלער, נכדו של הגה"צ רבי רפאל אהרן קנאפפלער אב"ד טיניא, אחי רבי אלכסנדר ז"ל הי"ד, מתאר את הישוב סיראק וז"ל: "ושם [בסיראק] דרו רק ז' משפחות, ואמר לי תלמיד אחד שלמד אצלו, שכדי שיהיה מנין בעיר בימות השנה, ייסד ישיבה והחזיק בתוכו עשרה בחורים, ועל ידי כך היה שם מנין בכל השנה כולה. (קובץ גליונות מהרי"ל ניוח, תשעת, עמ' 58).

הסכים: על ספר **חוש אבן** עה"ת [ספר שמות].

ערש"ק וירא תרצ"ז **סיראק**... שו"ב בק"ק **נאגראד קאללא**... מענותותו בקשני מפני הכבוד, יען שחונה תחת דגלי...

רבני סיראק:

לפניו מצינו על כסא ההוראה בק"ק **סיראק** את רבי **ידידי כ"ץ** מו"ץ דק"ק **סיראק**. [שו"ת מהרי"א (אסאד) ח"ב סימן קפט - שוכ"ט לדידי הרב המופלג בתורה וביראה טהורה, זית שופכני, כש"ת מו"ה **ידידי כ"ץ** מו"ץ דק"ק **סיראק** נ"י].

רבי **אהרן יהודה מאימייא** אבד"ק **סיראק**. [כד הקמח, לבוב תר"מ].

בעטרת עקיבא ח"א עמ' שעה: זו' הרבנית יטל (היצל) בת רבי **עקיבא פישער** אב"ד דק"ק **טעטע** גר באויבן- ישן בשנת תרל"א. לאחר מכן אב"ד **סודיטץ** (כולל: **סיראק, בעטשקע**) בשנת תרנ"ד.

משנת תרמ"ה היתה גם ק"ק **לורנצי** כפופה תחת הרבנות של ק"ק **סיראק**.

ברשימת מעות קדימה ע"ס **שאגת זאב**, תרס"ט, מופיע **סיראק**, הה"ג אב"ד.

עם גדולי דורו:

את החביבות של רבו אליו אפשר לראות בתשובת רבו [דעת סופר חור"ד סי' צג] אליו, וז"ל:

"ב"ה פה פ"ב כ"ז למב"י תרצ"ג לפ"ק. בימי העומר כ"ט משומר לאהובי **תלמידי** חביבי הרה"ג מעוז ומגדל ותיק מלא עתיק מוכתר בנימוסים כש"ת מו"ה **אלכסנדר קנאפפלער** נ"י רב דקהל **סיראק**.

אחדשה"ט הגיעני מכתבך בעידנא דטרידנא טובא בתחילת הזמן ויען שאתה אץ עלי ע"כ בעתו אחישנה להשיבך... והנה אהובי תלמידי שי' שפיר חזית בספרן של צדיקים שדברו מזה... והנה אהובי תלמידי שי'... ובזה הנני רבך הדוש"ת חפץ בהרמת קרנך".

עמד בקשרי מכתבי תורה עם ידידיו גדולי התורה, עדות לכך התשובה בשו"ת **מי יהודה** [חיו"ד סי' צח מבן המחבר שמשון אלטמן, אב"ד פאקש], ומשם נעתק בספר שבולת הנהר לרבי **שמשון אלטמאן** אב"ד ק"ק **פאקש**, סימן ע', וז"ל:

בעזה"י מ"ח למב"י תש"ב לפ"ק **פאקש** יע"א.

בימי המנין וספירה עוז ותארה לעם הנבחרה ובתוכם כבוד מחו' וידידי הרב הה"ג החו"ב זו"נ חדית וותיק מלא עתיק כש"ת מו"ה **אלכסנדר קנעפלער** נ"י רב דגליל **סיראק** יצ"ו.

מנאי ידידו מחו' דושה"ט בלוני"ח, מצפה לישועת ה' כהרף עין ונזכה לקבל את חג מתן תורתנו הקדושה מתוך ישועות וחדוה. הק' **שמשון אלטמאן**.

יגל יעקב יור"ד סי' ח [להרב דק"ק **סיראק**] – אולי הכוונה אליו.

חידושי תורה ממנו:

תל תלפיות: **ליבון רעפין** (רמב"ם הל' שבת פ"ט ה"ד). [תרצ"ד] מא, כד. **עבד ושפחה נתערבו בהם** (ב"ק לח). [תרצ"ה] מב, קי. **חמץ של נכרי וישראל, שעבר עליו הפסח** (שאגת אריה סי' צ). [תרצ"ה] מב, קכו. **חתוי באופה ישראל, אומן הנכרי עושה הכל**. [תרצ"ו] מג, מט. **שנים מעידין שמת ושנים מעידין שחי, אוקמינן אחזקת חי** (שו"ע יור"ד סי' שצז). [תרצ"ו] מג, מט, קב.

אור תורה: **המוציא משא על ראשו פטור ואת"ל אנשי הוצל ובתוס' שמה. עמ' קפו** [שנה ג' סי' יב – תשרי תרצ"ד – אבד"ק סיראק]. **בתוס' סוכה לא, ב ד"ה אשירה, ושער המלך פ"ה ה"א מהל' לולב**. עמ' רכד [שנה ג' סי' סא – שבט תרצ"ד – אבד"ק סיראק]. **בדברי השאגת אריה סי' ס"ג דמותר לאפות מטעם הואיל**. עמ' שג [שנה ד' סי' כט – טבת תרצ"ה – אבד"ק סיראק והגליל].

חתימתו "הק' אלכסנדר קנאפלער"

הנשר שנה ט' [תש"א]
סימן ע"ט [אלכסנדר
קנעפלער רב בק"ק
סיראק]. שנה י'
[תש"ב] כנף שני סימן
יז [לע"נ אמי מורתי
מ' יטל בת חי' שרה
הכ"מ – אלכסנדר

קנאפלער אב"ד סיראק].

לקט ששנה שנה ט [תש"ב] סי' ד. סי' כא. סי' מ.

לאחרונה קיבצו חדושי תורתו ונדפס בשם 'נר אלכסנדר' בסוף ספר מנורת אהרן, ניו יורק תשנ"ז.

נהרג עקדה"ש ביום י"ט תמוז תש"ד עם זוגתו וצאצאיהם [מנורת אהרן, נר אלכסנדר : הובל לאושוויץ באחרוני המשלוחים].

*

בנו רבי משה הלוי יונגרייז ז"ל יושב באוהל תורה בנאנאש

רבי **משה הלוי יונגרייז** נולד בשנת תרע"בג בערייה **נאגראד-בערצעל** לאביו רבי **יעקב שרגא הלוי יונגרייז**, האב"ד שם הנ"ל [ראה ערכו]. נקרא על שם זקינו רבי **משה הלוי יונגרייז** אב"ד ור"מ דק"ק **קאשוי**, שנפטר ביום ד' סיון תרס"ו.

מופיע ברשימת מעות קדימה ע"ס **תולדות ישראל** על התורה, תרצ"ז – תלמידי ישיבתנו, [פעהער יארמאט] הב' משה יונגרייז, נ' בערצעל.

זוגתו מרת **לאה** ע"ה ילידת נאנאש תר"פ, בת רבי **עקיבא דייטש** ז"ל [יליד דעברעצין תרמ"ג] ב"ר צבי מק"ק **נאנאש** וזו' לבית **רוזמאן**. ואמה מרת מינדל בת רבי **יהודה אופנברג** ורבקה לבית שאנפעלד [ילידת נייטרא תרמ"ג].

רבי עקיבא דייטש למד בסיגעט, ומופיע ברשימת מעות קדימה על ספר שורש ישי, תרנ"א – ק"ק סיגעט, בני הישיבה הב' **עקיבא דייטש מנאנאש**.

בזו"ר נשא את זו' מרת **חיה שרה** ב"ר **פנחס אליעזר פרידמן**, מק"ק זשעמנע הסמוך להעלמעץ. נפטרה ח' תשרי תרע"ה.

אביו רבי **צבי דייטש** נולד בדברצין שנת תרי"ד, גר בנאנאש, נעקדה"ש כ"ד תמוז תש"ד.

ד"ת מרבי משה הלוי יונגרייז מנאנאש מופיע בתל תלפיות: דבר שאינו מתכוין שרי (שו"ע או"ח סי' שלז) [תרצ"ה] מב, סד.

מכתב אליו: **דברי אליעזר, ווייזער**, ח"ג סימן קכ"ז [ב"ה יום ב' לס' חיי שנת פדיו"ן בישראל"ל (תרצ"ג)] לפ"ק סעקערעש. שלום לך אהובי ידידי, הב' המו"מ בתו"ש מושלם במעלות כש"ת, מו"ה **משה הלוי יונגרייז** נ"י, בן הרב הגה"צ אב"ד **נאגראד בערצעל** יצ"ו. אחדשה"ט קבלתי מכתבך, ואבוא בתשובה מאהבה כדת של תורה...[".]

בתם ילידת ת"ש. בנם יצחק יליד תש"ב. נקרא ע"ש אבי זקינו רבי יצחק צבי הלוי יונגרייז אבד"ק קאשוי. השם צבי לא ניתן לו כי אבי זקינו רבי צבי דייטש מנאנאש, היה עדיין בחיים.

נעקדה"ש עם כל יוצ"ח בחודש סיון תש"ד.

ר' יואל ווינשטאק

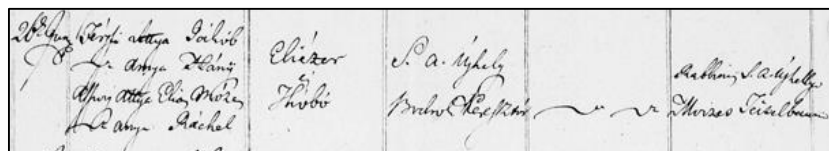
קרית יואל

רבי אלעזר טייטלבוים מליסקא וצאצאיו

בעלה 60 כתבתי מאמר על חו"ז הרה"ג ר' משה אלי' מקערעסטיר, ולא רציתי להאריך שם גם על חתנו ר' אלעזר טייטלבוים ומשפחתו, ולשאלת בני משפחתי למה נגרע באתי בזה למלאות בקשתם.

ר' אלעזר נולד בעיר דוקלא שבגאליציע [כן נרשם בצענזוס דשנת תרכ"ט, אבל ברשימת לידת בנו ר' יעקב בתרנ"ד נרשם שאביו ר' אלעזר נולד בזבארוב שם דרו בני משפחת ר' צבי הירש שיף, בפטירת ר' אלעזר נרשם שנולד באוהעל לאורא כיון שבא משם] בשנת תקע"ב [בעת נישואיו בתקצ"ו נרשם שהוא בן כ"ד שנה וכן בפטירתו בתרמ"ה הוא בן ע"ג], לאביו ר' יעקב טייטלבוים, ולאמו מ' חוה'לע בת רבי צבי הירש שיף [אבי הישמח משה] וזוג' חנה.

מצבת ר' צבי הירש שיף נמצאה בזבארוב וזה נוסחה: 'פ"נ איש תם וישר ה"ר הישיש מה"ו צבי הירש במ"ה יצחק זלה"ה נפט' בשם טוב ט"ו תמוז שני' תקע"ד לפ' ושבק חיים לנו ולכל ישראל תנצבה'.

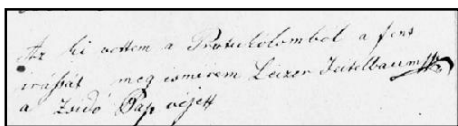

רישום הנישואין בקערעסטיר

ר' אלעזר קרא את שם בנו בכורו כשם אביו יעקב, ובעת נישואיו בשנת תקצ"ו נרשם שהחתן דר באוהעל במקום דודו הקדוש בעל ישמח משה, ואולי נתינתם מאביו ונתגדל אצל הישמח משה. עכ"פ הסתופף בצלו הקדוש, ובעת נישואיו בא דודו הגדול מאוהעל לקערעסטור להתעלס אתו באהבים בשמחתו, והוא סידר הקידושין.

ר' אלעזר נשא את מרת טויבא שנולדה בקראקא ביום ט"ז אב תקע"ט לאביה הרה"ג ר' משה אלי וויינסבערג אב"ד קערעסטור [עליו הארכנו בעלי זכרון הקודש]. החתונה התקיימה בקערעסטור ביום י"א תמוז שנת תקצ"ו.

אחר חתונתו דר בקערעסטור על יד חותנו הרב, וכשנפטר חותנו ביום ט"ו
טבת שנת תר"ז ונתפנה מקום
הרבנות, שימש אז ביני לביני
'במקום הרב' עד שחיפשו בני
הקהלה אחר רב מובהק.

מקערעסטור עבר לדור לעיר גאווה הסמוכה לקערעסטור, [כהיום נתאחד עם כפר ווענטשעלע הסמוכה ונקרא גאווה-ווענטשעלע] ובערך בשנת תרכ"א עבר לדור לעיר ליסקא, שם נפטר בן ע"ג שנים ביום י"ד סיון תרמ"ה. זוגתו מרת טובא נפטרה בליסקא צעירה לימים בת נ"א שנה ביום כ"ט שבט תרכ"ט.

בני הרב ר' אלעזר טייטלבוים:

א) ר' **יעקב טייטלבוים** [כשם אביו] נולד בקערעסטור [בשנת תרנ"ד נרשם לידתו כיום ט"ו טבת תקצ"ג, אבל הרי נישואיו נרשמו בשנת תקצ"ו], נפטר ביום י"ט אב תרע"ב.

ב) פאני, נולדה בתרי"ג [עפ"י הצענזוס דשנת תרכ"ט, וכן נרשם שם (אולי בטעות) שנולדה בדוקלא].

ג) רחל [שרה רחל?] נולדה בגאווה ב"ג תמוז תרט"ז, [נמסר ע"י אייזיק ווייסבערג משם], נישאת ביום י"א סיון תרמ"ד לר' לאיאש בן ר' בער ברוין מטאלטשווא ואמו אסתר גוטמאן.

ד) חי' רבקה נולדה בליסקא בשנת תרי"ז [עפ"י הצענזוס]. נפטרה ב' דר"ח טבת ז' דחנוכה.

ה) חו"ז הג"ר **יצחק טייטלבוים**, נולד בגאווה ביום ה' תשרי תרי"ט, אולי נקרא על שם אבי ר' צבי מזבארוב. נשא ביום א' דר"ח אלול תרל"ז, את מרת סערל בת ר' משה הלוי זעלמענאוויטש מבארדיוב.

ר' יצחק נתקבל לדומ"ץ בבארדיוב שם שימש עד המלחמה אז נעקה"ש ביום ט' אב שנת תש"ב הי"ד. נכדיו הוציאו לאור דברי תורתו בשם 'דברי יצחק'. זוג' מ' סערל נפטרה בחיי אביה ביום י"ב תמוז תרע"ה ומנו"כ בקאשוי.

רבי משה הלוי זעלמענאוויטש

חותנו ר' משה זעלמענאוויטש נולד בשנת ת"ר לאביו איש חשוב וצדיק [לשון הר"ר נפתלי סופר אב"ד פ"ח נתק בעלי זכרון 20 עמ' כ"ב. זו רבי נפתלי מ' חי' הי' קרובת משפחתו, שכן היתה בת ר' שמואל זעלמענאוויטש ב"ר אברהם אחיו של ר' לייבוש] ר' יודא ליבוש סג"ל מבארדיוב. ר' ליבוש נולד בשנת תקע"ח [עפ"י צענזוס תרט"ז] לאביו ר' שמואל.

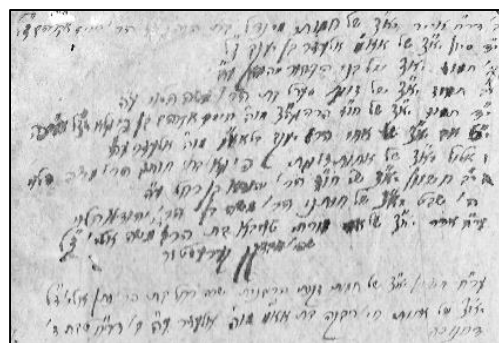
ובבארדיוב יש מצבה שכל הנראה היא מצבת ר' שמואל אבי ר' ליבש [בתקצ"ה כבר יש בין צאצאיו השם שמואל על שמו]: '**פ"נ, איש תם וישר, הי' כ"ה שמואל בן מו"ה זלמן סג"ל ז"ל נפ' י"ב טבת תקצ"ג, תנצבה.**'

לר' יודא ליבוש הי' כמה זיווגים. מזווי"ר עם מ' סערל נולד רק בנו ר' משה. זוגתו סערל נפטרה בצעירותה בת כ"ב שנה בלבד ביום ז' חשון תר"ה, ואז נשא בזיווי"ש את מ' רבקה שנולדה בשנת תקי"ץ לר' משה אמסטער, וממנה נולדו: 1. בתו מלכה, נולדה ביום י"ב סיון תר"ז, נישאת בבארדיוב בר"ח ניסן תרכ"ה לר' צבי הירש ב"ר מנשה גאטליב מסטראפקוב בנו של הגה"ק ר' חיים יוסף אב"ד דשם, נפטרה כ"ה אדר תרע"ה ומצבתה סמוך לאביה, [בספר יבד לבד בטחוני עמ' 370 כותב שמי מלכה היתה נכדת המהר"ם טיקטין]. 2. שמואל, נולד בשנת תר"ט. 3. העלענע בתרי"ד [מצענזוס תרטיז].

ר' משה נשא את מרת מינדל בת הגאון ר' חיים אברהם ארנשטיין אב"ד בארדיוב מח"ס דברי אברהם מתלמידי מרן החתם סופר זי"ע. [נפטר ביום י"ד תמוז תרל"א ומנו"כ בבארדיוב. אביו ר' מרדכי ארנשטיין מפרשבורג נפטר ביום כ"ג חשון תקפ"ח, וזוגתו פיגלא נפטרה ביום כ"ט אייר סיון תקפ"ט. הרבנית מבארדיוב היא מרת שרה רחל בת הגאון

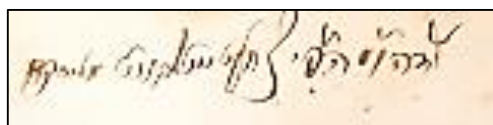

רשימת יאריצייטן בכת"י רבי יצחק טייטלבוים

הצדיק ר' נתן אלי' ערמאן אב"ד אירשא, נפטר ביום י"ז שבט תרכ"ה ומנו"כ באירשע, ב"ר שמעון זאב נכד המהר"ל מפראג, וזוגתו מרת רבקה ב"ר שמואל נפטרה ביום כ"ז תשרי תרמ"ה ומנו"כ באירשא. בפרענומערנטען לימודות תבל בשנת תקע"ח נזכר באורשע ר' נתן אלי' מפרייסן, עוד נזכר רנ"א בסי' קדושת ישראל תקפ"ט, ובס' אהל דוד תקצ"ו. אחר פטירת הרב מבארדיוב נישאת אלמנתו הרבנית שרה רחל להגאון המפורסם המהר"ם שיק, נפטרה ביום כ"ט תשרי תר"ס ומנו"כ בבארדיוב].

גם ר' משה כמו אביו עלה לירושלים עיה"ק ושם נפטר ביום ה' שבט תרע"ז, זוג' מ' מינדל נפטר ביום ב' דר"ח אייר תרפ"ו מנו"כ בבארדיוב.

בניהם: (א) מ' סערל אשת הר"ר יצחק טייטלבוים. (ב) חיים אברהם. (ג) נתן

חתימתו "לדהו"מ הק' יצחק טייטלבוים מליסקא"

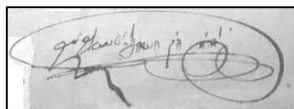
אלי, נפטר ה' אדר תרפ"ט בבארדיוב. (ד) פיגא, נפטר ו' אלול תרנ"ב בבארדיוב. (ה) יטל אשת ר' אהרן דוד הארטשטיין.

בני הר"ר יצחק טייטלבוים:

1. חו"ז ר' חיים אלי טייטלבוים, נולד בבארדיוב ביום י"ד אלול תרל"ו, ראה להלן.
2. צבי, נולד בבארדיוב ביום כ"ו אייר תרל"ח, הסנדק הי' חמיו ר' משה זעלמענאוויטש.
3. Früsystebust ? נולדה ביום י"א אב תרמ"ב.
4. טויבא, נולדה ביום י"ז אלול תרמ"ג, אשת ר' חיים דוד בלוס ב"ר ברוך צבי, דרו בצאנז, נעקה"ש כ"ו תמוז תש"ב. [בניהם: ר' ברוך אברהם מקשאנוב וזוג' רבקה ב"ר חיים נעקה"ש י"ז אלול ת"ש, מ' שרה רחל ובנה אליעזר נעקה"ש ט"ז אדר א' תשי"ג ובעלה ר' יעקב משה ב"ר דוד, צבי אלעזר, יודא, מרים ליבא, ר' שלום מקשאנוב הי"ד].
5. מרדכי אלעזר, נולד ביום ט"ו ניסן תרמ"ט, המוהל הי' ר' דוד פייער? והסנדק הי' הרב הגה"צ ר' משה'לע בארדיובער [האלבערשטאם].
6. רבקה, נולדה ביום כ"ט אלול תרנ"א, אשת ר' משה שלאמאוויטש מבארדיוב.
7. חוה פיגא, נולדה ביום ג' אב תרנ"ו, אשת ר' יצחק לאנגער.
8. מרים אשת ר' אברהם שמואל ב"ר יונה וויינבערגער. [בניהם: הבה"ח המופלג משה וויינבערגער הי"ד, ראה להלן אודותיו, מ' טויבא נולדה ביום ט' חשון תר"ע אשת ר' יעקב כהן הי"ד. ר' פרץ וויינבערגער וזו' ריזל הי"ד. עטל. הב' חיים יעקב. ר' אליעזר וויינבערגער מקרית יואל מחבר הסידור 'דמשק אליעזר' נפטר ביום ל' תשרי תשל"ז].
9. נעכא נולדה ביום י"ט תשרי תר"ס, אשת ר' נפתלי גרינבערגער.
10. שרה רחל נולדה ביום י"ז חשון תרס"ג, נישאת ביום ט"ז אלול תר"ץ לר' אלי ב"ר אברהם אבא מילער מסטראפקוב.
11. הב' יודא נפטר ביום ב' תמוז תרע"ד בבארדיוב.

רבי חיים אליהו טייטלבוים מבערעגסאז

ר' חיים אלי' טייטלבוים, הי' תופס ישיבה ומרביץ תורה בבערעגסאז, נעקדה"ש כ"ז אייר תש"ד יחד עם זוג' הי"ד.

זוגתו מ' אסתר דבורה בת ר' פנחס הכהן סאמעט ב"ר יעקב יוסף. זוגתו של ר' יעקב יוסף הכהן סאמעט מרת שרה הענא [נלב"ע ה' אדר א' תרכ"ב ומנו"כ בבארדיוב], היתה בת הרה"ח ר' שאול ראפאפארט מבארדיוב שנסע להרה"ק המגיד מקאזניץ, בנו של הגאון רבי שמואל חריף מאוסטראה [על רבי שמואל ובנו ר' שאול וייחוסם ראה בהרחבה במאמרו של הרב דובעריש וועבער בגליון 'אינטערעסאנט' אייר תשפ"א עמ' 106-117].

בצענזוס דשנת תרי"ז נרשם בשארפאטאק (מאקראלע) הסמוך לבארדיוב משפחת ר' יעקב יוסף סאמעט: הוא נולד בתקס"ז, זוג' שרה הענא בתקע"ב, בניהם: מאריע [מרים?] בתקצ"ג, אברהם נולד בתקצ"ה, נפתלי בתקצ"ח, הערש בתרי"א, ר' פנחס בתרי"ז, מארקוס [מרדכי?] בתרט"ו.

בנם ר' **פנחס הכהן סאמעט** נשא את מרת פערל שנולדה בסנאקיב [סנאקא] הסמוך לבארדיוב בשנת תרי"ל לר' ישראל ווילדמאן משם. בשנת תרכ"ט כבר הי' נשוי, ובעת הצענזוס דר בשארפאטאק עיר מולדתו. נפטר ביום ב' אייר ומנו"כ בגערליכאוו, זוגתו נפטרה בבארדיוב.

חותנו ר' **ישראל ווילדמאן** נולד בסנאקיב בשנת תקע"ז [מצענזוס תרכ"ט, ובצענזוס תרי"ז נרשם שנולד בתקע"ט הוא וזוגתו], נשא את מ' רחל לבית גרינבערג שנולדה בקראסניבראד [גליל הומנא] בשנת תקע"ז. דר בסנאקיב, נפטר ביום א' דרי"ח חשון תרמ"ח.

בצענזוס דשנת תרי"ז נרשם עם בניו: משה, נולד בתרי"ב ובעת ההוא הי' בוואר-אויפאלו, שאמועל בתרי"ה, פערל בתרי"א, האני בתרי"ד. בצענזוס דשנת תרכ"ט נרשם: האני הנ"ל וגם הערמאן שנולד בתרכ"ה.

אבי ר' ישראל הי' אולי ר' דוד ווילדמאן שנרשם בצענזוס דשנת תקע"ט בסנאקיב, יש לו בביתו אשה, בן א' וב' בנות. בכמה צענזוס של שנות תק"ץ נמצא ר' דוד בבארדיוב ועדיין בתקצ"ט, בשנת ת"ר נרשם בבארדיוב משפחת ר' דוד כך: הוא בא מישוב וואלעיע מחוז שאראש ושם אביו יאזעפוש, זו' רחלע אלמנה כבר [מזה לכאורה שנפטר בשנה ההוא] היא באה משעניע?.

[בני ר' דוד: א) ר' ישראל לכאורה. ב) ר' אלי' **ווילדמאן** נולד בתקס"ב, דר בסנאקיב, [נותן משם מעות קדימה בשנת תרכ"ט לספר נזיר ה', בצענזוס תרכ"ט נרשם שנולד בוואלעיע בתק"ס וכן בצענזוס תרי"ח הוא בן מ"ז, זו' יוליאנא לבית לערנער נולדה בתקס"א-ב, ובניהם

אסתר נולדה בתק"ף, רבקה נולדה בתקצ"ג, בארקע [בת] בתקצ"ו, פריידא בת"ר, שרה בתר"ב, בתרכ"ט נמצא בביתם עטא נולדה תר"א, יאזשעף בתרי"ט, רחלע בתר"ד]. ג) יאזעפוש [כשם אביו]. אולי הוא ר' ישראל, הוא נולד בשנת תקנ"ד, ודר אז בטעניע. ד) אננא אשת דוד וואלף מסנאקיב. ה) מ' גיטל, נולדה בוואליע בתקס"ו, אשת ר' ליבוש קלויזנער, נולד בתקס"ד כנראה בצאנז, הם דרים בתרכ"ט בסנאקיב יחד עם ר' אלי ועם ר' ישראל זה אצל זה. ו) רבקה, אשת יואכים גליק, נולד בטשעטשאוויץ בתקס"ז לר' דוד [במ"א נרשם שנולד בקערעסטור בתק"ע], דר בבארדיוב בשנת ת"ר עם בן א' וגי' בנות. ז) אסתר].

בני ר' חיים אלי' טייטלבוים:

הרה"ר

א) ר' ישראל ט"ב, נשא את מ' שרה ב"ר יעקב יצחק גאלד, נעקח"ש יר"כ תשי"ה הי"ד.

ב) חו"ז הרה"ח ר' יעקב מרדכי ט"ב ז"ל ממאנטריאל ואח"כ בנייטרא, נפטר צעיר לימים ביום י' אדר ב' תשכ"ז ומנו"כ בחלקת סאטמאר בלאנג איילענד, נשא את מ' ח' פיגא בת הרה"ג ר' שלמה ברוך פראגער אב"ד פעטראוועסעלא הי"ד.

ג) מ' **סערל**. לפני המלחמה היתה מאורסת לבן דודה הבחור המופלא ר' **משה וויינבערגער** מפאיע בן ר' אברהם שמואל שנעקח"ש הי"ד, [אחיו של ר' אליעזר וויינבערגער מקרית יואל מחבר דמשק אליעזר. חתנו ר' חיים הערש וואלנער נ"י סיפר לי נפלאות מה ששמע מחותנו אודות אחיו זה. הי' תלמיד חביב מאד לרבו הגאון מפאיע, חיבר השיר המפורסם 'רבונו של עולם טאטעניו געטרייער קוק אראפ פון הימל און לעש שוין אויס דאס פייער, שומר ישראל האב שוין אויף אונז רחמנות, שיק שוין משיח און לייז אונז אויס פון גלות, וכו']. אחר המלחמה היתה אשת רבי **שלום משה אונגאר** בן ומ"מ הג"ר שמואל דוד הלוי אונגאר אב"ד נייטרא.

ד) מ' לאה אשת הרה"צ ר' **חיים מיכאל דוב ווייסמאנדעל** זצ"ל.

ה) מ' שרה רחל נישאת בתרפ"ח בערך בעיר בערעגסאז לר' **דוד גפן** בן ר' אהרן מנחם גרשון גפן שו"ב בארדיוב, דר בבערעגסאז, נעקח"ש כ"ז תמוז תש"ד הי"ד. היו להם ו' ילדים [והנני מונה אותם כפי מה ששמעתי מדודתי הרבנית לאה ע"ה אשת חבר הרה"צ ר' מיכאל בער ווייסמאנדעל ושמו של הצעיר שכחה, ואח"כ מצאתי במקום אחר לידותיהם]: 1) **סערל מינדל** נולדה ביום ה' כסלו תר"ץ, 2) **יעקב ברוך** נולד כ"ח אב תרצ"א, 3) **מאיר** נולד ו' טבת תרצ"ג, 4) **האדע פערל** נולדה ט"ו טבת תרצ"ה, 5) **טויבא**. 6) **ישראל** י"ח כסלו תרצ"ז. נהרגו עקדה"ש ביום כ"ז סיון תש"ד הי"ד.

ו) מ' עלקא אשת ר' משה פרידמאן הי"ד. ז) מ' טויבא אשת ר' **אלי' ווייזער** הי"ד. ח) פערל בבערעגסאז.

ק"ק סקאליץ, רבני ונכבדי הקהילה ומשפחת כ"ץ עהרנשטיין

לתולדות רבי יחזקאל כ"ץ עהרנשטיין ז"ל מסקאליץ (א)

ב'עלי זכרון' עלה 27 עמ' נא הזכרנו את רבי יחזקאל כ"ץ עהרנשטיין ז"ל מק"ק סקאליץ, ורשמנו מעט ידיעות עליו מה שהי' אז לפנינו.

מה' מצעדי גבר כוננו, זה איזה שבועות שנסענו לבקר קברי אבות וצדיקים בערי אירופה, אחד מהם הי' בבית החיים הישן בסקאליץ הנמצא בתוך העיר על שיפוע הר בלי גדר, רובם של המצבות הם מחומר זול ונמחקים לגמרי או מקושי הקריאה, הרבה מצבות נפולות ושבורות ורק אחדות ניתנו לפענח. בהתאם לצילומים קדומים נוכחנו לדעת כי מחלק של ביה"ח סילקו כל המצבות.

אחר חיפוש ממושך בסיוע צאצאיו היקרים שיחיו, גילינו בס"ד בגובה ההר מצבת אבן על קברו של רבי יחזקאל על תילה עומדת ובסביבתו עוד מצבות

תמונה ישנה מהעיר סקאליץ
בית החיים הישן וסמוך לו עומד הבית הכנסת
(משמאל)

ממשפחתו, כנראה שם הי' חלקת משפחת עהרנשטיין.

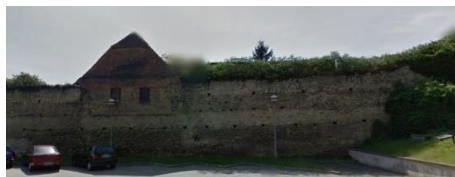
המצבה הי' כולה מכוסה חרולים, ואחר הנקיון עלה בידינו גלויות ולפענח נוסח נפלא עם תוארים מופלגים ונדירים, בתוכם :

"...זוהר פניו כדמות מלאך

עליון / קדושתו וענותנותו רבה מכל אדם... / הן יחזקאל הי' למופת

בעולם / כאחד מצבאי מלאכי מרום..."

לאור זה הוספנו לברר פרטים עליו, על משפחתו ומשפחת זוגתו לבית **זיבענשטין** מדערזניץ. ונעתרתי לבקשת דו"ר הרה"ח הישיש רבי **מיכאל בוכינגער** שליט"א לסדר הדברים להכנת כתיבת תולדות המחבר לספר **'אמרי אברהם'** שעומד לצאת לאור במהדורא חדשה (בהשתדלות נכדו הרב משה ארי' וויזעל). מחברו הי' זקינו הג"ר **אברהם מאיר הכהן קליין** זצ"ל מטירנו הי'

חתנו של רבי **אשר בן רבי יחזקאל כ"ץ עהרנשטיין** ז"ל מסקאליץ (ראה 'עלי זכרון' עלה 27 עמ' מח והלאה).

כותל בית הכנסת הנשאר ולפניו חלק מבית החיים
הנחרב (חניון)

א. תשובת החתם סופר בנדון מצבה עתיקה משנת ה'קנ"ט

העיר סקאליץ, או כפי שהי' נקראת בפי היהודים סגאליטץ (Szakolcza/Skalitz, כהיום Skalica), נמצא כהיום בסלאוואקיי ליד גבול טשעכיי. בעבר השתייכה לארץ הגר הגדולה והי' סמוך ונראה לגבול מעהרין (מורביה), לכך היתה מקום מקלט לגולי קהילות קדושות במעהרין בסוף שנות הת' שברחו בגלל גזירות "פן ירבה" (איסור נישואין מלבד הגדול שבבנים; וראה 'דרושים ואגדות חתם סופר' עמ' קנא, קנז).

על זמן התיישבות יהודים בה, נודע לנו מתורתו של מרן החתם סופר זי"ע, המנחיל פרק בתולדות עם ישראל בגלילות ההיא, בנדונו על דבר מצבה עתיקה משנת קנ"ו לפ"ק שנמצאה בחצרו של גוי. וכפי שנוכח אירע זה בסקאליץ.

תשובה שלו

וזה לשונו ב"שו"ת חתם סופר" (יורה דעה סי' שלו) בתשובה ארוכה ונפלאה מיום טו"ב טבת תקע"ד לפ"ק:

"שלוש רב לידידי המופלא כבוד

מה"ו אלי' נ"י.

נפשו אותה לדעת דעתי הקלושה, בכחן אחד שנכנס לחצר אחד של גוי, ומצא שם מצבת אבן מושכבת

שלום רב לידידי המופלא כבוד מה"ו אלי' כ"י:
נפשו חוזה לדעת דעתי הקלושה בכחן א' שנכנס לחצר א' של גוי ומצא שם מצבת אבן מושכבת על פניה טעמים נקבצים סחלך וספסל על גבה ומצא כבוד עליה. מה נעוץ איש הבן ד' זכ"י בן ד' יידי" נפטר בנתיב קניס לפיך זה חסד יוסף ונתיב שנים והנכרי בעל סחלך אשר נקבץ על חסד ונתיביו נעולם שנים שם ונתיביו ביה סקירות על יסודל והנכרי הזה נתיבן להא' כסאל אך גם אלו נקבצים שהגילות חסד נתיבן נחשף אין לישלל שם מזה שנים לכל היותר ונחשף עם היום דין הכהנים או הכהן הזה נחשף ל"י להגוי ועוד חלוקה:
הנה מה שתקבלים היסודים שלא היה שם קהלה קודם ק' שנים אין מזה סכסוך שפי' הגוי דבר עול כי ידוע הוא שפי' קהלות גדולות בגלילות הללו בשנים קדמונים וגורשו היסודים וזונו ונתיביו

על פניה טמונה בקרקעית החצר, והפכה על גבה ונמצא כתוב עליה **פה נטמן איש הגון ר' זכרי' בן ר' יידידי' נפטר בעי"ה כנ"ט לפ"ק**, וזה הוא יותר מתט"ו שנים, והנכרי בעל החצר אמר שמקובל הוא מאבותיו מעולם שהיה שם ובסביבותיו בית הקברות של ישראל, והנכרי הזה מהימן להאי כהנא, אך גם **אנו מקובלים שהגלילות ההוא נתיישה מחדש, אין לישראל שם מאה שנים לכל היותר**, ועתה מה יהיה דין הכהנים או הכהן הזה דמאמין ליה להגוי, ועוד האריך.

הנה מה שמקובלים היהודים שלא היה שם קהלה קודם ק' שנים, אין מזה הכרח שפי' הגוי דבר שוא, כי **ידוע הוא שהיו קהלות גדולות בגלילות הללו בשנים קדמונים וגורשו היהודים וחזרו ונתיישובו**, הלא הגאון בעל תרומת הדשן היה רב בנייאשטאט סמוך לווען, ומזכיר בדבריו גערץ וקרעמז וכל חכמי איסטריך, וזה היה סמוך לשנת שי"ן, ואחריו הגאון מהר"י ברונא בעיר ברין שבמעהרין, ומכל אותן המקומות נתגרשו היהודים ולא נשאר להם שם ושארית בארצות ההמה, והיה זה כאחד מהם....".

מרן החתם סופר האריך שם בראיות נפלאות מסוגיות חמורות בעיני טומאה וטהרה ואגדות הש"ס ומדרשים, מתובל בחידושים נפלאים וסברות מחודשות. סוף דבר, מסיק בכחא דהיתרא דשרי לכהנים בלי פקוק לכנוס בחצר ההיא, ומי"מ אם יכול בנקל לומר להגוי לחפור בעומק אולי ימצא שם עצמות מה טוב, עיין שם באורך.

בהתשובה לא מפורש שם העיר שנמצא המצבה, ויש מי שתלה בטעות שהשואל הוא הנגיד רבי אלי' מאאר-ראזענטאל ז"ל מפעסט. ובאישים בתשובות חתם סופר' (אות סה) כותב הרמא"ז קינסטליכער ז"ל שכנראה התשובה נשלח להג"ר אלי' ז"ל מסקאליץ. אך כדרכו קיצר שם מאד ולא כתב טעם השערתו.

המצבה העתיקה שנמצאה בסקאליץ עליה דן בתש"ו חתם סופר

וכנראה סמך דבריו, כי אליו גם מיועדת התשובה בשו"ת חתם סופר' (יו"ד סי' רסה) בזה"ל: "שלום רב לידידי הרבני המופלא ומופלג כמה"ו אליה נ"י יושב בשבת תחכמוני בסגאליטץ", וחותרם "יום ה' כ"ז שבט תקע"ד לפ"ק", חודש אחר כתיבת תשובה הראשונה הנ"ל, וגם התוארים בב' התשובות דומות.

מצורף בזה תמונת אותה מצבה העתיקה שעליה דן מרן החתם סופר, שעדיין הי' נמצא בבית החיים הישן בסקאליץ בשנת תש"כ, וכנראה העבירו המצבה לביה"ח בשנת תקע"ד אחר מציאתה, ואולי אחר שחפרו שם כעצת החת"ס.

תיאור מציאתו בסקאליץ נרשם ע"י אלכסנדר שייבר מבודאפעסט בחוברות "Jewish Inscriptions in Hungary from the 3rd century to 1686" - by Alexander Scheiber, Budapest '984, pg. 147, לדבריו קדמו בזה חוקר אחד שפירסם בכת"ע בשנת תר"ע כי נערך חיפוש בביה"ח בסקאליץ ונמצא המצבה ע"י רבי יעקב ניימאן ז"ל חזן דמתא [נפטר שם כ"א כסלו תרע"א - מאטריקל], והוא העתיק ושלח לו נוסח המצבה. בשנת תש"כ שוב ביקר שם מר

רוברט ניימאן מפרעשבורג עפ"י בקשתו של שייבר, אחר חיפוש ארוך מצא המצבה וצילמו. (צילמו השגתי בהשתדלות הב' החשוב נתן בנימין רוזא-גרו מבודאפעסט).

וזה נוסח אותה מצבה: **פה / טמון איש / הגון ר' זכרי' / בן הר' ידידיה / ביום ו' בערב / יום כיפור / קנ"ט לפ' / ת"נ צ"ב ה'.**

לחיבת הקודש דלה דלינו איזה פנינים מתוך אותה תשובה, וזל"ק:

"האמנם מקובלים אנחנו שכל עצמות שבאדם נרקבים ונימוחים כמבואר במדרשים, ומייתי בספר מטה משה בהל' הבדלה [ס' תקיג] בשם ויק"ר [יח א] וספר הזוהר [ח"א קלו ע"א]... וא"כ ממילא איכא למימר מסברא שבאורך הימים תט"ו שנים בודאי כבר נימוחו ונאבדו, ומידי ספיקא לא נפקא..."

"וחז"ל אמרו [שבת קנב ע"ב] ורקב עצמות קנאה, כל שיש בו קנאה עצמותיו מרקיבים וכל שאין בו קנאה אין עצמותיו מרקיבים, וא"כ דבמדרש דכל עצמות נימוחים חוץ מנסכוי היינו מי שיש לו קנאה בעצמותיו לא ישאר כי אם נסכוי אבל מי שאין בו קנאה לא. א"כ אדרבא **אוקי האי גברא ר' זכריה בן ר' ידידיה בחזקת כשרות שלא היה בו קנאה ולא נרקבו עצמותיו...**"

"אע"ג שמת בעיה"כ [ע"י כתובות קג ע"ב], אין למדין מדברי אגדה באלו [אלא] לזכות ולא לחובה. ושמעתי בשם הגאון מו"ה שלום ר"ב [=ראנשבורג] זצ"ל לפרש, **דגבי צדיק הוה כל יום מוצאי יום הכיפורים, שאתמול שב יום אחד לפני מותו**, והרשע בהיפוך, ודפח"ח". [ע"י 'עיון יעקב' כתובות שם. וראה 'ברכת אלישע' ח"ג עמ' רמא שמוכיח שכן דרש על ה'מעיל צדקה' שנפטר בפראג עיוה"כ תע"ג].

"ובלאו הכי אין קושיא מהמדרש הנ"ל, דיש לומר ההיא שעה אחת קודם תחיית המתים... ונסכוי אינו נרקב אפילו באותו הזמן, מפני שאינו נהנה ממאכל ולא נהנה מעץ הדעת... **בהא סלקינן דאוקמי' אחזקת צדקות וכשרות**, ואין עצמותיו מרקיבים עד שעה אחת קודם תחיית המתים..."

"הכי נמי סברא גדולה הוא שפינן, דממה נפשך, **אי יצאו ישראל מדעתם מן הארץ ההיא, בודאי לא הניחו הקברות בידי עכו"ם פן יתעוללו בהם ערלים, כי כן חק החיוב, ואין בזה משום חטוטי שכבי, כי ערב להם לעצמות הקדושים להקבר בין קברי ישראל ולא להזניחם בידי עכו"ם...** ואי גורשו מארץ ועל כרחם הניחו הקברות בידי גוים, פשיטא דחטטו שכבי והוציאו לחוץ העצמות טרם זרעו וחרשו או בנו על"י קרקע, וכיון

דאיכא סברא שפינס ממילא אין רא"י ממצבה... או דבכוונה הניחו ישראלים ואנה יובילו עמהם אבנים גדולות וכבדים כאלו..."

"נימא פה היה מקום דירת האיש מסתת האבנים והחוצב מצבות להכינס למקום הקברות שהיה במקום אחר, ומכל שכן לפי מה שכתב מעלתו שהאומנים הכירו האבן שהוא ממחצב אותו ההר, א"כ נימא האבן נחצב מההר הזה להובילו למקום אחר ולבסוף נשאר במקום מחצבו, וכאן נמצא וכאן היה מעולם... ועוד אפילו נימא שהיה שם בסמוך קברות ממש, מכל מקום יש לומר שזה החצר היה חצר בית הקברות, ושם הועמד האבן כדרך בחצר שלפני הקברות עד הביאהו למקומו, ולא הספיקו להעמידו עד שנטרפה השעה, והכל בחזקת טהרה..."

ב. רבנים ואנשי שם בסקאליץ

למעלה העתקנו ל' החתם סופר "מקובלים היהודים שלא היה שם קהלה קודם ק' שנים". כן נמצא רשימה מסקאליץ משנת תפ"ה בה נמנו 15 משפחות הראשונים שהתיישבו שם, ורובם ככולם יוצאי מעהרין: 4 משפחות מגעדנג, 3 מדרעזניץ, 2 מפרוסניץ, 2 מפאלגעדין, 1 מניקלשבורג, 1 מגאיי, 1 מטרעביטש, 1 מריטשוי בעהמען (באדיבות פרופ' יוחנן לאפפלער מאוסטרלי, נמצא בארכיון CAHJP).

בשנת תצ"ו נרשמו בקהלה 21 משפחות ס"ה 95 נפשות. במפקד תר"ח נרשמו בפרטיות לערך 50 משפחות ס"ה 234 נפשות. בתר"מ נרשמו 280 נפשות. מאז נתמעט מצבה של הקהלה בכמות ובאיכות (ראה להלן מכתב הג"ר אברהם פריעדמאן אב"ד סקאליץ בתרמ"ו), ובתר"צ נרשמו 104 נפשות בלבד.

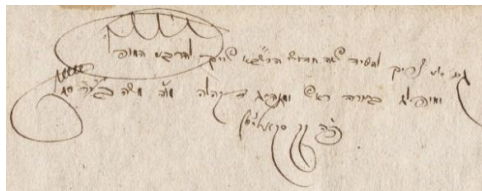
בשנת תקמ"ו נתקבל לאב"ד סקאליץ הג"ר **מיכאל** [ב"ר **עובדיה**] **ווראניק** זצ"ל (עפ"י מכתב הג"ר ברוך אב"ד פארליץ, נדפס ב'מקורות לקורות ישראל' עמ' 56), יליד ווראניק בפולין, תלמיד ה'נודע ביהודה', מחבר ספר 'שם עולם' (ברעסלוי תר"ו), שימש אח"כ בכמה קהילות במעהרין וסוף ימיו אב"ד רויסיטץ ושם מנו"כ. [ראה עליו בהקדמת ס' 'שם עולם', וראה עוד 'עלי זכרו' עלה 55 עמ' יא].

בשנות התק"נ שימש בסקאליץ רב תלמיד חכם שקפצה עליו זקנה, כך למדנו מתוכחת מוסר שדרש דרש משה מרן החתם סופר בסקאליץ (לערך תקנ"ד-תקנ"ז), בהיותו יושב על כסא הרבנות ק"ק דרעזניץ הסמוכה, והכה על קדקדם של בני הקהלה שלא נזהרו בכבודו של הרב. (וראה בהקדמה לס' 'מנחה בלולה בשמן' שהחת"ס התעכב איזה שעות בסקאליץ בדרכו מדרעזניץ לקבל הרבנות במאטערסדארף).

וזה לשון קדשו ב'חתם סופר' על התורה (פרשת שופטים עמ' עג):

בפרענומער אנטן לספר 'מכתב אליהו' הנ"ל נמנו עוד איזה תלמידי חכמים מסגאליטץ: "מוה' משה בער סג"ל, מוה' אברהם יוסף דרעזניץ, הרב מוה' יצחק דרעזניץ ובנו מוה' שמואל, הגביר מוה' משה אהרן מעזריטש".

גם עליהם לא נודע לנו פרטים, אלא על "מורינו" רבי משה בער סג"ל ז"ל שהי' "ראש ומנהיג הקהלה" (טיטה על יחדושי הרשב"א, פראג תקס"ח). שמו מופיע בפרענומער אנטן לעוד כמה ספרים, לדוגמא ב"שני עפרים" (פראג תקפ"ה): "הרבני המופלג החרוץ מו"ה משה בער סג"ל".

"חדושי הרשב"א שייך להרבני המופלג ומופלג בתורה ראש ומנהיג דקהלה מו"ה משה בער סג"ל פה ק"ק סקאליטץ"

עוד תלמיד חכם חשוב שישב בסקאליץ הוא "מורינו" רבי **צבי הירש ריכטער** ז"ל, והשיב לו נאמר ב"שו"ת יהודה יעלה" (או"ח סי' קז, מ"ד למב"י תרכ"א): "הרבני המופלג בתו"ר חו"ש זך

רעיונים ומטיב הגיונים **החכם השלם ומושלם כש"ת מוה' צבי הירש ריכטער נ"י בק"ק סקאליץ** יע"א", וכן מזכירו שם (ח"ב סי' י). [בישם הגדולים ארץ הגר' מער' צ אות מג מייחס בטעות "הרב מו"ה צבי הירש ריכטער אבד"ק סקאליץ". מבניו: הרב שמואל, והרב זרח רב בנייהיזל].

ג. הג"ר בירך אברהם טינטנער-אויסטרליץ זצ"ל אב"ד סקאליץ

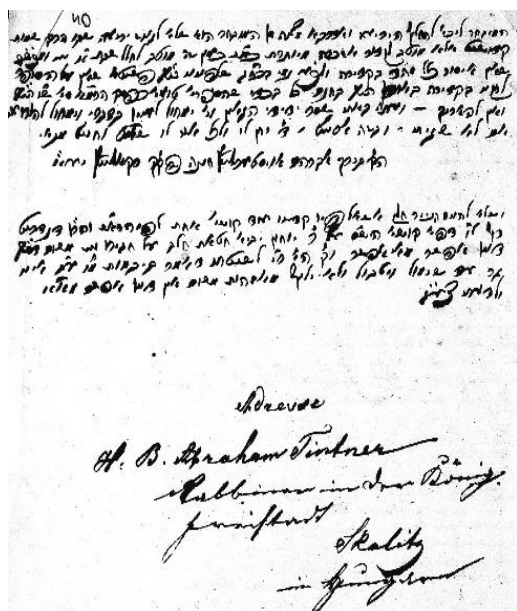
קרוב ליובל שנים שימש בסקאליץ "הרב הותיק המאור הגדול המופלג ונפלא ובקי טובא צדיק תמים ונשגב החכם השלם" (עפ"י התוארים בת' מהר"י אסאד) הג"ר **בירך אברהם** [ב"ר גבריאל] **טינטנער-אויסטרליץ** זצ"ל, ליד אויסטרליץ תקנ"א, תלמיד חתם סופר, ומקודם דיין בסעמניץ (ביהחתי"ס ותלמידיו עמ' פא כתב שבתקפ"ט עדיין שימש כדיין בסעמניץ, וכן נרשם שמו בסעמניץ במפקד המיסים תקפ"ח).

הוא עמד בקשרי תורה עם גדולי הדור, והשיב לו נאמר: ב"שו"ת חתם סופר" (יו"ד סי' שלט), שו"ת 'בית נאמן' (להג"ר יצחק משה פערלס זצ"ל אב"ד גויטיץ האליטש אייזנשטאט ובאניהאד, סי' א: "דיין המצויין בהלכה בק"ק סעמניץ"), שו"ת יהודה יעלה' (לידו הג"ר יהודה אסאד זצ"ל אב"ד סעמניץ וסערדאהעל, או"ח סי' קמה, קפז, יו"ד סי' רצב, שכט, שסד; ח"ב סי' לב, עד, קצז, ר, רב), 'כרם שלמה' (לידו הג"ר שלמה האס זצ"ל אב"ד דרעזניץ, כמה תשובות), ו"שו"ת בנין ציון" (להג"ר עטלינגער זצ"ל אב"ד אלטונא בעל ערוך לנר, ח"א סי' פ, קסד, ח"ב סי' קיט-קכ; יצוין, כתב יד שאלת הגר"א טינטנער לבעל ערוך לנר סי' קסד הנ"ל נמצא בהספרי' הלאומית מס' B479).

מדברי תורתו נדפס במאסף 'שומר ציון הנאמן' (קנו, רג), ו'וילקט יוסף' (ח"ה סי' כז).

מבין תלמידיו נמנה הג"ר **אורי מיללער** זצ"ל מח"ס 'בן אורי' (ראה הסכמות רבו הרב מסקאליץ שם "תלמידי האהוב לפש"י, אולי למד אצלו בהיותו יושב עדיין בסעמניץ, וראה הקדמת סי' 'מנחה בלולה בשמן'), דומ"ץ שוסבורג ואח"כ אב"ד ברעזאווה, נפטר א' מרחשון תר"מ.

חיי צער הי' מנת חלקו של הרב מסקאליץ, ובשנת תקצ"ד הוכרח לקבל היתר

מאה רבנים לגרש את אשתו בעל כורחה. גם מאשתו שנשא אחריה בסקאליץ בשנת תקצ"ה כנראה לא נולדו לו בנים (לא נרשם לה לידה במאטריקל סקאליץ שהתחלת הרישומים היא בשנת תקצ"ג. אף לא נודע לנו על בנים מאשתו הראשונה. וראה 'שו"ת יהודה יעלה' (וי"ד סימן שכט) שמברכו "יראה זרע יאריך ימים").

ב'שו"ת יהודה יעלה' (ח"ב סי' צד-צה) נמצא שאלה להחתם סופר בנדון גט זה, והיא שאלת הבית דין צדק ובראשם הגאון רבי יהודה אסאד זצ"ל, שהתקבל באותה זמן לשמש בק"ק סעמניץ הסמוכה לסקאליץ. וזה לשון השאלה:

"...על דבר הפסק דין הרצוף פה אשר יצא מאתנו לזכות הרב דק"ק **סקאליטץ**, שיכול לשלח את הרשעה מתוך ביתו ולדונה בגירושין בעל כרחא... אבל היות הדבר חדש בעיני המון הסכמנו יחד שלא לעשות מעשה עד נשמע דעת מר"ן הגאון יחי'. וגם יורינו כבודו על איזו אופן יהיה הכפיה אם תעמיד במרדה שממאנת לקבל גיטה, אם לתפשה על ידי עכו"ם והבעל או שלוחו ישליך הגט לחיקה או יתחבנה לידה בעל כרחא,

כתב יד הג"ר בירך אברהם סינטנער אב"ד סקאליץ
שאלה לבעל 'ערוך לנר', התשובה נדפס בשו"ת בנין ציון סי' קסד

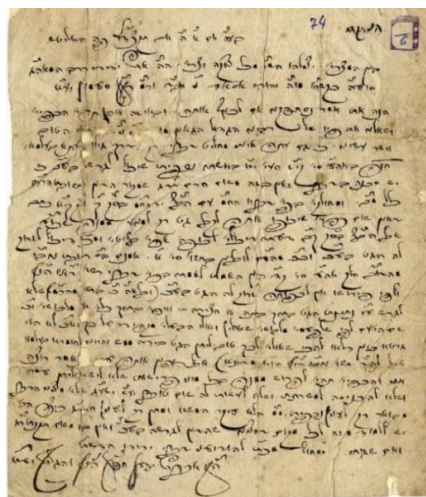
או לכפותה ע"י מושלים [ויאמרו] עשה מה שישראל אומרים לך עד שתאמר רוצה אני..."

מִן הַחֶתֶם סוֹפֵר הַשִּׁיב לָהֶם תְּשׁוּבָה קִצְרָה (שם סי' צו) :

"שלום להרבנים המופלגים המאורות הגדולים וכו', ה"ה הרב המפורסם כבוד מו' **יודא [אסאד]** נ"י אבד"ק **סעמניץ** יע"א, וה"ה הרב המפורסם כבוד מו' **אברהם בעק** נ"י אבדק"ק **האליטש** יע"א, וה"ה הרב המפורסם כבוד מו' **נטע [ברודא]** נ"י אבד"ק **שו"ב [=שוסבורג]** יע"א..."

והנה לדינא יפה דנתם בלי ספק... ומ"מ יכול **הרב דסקאליטש** לגרש בעל כרחו, זהו לדינא, אבל חלילה לי להיות ידי עם זה בזמן הזה, ואני בפנים ויוגרם ח"ו לאסור ידינו מלסדר גיטין, כמו שהוא בכל מדינות הקיר"ה וברוב מדינות המלכים באירופא.

אבל עצה היעוצה שיגרשה מביתו מיד ולאחר, ואין לה עליו שום מזונות עד זמן כך וכך שיראה בעיני הבד"צ, ואם בתוך אותו הזמן תתנצה לקבל

כתי"ה הג"ר אברהם בעק אב"ד האליטש בפרשת
היתר מאה רבנים

גט נגד ממון שפסקו לה הבד"צ הרי טוב, ואם לאו נתיר לו לישא אחרת עליה אחר השלשת גיטה ואפילו בלא מאה רבנים, כך הייתי דן וכחכמתם יעשו..."

שוב חזר הגאון מהר"י אסאד (שם סי' צו) ודן לפני החתם סופר על מה שרצה להתיר אף בלי היתר מאה רבנים. ובסוף דבריו הוסיף מהר"י אסאד וכתב:

"אחר זה חזר בו והסכים **הגאון דפרעשבורג** הנ"ל דבעינן היתר ממאה רבנים".

במכתב כתב יד חד מבי דינא הג"ר

אברהם בעק צ"ל אב"ד האליטש (קטלוג בית מכירות 'ווניגרס' מס' 93, אדר תשע"ו פריט 366; צילומו גם ב'אישים בתשובות חתם סופר' עמ' כד), מזכיר את שאלת פי רבינו הגדול הגאון" מן החתם סופר, וזה לשונו:

"בע"ה יום א' ה' אב תקצ"ד ל' פה האליטש.

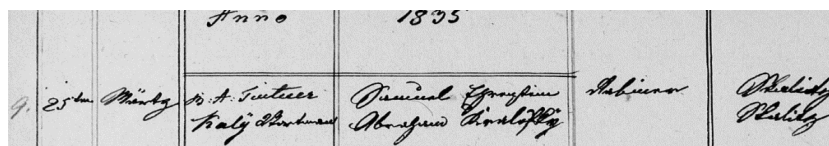
בין המצר"י, יצלהו הש"י מכל צוקה וצר"י, אה' ידידי הרב המאה"ג סוע"ה כקש"ת מו"ה **יהודה אסאד** נ"י אב"ד ור"מ דק"ק **סעמניץ** יע"א.

הנה את אשר נסתפקנו אם לכוף אותה, ובאיזה אופן תהי' הכפיי',
ושאלנו את פיו של רבינו הגדול הגאון מו' [רמ"ס] נ"י ... הטוב אשר
 עשינו, כי גם עתה אינו מחליט דבר רק דרך גילוי דעתא בעלמא...".

יש לציין, ב'שו"ת יהודה יעלה' נשמטו תאריך התשובות, אבל ב'קובץ תשובות
 חתם סופר' (סי' עב) נדפס תשובת החת"ס הנ"ל למהר"י אסאד בתאריך "יום
 ב' וי"ו אב תקצ"ד לפ"ק". ובמילואים שם בסוף הספר כ' המו"ל: "לאחר
 תשובת מרן ז"ל בנידון זה, נתרצתה הנדונה לקבל ג"פ, ותיכף הודיע מרן על
 כך לראשון השואלים הנ"ל הג"ר יודא אב"ד סעמניץ (נדפס בליקוטי שו"ת חת"ס,
 לונדון תשכ"ה סי' ג): שילית פ"ב יום ב' י"ד טבת תקצ"ט...".

אך הערה זו בטעות יסודה, אותה מכתב הנדפס שם משנת תקצ"ט אין
 המדובר בנדון זה כלל, אלא על דבר ג"פ של "האיש ההמוני הלז כי יעקב
 סגאליטץ" שמסתמא יברור לו הרב דסגאליץ לסדר ענין הגט, עיין שם.

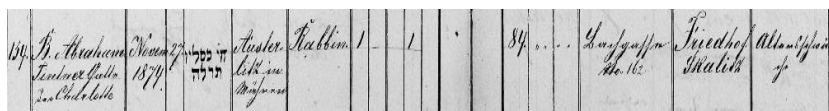
וכן נמצא נרשם במאטריקל נישואין בסקאליץ: "מרץ 25 835 ב. א. **טינטנער**
 מסקאליץ **ראביננער** - **קאלי וואכנהיימער** מסקאליץ (שושבינין: שאמועל [=רבי
 יחזקאל] עהרנשטיין [וחתנו רבי] אברהם קראלאפסקי). הרי שהרב מסקאליץ כבר
 נשא בזוג שני ביום כ"ד אדר תקצ"ה, אחר סידור ג"פ או היתר מאה רבנים.

וראה 'שו"ת יהודה יעלה' (יו"ד סי' שסד) שכתב להרב מסקאליץ **"בהיותי
 אצלו בביתו שבוע זו"**, ויש לשער שזה הי' באמצע חודש טבת תקצ"ה (ראה מה
 שהוכחנו כן להלן סוף אות ד אצל פטירת אשת רבי יעקב צבי), וכנראה אז סידרו עניני
 הגט.

במאטריקל שם נרשם פטירת אלמנותו מרת **שרולט"ה טינטנער** ע"ה (וכן
 ברישום פטירת בעלה הרב מסקאליץ נרשם כנשוי ושם אשתו קרלוט"ה), ילידת תקע"א,
 נפטרה כ"ז אייר תרנ"ד מנו"כ בסקאליץ (רישום פטירתה בגיל 83).

הג"ר **בירך אברהם טינטנער** זצ"ל אב"ד סקאליץ נפטר י"ח כסלו תרל"ה
 מנו"כ בסקאליץ (רישום פטירתו בגיל 84). [ראה עליו: 'שם הגדולים ארץ הגר' מערי א
 אות נו, מערי ב אות יח, 'אבן המאיר' אות רטו, 'אישים בת' חת"ס' אות קיא, 'והחת"ס
 ותלמידיו' בערכו].

נספד ע"י הג"ר שלמה זלמן שפיצער זצ"ל אב"ד וויען, חתן החתם סופר (תקון שלמה' דף ק): "סמוך לגבולנו הרב הגדול מו"ה בירך אבדק"ק סגאליץ זצ"ל תלמיד מובהק ממורי וחמי רבן של ישראל זצ"ל..." (החת"ס ותלמידיו עמ' פא).

מצבה גבוהה ואותיות נמחקים עם ציור כתר - כנראה של אב"ד סקאליץ הג"ר בירך אברהם טייטלנער-אויסטערליץ זצ"ל

אחר פטירתו נתקבל לרב "הגאון הצדיק המפורסם כקש"ת" רבי אברהם [ב"ר אביגדור] פריעדמאן זצ"ל (איש-שלום), חתן הג"ר שלמה דייטש זצ"ל אב"ד נייטרא, שימש בסקאליץ משך עשרה שנים תרל"ו-תרמ"ו (כבר נרשם שמו במאטריקל בתור רב סקאליץ בתחילת תרל"ו), בימיו ירדה מצב הרוחני של הקהלה

פלאים ר"ל, כמו שמתלונן לרבו: "טובי עדתי רובם ככולם בעוה"ר מחללי ש"ק כופרים ופוקרים, שחקו ולא שמעו לקולי... דברי לא נשמעין ולא יעשו רושם ברוב טובי העיר" (ישו"ת רבי עזריאל או"ח סי' קלה, ג' ויצא תרמ"ו), כנראה מחמת כן עזב את סקאליץ (טבת תרמ"ו כבר נרשם הרב מעיר הסמיכה האליטש כמסדר קידושין שם) ונתקבל לאב"ד דרעזניץ, נפטר ו' אייר תרס"ט מנו"כ בדרעזניץ [ראה עליו במאמרו של העורך הרב סיימון ביעלי זכרון' עלה 58 עמ' לו].

סקאליץ (בפלך נייטרא) טדיעם, לטכנע' ויענ. אללג. צייט. כי בחדש העבר כמעט קט צמחה עלילת דם ומשפט עסלאר מחדש; נערה נוצרית אחת משרתת בבית אלמנה עבריה, התעיבה עלילתיה פעמים רבות כנגדה טבית נבירתה הפצים שונים ותמכרם. כן לותה כסף משכנותיה על שם אדונתה, בעלת הבית הפחידה את הנערה כי תביאה לבית הכלא, ומסחרתה הסתתרה בעלית הבית בתוך ערמת התבן וכשלושה שבועות נעלמו עקבותיה ולא נודעה איה, והקול נשטע בכל הכפר גם השרים והנכונים החליטו כי נשחטה הנערה לצורך דם ססה ליהודים, וליהודים היתה עת צרה, וביום 1 לח' נמצאה הנערה על עלית הבית בחיים, ויביאנה לבית המשפט ותודה כי הסתתרה שם זה כשלושה שבועות מפני חמת נבירתה, ומחיתה בכל הימים האלה ששוריי המאכלים אשר נתנו לחתולי הבית והכלבים, כי בכל עת הנודע לה כי נתנו להכלבים לחםם ירדה בלאט ותאכל את חקםם. והגה טלחץ ועוני נשחת טראיה מאד והובאה לבית החוקים' ואחרי תשיב לאיתנה ישפוטו על פשעיה.

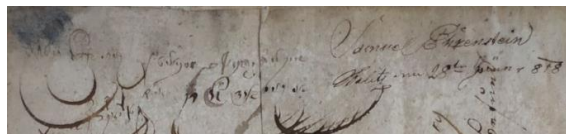
עלילות דם בסקאליץ - כת"ע 'מחזיקי הדת' כ"ג אדר תרמ"ד

מאז נתרוקן כס הרבנות לערד שלשים שנה, והי' תחת חסות הג"ר יהושע העשיל פאללאק ז"ל אב"ד האליטש (עפ"י רישומי המאטריקל) נכד הישמן רוקח'. בין שנות תרע"ו-תר"צ שימש שם הרב אפרים לעווי ז"ל (עפ"י רישומי

נישואין שרשם במאטריקל סקאליץ; הוא מוזכר בכתבי הרב מאיר שטיין).

ד. רבי יחזקאל כ"ץ עהרענשטיין ז"ל מסקאליץ

המיוחד וארי שבחבורה הי' הקצין "צדיק ועניו" רבי יחזקאל כ"ץ עהרענשטיין ז"ל, יליד סקאליץ תקל"ז-תק"מ (במפקד תר"ח גיל 68, וברישום פטירתו גיל 75, ראה בסמוך; וראה עוד אות הבא שאמו מרת רבקה נולדה תק"כ לערך).

חתימה ע"ס שאגת אריה "הק" יחזקאל כ"ץ מסקאליץ... תקע"ט"

נתייחדו אצלו תורה וגדולה במקום אחד, עמד על מעמדו הרם בתור פרנס ומנהיג ושתדלן הקהלה,

ובגלל כן קיבל תואר **"ראש מדינה"** (ראה הקדמות ס' 'אמרי אברהם', טירנוי תרצ"ד). גם היה מוכתר בתואר **"מורינו"**, כן נחרת על מצבתו, וזה מתאים לצוואת הרבנית מברין [אלמת הג"ר לייב זינגער, ראה 'אישים בתשובות חתם סופר' בערכו] שנעתק ב'שו"ת חתם סופר' (חושן משפט סי' קלח) **"מו"ה יחזקאל כ"ץ מסקאליץ"** (בימים ההם הקפידו לכתוב כן רק למי שקיבל "מורינו", ראה 'שו"ת חתם

סופר' חו"מ סי' קסג, 'פנקס המוהל חת"ס' בירורים סי' מא, ויעלי זכרון' עלה 59 עמ' נב). וכן דייקו וכנוהו בתואר של **"מורינו"** בפרענומערנטון לספרים שהשתתף בהוצאתם (ראה רשימה ביעלי זכרון' עלה 27 עמ' נא, והעירני הרב יואל וויינשטאק להוסיף: 'אמונת ישראל' פראג תקפ"ג, 'קדושת ישראל' טרענשין תקפ"ט, 'אהל דוד' פרעשבורג תקצ"ה), בס' 'אמונת ישראל' (פראג תקפ"ג) בק"ק סקאליץ: **"מו"ה יחזקאל כ"ץ, בס' 'שני עפרים' (פראג תקפ"ה) בסגאליץ:**

"הק' [=הקצין] הרבני והנדיב מו"ה יחזקאל כ"ץ, בס' 'אהל דוד' (פרעשבורג תקצ"ה) בק"ק סגאליץ: **"מה"ו יחזקאל כ"ץ,** ובס' 'חיי עולם' (ווינע תק"צ): **"יחידי סגולה... הקצין מה"ו יחזקאל מסקאליץ."** ורוב המנויים שם נרשמו בתואר ר' בלבד כרגיל.

רבי יחזקאל כ"ץ עהרענשטיין ז"ל נפטר ביום י"ב טבת תרי"ב, מנו"כ בבית החיים הישן בסקאליץ. (רישום פטירתו במאטריקל: שאמועל עהרנשטיין, יום ב' י"ב טבת תרי"ב, נשוי, גיל 75, מארקעט-גאסע 136, נקבר בביה"ח סקאליץ; שמו וחתימתו

73. Abraham Simon	68.	J. Morav.	J. Librasniz.	—	—	52. Leopoldo	ola	Karlsruhe.
24. Spic. beverden Simon	68.							
14. Leopold Green Simon	2	ה'ת"ש	2	1	1	75	1	1
17. Simon Simon Simon	2	ה'ת"ש	2	1	1	75	1	1

הלועזי היי "שאמועל", באדיבות הרב יואל וויינשטאק שבטובו המציא לנו כמה ספרים מעזבונן).

וזה נוסח מצבתו: פ"נ / נאסף אל עמו י"ב שבט תרי"ב לפ"ק / **יחזקאל** כהן צדק לא-ל עליון / חסיד ותמים עם אלוקים ואדם / זוהר פניו כדמות מלאך עליון / קדושתו וענותנותו רבה מכל אדם / **אהב** ה' בלבבו ונפשו ובמאודו / **לא** יסופר גדל צדקתו ויראתו / הן **יחזקאל** הי' למופת בעולם / כאחד מצבאי מלאכי מרום במרום / הי' אב לאלמנה ועוזר ליתומים / נצח זכרו לא ישכח עולמים / ה"ה הרבני הנגיד המפואר ונכבד /

צדיק ועניו יקר בדורו מורינו / הרב ר' **יחזקאל** כ"ץ **עהרענשטיין** / בצל שד-י יתלונן.

זוגתו מרת **חנה** (! אנא) ע"ה (ברישום פטירתה: אנא עהרנשטיין, אלמנה, גיל 75, מארקעט-גאססע 136, נקברה בביה"ח סקאליץ), לבית **זיבענשטיין** מדרעזניץ [כנראה בת "מורינו" רבי **אברהם ב"ר שמשון** ז"ל פו"מ דרעזניץ, ראה במאמר הבא], ילידת דרעזניץ תקמ"א (במפקד תר"ח: שאמו עהרנשטיין גיל 68, יליד סקאליץ, אשתו אנא זיבענשטיין גיל 67, ילידת שטראסניטץ מורבה [=דרעזניץ מעהרין], היגרה [=נישאה] לפני 52 שנה), נפטרה ט"ז סיון תרט"ו, מנ"כ בביה"ח הישן בסקאליץ. [סמוך לקבר רבי יחזקאל נמצאת מצבה מחוקה עליה הוסיפו לאחר זמן טבלא שרובה חסירה ונראה

כנראה אלו הם מצבות אמו ואשתו של רבי יחזקאל עהרנשטיין בסקאליץ

חרוט "סיון תרט"ו לפ"ק", בתחתיתה נרשם "עהרנשטיין" בלעז, כנראה היא מצבת אשתו הנ"ל. לידה מצבה דומה בצורה וגודל וניכר בה השם "רבקה", כנראה היא מצבת אמו של רבי יחזקאל].

ואלה **צאצאיהם** (עפ"י מאטריקל סקאליץ מתקצ"ג ואילך, קודם תרי"ב חסר שמות הורים; כתבתו "כנראה" עפ"י השוואות שמות או סנדקאות ושושבינין וכיו"ב, ואינם ראיות ברורות, ואולי הם מצאצאי אחיו וכאילו ילדם וכנוסח מצבתו "אב לאלמנה ועוזר ליתומים"):

א. **[כנראה] רבי שמשון ז"ל מסקאליץ**, יליד סקאליץ תקנ"ח (רישום פטירתו בגיל 80, וכנראה נקרא ע"ש זקינו רבי שמשון זיבענשיין ז"ל מדרעזניץ שנפטר ר"ח תמוז תקנ"ח, ראה מאמר הבא), נפטר ח' אייר תרל"ז ומנו"כ בסקאליץ (מאטריקל שם).

זוגתו מרת **אמליא/יוליא** ע"ה.

ב. **[כנראה] רבי מרדכי ליב ז"ל**, יליד סקאליץ תקס"ח, מוזכר שם במנויים לס' 'אהל דוד' (פרעשבורג תקצ"ה), אח"כ בקאפטשאן (Kopcany, ליד האליטש) פאראדליץ(?) וויען, נפטר י' כסלו תרנ"ב מנו"כ בוויען (רישום פטירתו בגיל 84).

זוגתו מרת **אסתר** (לבית **לעמבערגער**) ע"ה, נפטרה קודם תרל"ב. כנראה בת "החכם השלם פרנס ומנהיג" רבי **אברהם צבי** [הרש] **לנוב** ז"ל מפרעשבורג ממקורבי החת"ס (נפטר כ"א תמוז תקצ"ד ושם מנו"כ, ראה עליו ומשפחתו ב'פנקס המוהל חתם סופר' עמ' תשסז) וזוגתו [בזו"ר] מרת **רוחמה** ע"ה (ראה שם עמ' תשסח: "חתנו רבי **מרדכי ליב כ"ץ**, מצאנו לידת בנו בשנת תקצ"ב"). ומתאים למה שמצינו שלקח לבתו בגיל 26 את גיסו רבי צבי בגיל 42 בזו"ש, ראה בסמוך).

צאצאיהם (עפ"י מאטריקל סקאליץ ועוד): (1) מרת **רעגינא** ע"ה, ילידת תקצ"א, נפטרה כ"ה סיון תרס"ג מנו"כ בוויען, אשת ר' **זיגמונד** (ב"ר מענדל ואסתר מטירנוי) **זילבערבערג** ז"ל, נישאו בווארטבערג י"ח שבט תרי"ח (מסדר קידושין: הג"ר יהודה אסאד אב"ד סערדאהעל, ובנוכחות הג"ר שמעון סידאן אב"ד טירנוי). (2) מרת **אדעלע** ע"ה, ילידת תקצ"ד, נפטרה ה' ניסן תרע"א מנו"כ בוויען, אשת [בזו"ש] "התורני הקצין מורינו" רבי **צבי הירץ לעמבערגער** (ב"ר **אברהם הרש לנוב** הנ"ל וזוגתו [בזו"ש] מרת **שרה** ע"ה מפרעשבורג) ע"ה, יליד תקע"ז, תלמיד החתם סופר, נישאו בגונוערנדארף בעסטרייך י"א סיון תרי"ט (מסדר קידושין: הג"ר משה קוטנערדארף מו"ץ בפרעשבורג, שושבינין: רבי אשר עהרנשטיין; בנם הראשון קראו 'יחזקאל אברהם', נולד בפרעשבורג כ"ו אייר תרי"ב), נפטר ל' תשרי תרל"ב מנו"כ בוויען. (3) ר' **ישראל** ז"ל, יליד תקצ"ו, נפטר י"ב שבט תר"פ מנו"כ בוויען, זוגתו מרת **מארי** (ב"ר יהודה זיבענשיין) ע"ה, ילידת תרט"ז, נפטרה כ"ד מרחשון תרפ"ה מנו"כ בוויען. (4) מרת **יוהאנא** ע"ה, ילידת תר"ה,

אשת ר' **הערמאן** (ב"ר מארק וקטרינא) **טויבער** ז"ל מפרעשבורג, יליד תקצ"ט, נישאן י' שבט תרכ"ו. 5) מרת **אנטאני** ע"ה, ילידת תר"ה, נפטרה כ"ד אלול תרצ"ח מנו"כ בווען, אשת "היקר והנכבד" ר' **יצחק מנחם מענדל** (ב"ר שלמה זלמן ומרים לבית דייטש) **העניג** ז"ל מפרעשבורג, נולד ט"ו תמוז תקצ"ד ונימול ע"י החת"ס, נישאן בפרעשבורג י"א תמוז תרכ"י, נפטר ו' אלול תרל"ח מנו"כ בווען (ראה 'פנקס המוהל חת"ס' אות תקצה), בזו"ש אשת ר' **אלי לעווי** ז"ל, נישאן בפרעשבורג תרמ"ה. 6) מרת **אליזה** ע"ה, ילידת תר"ו, נפטרה כ"ט כסלו תרפ"ז מנו"כ באונג. אוסטראה, אשת ר' **יעקב רייף** ע"ה, נפטר כ"ה כסלו תר"ס מנו"כ שם.

ג. רבי **אשר כ"ץ עהרענשטיין** ז"ל מסקאליץ, יליד סקאליץ תקע"ב, תלמיד החתם סופר (בהקדמת 'חידושי חתם סופר השלם' על בבא בתרא צ"ן לכת"י מחידושי החת"ס עליה נרשם: "שייך להב' הח' המשכיל והנחמד **אשר כ"ץ עהרנשטיין מק' סקאליץ** יע"א" - העירני לזה הרמא"ז קינסטליכער ז"ל), נפטר כ"ד אדר ב' תרמ"ג מנו"כ בסקאליץ (רישום פטירתו בגיל 71). [לימין מצבת אשתו נמצאת מצבה דומה בצורה וגודל נפולה לארץ מושכבת על פניה, יש לבדוק אם זה מצבת רבי אשר].

שער בית החיים דאביטשוו

זוגתו מרת **מחלה** (לבית **גרינבוים**) ע"ה, ילידת דאביטשווא במעהרין (Tobitchau, כהיום Tovaracov, ליד פרויסניץ ולייפניק) תקע"ה, נישאן בסקאליץ ר"ח אלול תקצ"ז (מסדר קידושין האב"ד הג"ר בירך אברהם טינטנער, שושבינן שאלאמון [=ר' זלמן עהרנשטיין], נפטרה כ"ד תמוז תר"ס מנו"כ בביה"ח הישן בסקאליץ (רישום פטירתה בגיל 86, נפטרה בווראדיש Vradiste סמוך להאליטש [מגורי בתה] והובלה לקבורה בסקאליץ).

נוסח מצבתה: אשת חיל בנושים גברה / פה טמונה ופה נקברה / עמה נזרה / מנשים הסרה(!) / עמה סרה מבנים / עטרה / מרת **מחלה** ע"ה / אשת ר' **אשר כ"ץ עהרנשטיין** / מתה בשיבה / טובה בת פ"ה / י"נ ביום כ"ד תמוז / תר"ס לפ"ק / ת' נ' צ' ב' ה'.

צאצאיהם: 1) מרת **סאלי** ע"ה, ילידת תקצ"ט, אשת ר' **יוסף ליב** (בן הנגיד רבי

שמואל מברעזאווע, גיסו של הגי"ר דוד שיק אב"ד טאקאי, ומרת ח'י לבית ברעזניץ
 אחות המהר"ם שיק) **הערצפילד** ע"ה, יליד תקצ"ו נימול ע"י המהר"ם שיק (ראה ידרכי
 משה החדש' עמ' כג), נישאו בסקאליץ תרי"ט (מסדר קידושין הגי"ר משה שיק אב"ד
 יערגין). 2) ר' **יאנוש** ע"ה, יליד תר"א (סנדק רבי יחזקאל עהרנשטיין), זוגתו מרת **רוזא**
 (ב"ר נתן לעדערער ורעגנא לבית דראך) ע"ה, ילידת סקאליץ תר"ו, נישאו תרכ"ה,
 נפטרה ו' אדר תרל"ב. בזו"ש אחותה מרת **סופי** ע"ה, נישאו תרל"ב. 3) הילד **אברהם**
וואלף ע"ה, יליד תר"ב (סנדק רבי מרדכי ליב עהרנשטיין), נפטר יום ב' דשבועות תר"ג.
 4) ר' **שאלאמון/שאמועל** ע"ה, יליד תר"ג (סנדק הגי"ר ב"ר אברהם טינטנער אב"ד
 סקאליץ), זוגתו מרת **ערעסטינא** (ב"ר אהרן קולקא וסוזאנא לבית בערגער מליפניק)
 ע"ה, נישאו בלייפניק תר"ל. 5) ר' **יעקב** ע"ה, יליד תר"ד (סנדק רבי וואלף באהם), נפטר
 י"ט מרחשון תרע"ח מנ"כ בברין, זוגתו בזו"ר מרת **הענריטע** (לבית קאהן) ע"ה, ילידת
 תר"ח, נפטרה שם י"ג כסלו תרנ"ד, בזו"ש מרת **מארי** (ב"ר וואלף פארגעס ואנא לבית
 פלעקס מפראג), נישאו בווינן תרנ"ה. 6) מרת **קרולינא** ע"ה, ילידת תר"ו, אשת ר'
שאלאמון (בן ר' משה אברהם מווראדיש ואנא לבית האפמאן מדרעזניץ) **נויאר** ע"ה
 מווארדיש, יליד תקצ"ד, נישאו תרכ"ז (מסדר קידושין הגרב"א טינטנער אב"ד). 7) מרת
רעגינא ע"ה, ילידת תר"ח, נפטרה ט"ו אדר א' ת"ש בברלין, אשת ר' **שמואל** (ב"ר יעקב
 ופעפי מגעדינג) **קערנער** ע"ה, נישאו תרכ"ט. 8) מרת **רבקה** ע"ה, נולדה י"ב אייר תר"י,
 נישאה תרל"א, נפטרה י' ניסן תרפ"ה מנ"כ בטיירוני, אשת הגי"ר **אברהם מאיר קליין**
 ז"ל מח"ס 'אמרי אברהם', יליד תר"ד, נפטר ה' טבת תרפ"ד מנ"כ בטיירוני (ראה עליו
 הקדמת ספרו ויעלי זכרון' עלה 27 עמ' מח). 9) **פאני** ע"ה, נולדה ח' תשרי תר"ג. 10)
 מרת **עווא** ע"ה, ילידת תרט"ו, אשת ר' **יוסף** (ב"ר יעקב ויולי Bajnam מחוז קאמארן)
שאהנפעלד ע"ה, נישאו תרל"ז (מסדר קידושין הגי"ר אברהם פריעדמאן אב"ד
 סקאליץ). 11) **יוליאס שאנדור** ע"ה, יליד תר"ז (סנדק רבי יעקב צבי עהרנשטיין). 12)
פיליפ/פרידריך ע"ה, יליד תר"ח (סנדק רבי שמשון עהרנשטיין). 13) ר' **אלכסנדר** ע"ה,

יליד תרכ"א, זוגתו מרת **קרלוטה** (בת גיסו ר'
 שאלאמון נויאר מווארדיש הנ"ל) ע"ה, ילידת
 תרכ"ז, נישאו בגעדינג י"ב טבת תרמ"ו (מסדר
 קידושין הגי"ר יושע העשיל פאללאק אב"ד
 האליטש).

ליד מצבת מרת מחלה הנ"ל, עומד מצבת מרת **עדל**
עהרנשטיין ע"ה, לא נודע אשת מי היתה. נוסח
 מצבתה: פה נחה אמנו / תפארת הנשים האשה מ' /
עדל / בת **יוסף** / נשמתה הטהורה עלתה למרום /
 ביום ערב ראש חודש סיון / תרע"ג לפ"ק / תנצב"ה.
 למטה בלעז: אמליא עהרנשטיין.

ד. [כנראה] מרת **אסתר** ע"ה. אשת רבי **בענעדיק ווארטמאן** ז"ל מסקאליץ.

צאצאיהם: (1) **וואלף** (ווילהלם) ע"ה, יליד סקאליץ תקצ"ה (סנדק רבי מרדכי ליב עהרנשטיין). (2) **איזאק** ע"ה, נולד שם תקצ"ז (סנדק רבי אברהם קראלאפסקי). (3) **דוד** ע"ה, נולד שם תר"א (סנדק רבי י"ה [=יוסף הרש/יעקב הרש] עהרנשטיין).

ה. מרת **שרה** ע"ה, נישאה בדרעזניץ ט"ו תמוז תקצ"ד (מסדר קידושין הג"ר דוד סערעטער אב"ד דרעזניץ; גרו בדרעזניץ אבל נישואיהם ולדת הבנים נרשם בסקאליץ).

אשת "מורינו" רבי **אברהם** (ב"ר **מרדכי ורבקה**) **קראלאפסקי** ז"ל מדרעזניץ, נולד בדרעזניץ י"א אדר ב' תקס"ה (ברישום נישואיו: שטאדירער דעם תלמוד [=לומד תלמוד]. וראה בפרענומערנטן לספר 'תוצאות חיים' (פרעשבורג תקצ"ה): "**מו"ה אברהם חתן ר' יחזקאל קראלאווסקי** תחת חתנו" (כנראה רבי יחזקאל נדב לטובת חתנו).

סקאליץ

מו"ה משה בער סניל.
כ"ה אדר'ל יב"מ"י ש"נ.
מו"ה אברהם חתן ר' יחזקאל קראלאפסקי
תחת חתנו.
כ"ה וואלף ראשפיטץ.
כ"ה שעמון בליטץ.

[אחיו הוא הצדיק רבי **שלמה קראלאפסקי** זצ"ל מפרעשבורג, תלמיד המהר"ם א"ש והשערי תורה, ראה מאמרו של הרמא"ז קינסטליכער ז"ל בקובץ 'צפונות' (חלק י עמ' קט) "המקובל רבי שלמה הלוי קראלאפסקי זצ"ל מפרשבורג", ושם מעתיק מכתבי הג"ר

יחזקאל ווייס הי"ד שמספר מנפלאותיו וגודל קדושתו (וראה שם חלק יט עמ' קט שהרה"ק מהר"י מבעלזא שלח אליו כי הי' פועל ישועות). וזה נוסח מצבתו: פה טמון איש אשר רוח אלוקים בו / הרב הצדיק המקובל / המפורסם בצדקתו ובפרישתו / כקש"ת מהו' / **שלמה קראלאפסקי** / הלוי זצוק"ל / שפתי צדיק וחכם רצון ידעו / לדרוש אלוקים אליו כל נהרו / מושל ביראת אלוקים אותו הכירו / הוא הגבר הוקם על לאורו הלכו / התקין עצמו בפרוזדור לעלות מעלה מעלה / לב טהור הי' לו אשר במסילת בית א-ל עולה / וקול תוכחתו השמיע לבאי לשמוע עצתו הטובה / יום ולילה עסק בתורה הקדושה בטהרה / יצאה נשמתו בקדושה ליל משי"ק כ"ו מרחשון / ונקבר בהספד גדול יום ב' כ"ז בו תרנ"ה לפ"ק. חתנו הי' רבי שמואל הלוי האבערפעלד ז"ל מטורא-לוקא, ראה 'צפונות' חלק יב עמ' קט].

צאצאיהם: (1) **וואלף** (ווילהלם) ע"ה, נולד בדרעזניץ שב"ק ז' תמוז תקצ"ה (סנדק רבי יחזקאל עהרנשטיין). (2) **שמואל** ע"ה, נולד בדרעזניץ כ"ט אב תקצ"ו (סנדק רבי מרדכי קראלאפסקי). (3) **גבריאל** ע"ה, נולד בדרעזניץ תקצ"ח (סנדק רבי מרדכי ליב עהרנשטיין).

ו. [כנראה] מרת **צארטל** (אליזה) ע"ה, נישאה י"ח שבט תקצ"ג (מסדר קידושין הרב מרקוס בלאט אב"ד קאסטעל, כנראה בן הג"ר משה בלאט אב"ד קאסטעל שנפטר סוף תק"צ ונקבר בקבר הגר"מ בנעט בליכטנשטאט אחר שהובל לקבורה בניקלשבורג).

אשת רבי **וואלף באהם (בוימער)** ז"ל מקאסטעל (פודבין) במעלהרין, נפטר אחר תרמ"ג (אותו שנה שימש כסנדק לנכדו פרץ בן בנו ר' מקס בסקאליץ).

צאצאיהם: (1) מרת **טרעזיא** ע"ה, אשת ר' **היינריך** (ב"ר לאופולד ופאני לבית עהרנשטיין) **שעפרנאק** ע"ה, נישאו בסקאליץ תרל"א (מסדר קידושין הג"ר אברהם שמשון קולקא אב"ד קאסטעל). (2) ר' **מקס** ע"ה, זוגתו מרת **הערמינא** (לבית קליין) ע"ה. (3) מרת **מארי** ע"ה, אשת ר' **מאיר יהודה הכהן** (ב"ר צבי) **דיימאנט** ע"ה, נישאו תר"ז בקאסטעל, גרו בשפאצינג Spacince ליד טירנוי.

ז. [כנראה] מרת **רוז"א** ע"ה, ילדת סקאליץ תקפ"ג, נישאו בסקאליץ תר"א (מסדר קידושין הגר"ב טינטנער אב"ד סקאליץ, שושבינין רבי אברהם קראלאפסקי).

אשת רבי **יעקב קאפל** ז"ל, יליד שאטמנסדורף תקע"ח.

צאצאיהם: (1) **אדולף** ע"ה, יליד קאפאטשאן תר"ב. (2) **בורבליא** ע"ה, ילדת שם תר"ד. (3) **שאמו** ע"ה, יליד שם תר"ה. (4) **ישראל** ע"ה, יליד סקאליץ תר"ח (סנדק רבי אשר עהרנשטיין). (5) **יוסף** ע"ה, יליד שם תר"א (סנדק יעקב עהרנשטיין). (6) **גיאנדור** [יחזקאל] ע"ה, יליד שם תר"ג (סנדק רבי וואלף באהמער, י"ה עהרנשטיין, איצק ווארטמאן).

ח. [כנראה] מרת **סאלי** ע"ה, ילדת תקפ"ז, נפטרה כ"ח תשרי תרמ"ח מנו"כ בווען (רישום פטירתה בגיל 61).

אשת רבי **לאופולד שפיצער** ז"ל, נישאו בסקאליץ ז' ניסן תר"ז (שושבינין רבי יחזקאל עהרנשטיין).

ט. [כנראה בנו או בן אחיו] "הקצין" רבי **יעקב צבי [הרש]** ז"ל (ברישום פטירת אשתו השני' אשת "יעקב ה. עהרנשטיין", ברישום נישואי בתו נקרא "יעקב עהרנשטיין (Junior) הצעיר", וכ"ה עוד כמ"פ ברישומי המאטריקל כשימש כסנדק או כשושבינין, כי שני "יעקב צבי" ה' נמצא בעיר אחת, ומוזה נראה כי הוא ה' הצעיר או כינוהו כן מפני שרבי יעקב צבי האחר ה' דודו, ראה אות הבא), יליד תקס"ה (עפ"י מפקד תר"ח בגיל 43. בפטירתו נרשם בגיל 80, כנראה אינה נכון ונולד תקס"ה, כי נקרא "הצעיר" ור' יעקב צבי האחר נולד תחלת תקס"ד), נפטר י"ב אלול תרל"ז מנו"כ בסקאליץ.

זוגתו בזוו"ר מרת **קאטי/רוזא** (לבית **געווירטץ**) ע"ה (ברישום נישואי בתה "קאטי געווירטץ"), ילדת תקס"ז, נפטרה בסקאליץ ט"ו טבת תקצ"ה (עפ"י רישום פטירתה "רוזא עהרנשטיין גיל 28", ביום תום שנה לפטירתה נישא רי"ה שנית).

בנוגע לפטירתה, כנראה הוא הנדון ב"שו"ת יהודה יעלה" (יורה דעה סי' שסד) שהשיב להג"ר בירך אברהם טינטנער זצ"ל אב"ד סקאליץ בדין מי נחשב "גדול הבית" לענין כלות ימי השבעה, וכפי הנראה הי' השאלה אם אבי הנפטרת נגרר אחר הבעל או שהוא גדול הבית לעצמו (עיין "שו"ת מהרש"ם" ח"ב סי' קמג). [ראה למעלה אות ג' אודות היתר מאה רבנים של הרב מסקאליץ, ויש לשער כי באותה זמן טבת תקצ"ה סידרו או השלישו הגט, לכך בא מהר"י אסאד לביתו, וכן מצינו כשני חדשים אח"ז נישא הרב מסקאליץ שנית. ואולי הי' הנדון אודות אשת דודו רבי יעקב צבי ב"ר זאב שנפטרה שם בשנת תר"ח, ראה להלן אות הבא].

וזה לשון הגאון מהר"י אסאד זצ"ל בתשובה שם :

תשובה שם

חיים ועולם וכל מנוח אל יסגר קמונו לכבוד אמוצי י"י
 שם סנד שמאז"ג שמשפ"ל מ"ם זיך חרשם אב"ד
 קאליץ י"א :

גיה עני"ד קלמי ואמרי' לספי' לכבודו של אבי על דברו לפרע
 כ"י פא"פ צדוקי' אל"ו צנינו עבדו זו אחרת סקלין ר' יסאד
 ז"י כ"י מנח"ל סוף חושם לפעמו כצינול לניסו לטיוס סוף צניס
 לפעמו גדול סניס . ועמלסו סוסס צוס צנכחצו מע"ס סק"ד ס' סניס
 סק"ד י"ב דעמל קרל גדול סניס וכל סלח וזני אסוס וכו' סף דסלח
 ססססל סוף גדול לפעמו וסוס סניס ועמלסו עקידור ססססל עסססל
 מליקס צוס כל סססל סדדסיס נחסיס מל סיו וסולכין לפעמו אפי קסן
 צססיס קרל גדול סניס וסס סססס עמלסו מל סס"י צניק סף דף כ"ל

"...על דברתי לפאר רום

מעלתו נ"י פנים אל

פנים בהיותי אצלו

בביתו שבוע זו, אודות

הקצין ר' יעקב צבי

כ"ץ נ"י שבודאי הוא

[אבי הנפטרת] מונה

לעצמו כשיבוא לביתו,

להיות הוא בעל הבית לעצמו גדול הבית. ומעלתו תמה בזה במכתבו

ממה שכתב הש"ך סי' שע"ה ס"ק י"ב דבעל נקרא גדול הבית ולא

האח ואבי אשתו, אף דהאב מסתמא הוא גדול לעצמו. ושוב הביא

מעלתו מסידור תפילה [דרך החיים, נדפס לראשונה ע"י מחברו בעל יחוות

דעת', זאלקווא תקפ"ט, ואלטונא תקצ"א] מהגאון זצ"ל מליסא בזה כל

שהכל הדברים נחתכים על פיו והולכין לעצמו אפילו קטן בשנים

נקרא גדול הבית....".

זוגתו בזו"ש מרת **מארי** (לבית **זילבערקנאפף** משוסבורג) ע"ה, ילידת

תקנ"ט-תקס"ד (במפקד תר"ח בגיל 44, ברישום פטירתה בגיל 84), נישאו י"ד

טבת תקצ"ו (מסדר קידושין הג"ר נתן נטע ברודא אב"ד שוסבורג), נפטרה י' שבט

תרמ"ג מנו"כ בסקאליץ.

בתו [מזו"ר]: מרת **חנה** (עווא) ע"ה, ילידת תקצ"ב, נישאו בסקאליץ י"ז אדר תרט"ו,

אשת רבי **וואלף** (ב"ר **גבריאל** ומרת **צארטל** לבית לעווענפעלד) **קליין** ע"ה מסקאליץ,

יליד תקפ"ז, נפטר ט"ו אלול תרל"ג מנו"כ בסקאליץ.

יצויין, בין המצבות ששרדו בביה"ח הישן וניתנו לקריאה, נמצאת מצבת אמו מרת

צארטל ע"ה אשת רבי **גבריאל קליין** ז"ל נפטרה בגיל 56 י"ט אייר תרכ"א. נוסח

מצבתה: י"ג ביום ב' י"ט אייר בשנת תרכ"א לפ"ק / פ"ט / האשה החשובה מרת **צארטל**

/ אשת כ"ה **גבריאל קליין** ז"ל / צרופים ונאים תהלת מעשיה / אשת חיל היתה כל ימי חלדה / ראתה רעות וסבלה עצב ומכאוב / טרם שקטה והשיבה את נפשה / ל... וכל בניה אשר...

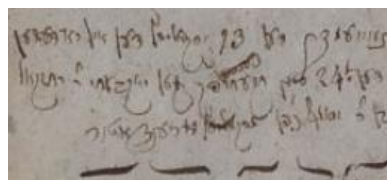
לידה נמצאת מצבת אחי "מורינו" רבי **אהרן הלוי לעווענפעלד** ז"ל, יליד תקס"ז, מוזכר בפרענומעראנטן לספר 'ארץ צבי ותאומי צביה' (פרעשבורג תר"ו), נפטר י"ג ניסן תרכ"ב. נוסח מצבתו: נפטר ונקבר בשם טוב ביום א' י"ג ניסן בשנת / ויגוע אהרן ז"ל ויאסף בכבוד גדול לפ"ק / פ"נ / איש

הקדיש רגעי נעוריו / לתורה עמלו ועסקו וכל ענינו / נאמנו פאר עטרה לבניו דוריו / הוקירו לכבודו ויבכו ויחדיו / מהו' **אהרן** בן / ... לעווענפעלד...

כנראה הי' למשפחת לעווענפעלד הלויים איזה קירבה משפחתית למשפחת עהרנשטיין הכהנים (מלבד מה שהשתדכו זע"ז). לדוגמא במאטריקל נרשמו הסנדקאות אצל צאצאי רבי **אהרן לעווענפעלד** ז"ל, וזוגתו מרת **קאטי** ע"ה (לבית **בריכטה**, נפטרה שם ח' אייר תרמ"ב): (1) **גרשון** ע"ה, יליד תר"ד (סנדק יעקב עהרנשטיין). (2) **בעריש** ע"ה, יליד תר"ו (סנדק שאמועל [=רבי יחזקאל] עהרנשטיין). (3) **דניאל** ע"ה, יליד תר"י.

ה. אביו רבי זאב וואלף כ"ץ [עהרנשטיין] ז"ל מסקאליץ

אביו של רבי **יחזקאל** מסקאליץ הנ"ל, הי' רבי **זאב וואלף כ"ץ** [עהרנשטיין] ז"ל מסקאליץ. שמו נתברר לנו עפ"י פרענומעראנטן לס' 'הר הכרמל' (פראג

תקע"ב) "**הנגיד ר' יחזקאל בר"ז**". גם קבלנו צילום חתימת רבי יחזקאל משנת תקע"ח, באותו עמוד מופיע גם חתימת אחיו רבי יאקב: "סקאליטץ... תקע"ח לפ"ק הקטן **יאקב אחי ר' יחזקאל בן ר' וואלף כהן מסקאליטץ**

ארענדאטור [=בעל אחוזה]". סמוך לזה יש חתימה בכתב דומה "**הק' יעקב צבי**" (באדיבות הרב יואל וויינשטאק).

וכן במפקד תר"ח נרשמו בביתו של רבי יעקב צבי "רבקה עהרנשטיין גיל 86, אננא עהרנשטיין גיל 50", וברישום הפטירות ה' אייר תרל"ט נרשם בביתו של רבי יעקב צבי [אחותו] הבתולה האני בת **ווילהלם ורבקה עהרשטיין** גיל 80.

ק"ק סקאליטין.

ר' וואלף כ"ץ.
 מו"ה יחזקאל כ"ץ.
 מו"ה משה צער סנ"ל.
 ר' יוסף בוקסבארג.
 ר' חנה'ל זצ"ל סמחלניץ.
 ר' זלמן סמחלניץ.
 ר' וואלף ליב רשפיץ.
 ר' יודל צד משה מפאפיין.

ניתכן ששם אביו או חמיו של רבי וואלף הי' "יעקב צבי", עפ"י הנרשם בסקאליץ בשנת תק"ז "יעקב הרשל 4 נפשות", ונודע לנו על בן ונכד של רבי וואלף באותו שם].

כנראה נפטר רבי וואלף בין השנים תקפ"ג-תקצ"ג, עפ"י הנרשם במנויים לס' 'אמונת ישראל' (פראג תקפ"ג) בק"ק סקאליטץ "ר' וואלף כ"ץ, מו"ה יחזקאל כ"ץ", רישום

המאטריקל שם מתחיל בתקצ"ג ופטירתו לא נרשם, מאז גם נקראו כמה מנכדיו בשם 'ווילהלם'. [במנויים לס' 'אהל דוד' (פרעסבורג תקצ"ה) נרשמו בסקאליטץ: מה"ו יחזקאל כ"ץ... הק' ר' מרדכי ליב כ"ץ... ר' וואלף כ"ץ, ר' זלמן כ"ץ. אפשר שהרישומים קדמו לתקצ"ג, אך לא מסתבר שנרשם אחר ר' יחזקאל ור' מרדכי ליב].

זוגתו מרת **רבקה** ע"ה, ילידת תקכ"ב, נפטרה כ"ב שבט תר"י מנו"כ בביה"ח הישן בסקאליץ (רישום פטירתה 'מאריא' עהרנשטיין גיל 88" [כנראה הכותב טעה והכפיל שם הנפטרת 'מאריא' הסמוכה לה], ובמפקד תר"ח "רבקה עהרנשטיין גיל 86"; ע"ש נקראה מרת רבקה קליין בת רבי אשר ילידת תר"י).

[סמוך לקבר רבי יחזקאל נמצאות שתי מצבות ישנות משנות הת"ק בצורת ידיים כנהוג על מצבות כהנים, ויש לברר אם הוא מצבת אביו רבי וואלף או אחד מבניו. ליד מצבת אשת רבי יחזקאל נמצאת מצבה דומה בצורה וגודל ואותיות מחוקות, אבל ניכר שם הנפטרת "רבקה", ויש לשער שזהו מצבת אשת רבי וואלף.]

כנראה אלה הם צאצאי רבי וואלף כ"ץ ז"ל ומרת **רבקה** ע"ה עהרנשטיין:

א. רבי **יחזקאל** ז"ל הנ"ל, יליד סקאליץ תקל"ז-תק"מ, נפטר י"ב טבת תרי"ב.

ב. [כנראה] רבי **זלמן** (שאלאמון) ז"ל, יליד סקאליץ תקמ"ג (נמנה בין משלמי מיסים בסקאליץ תקפ"ח), כנראה הוא המוזכר במנויים לס' 'אהל דוד' (פרעסבורג תקצ"ה) "ר' **זלמן כ"ץ**", נפטר י"ח אדר ב' ת"ר ומנו"כ בסקאליץ (רישום פטירתו בגיל 57).

[ואולי הוא רבי שמואל המוזכר בסמוך ונקרא בלעז 'שאלאמון' כי אחיו רבי יחזקאל הי' נקרא בלעז 'שאמועל'].

ג. רבי **שמעון** (שימון) ז"ל, יליד סקאליץ תק"נ, נפטר ו' מרחשון ת"ר ומנו"כ בסקאליץ.

ק"ק סקאליטין.

ר' וואלף כ"ץ.
 מו"ה יחזקאל כ"ץ.
 מו"ה משה צער סנ"ל.
 ר' יוסף בוקסבארג.
 ר' חנה'ל זצ"ל סמחלניץ.
 ר' זלמן סמחלניץ.
 ר' וואלף ליב רשפיץ.
 ר' יודל צד משה מפאפיין.

ד. **רבי יוסף ז"ל**, נפטר קודם תקפ"ט (עפ"י מפקד מיסים תקפ"ח: אלמנת יוסף עהרנשטיין).

אולי זוגתו מרת **קטרינה** ע"ה, ילידת תקמ"ח, נפטרה ו' שבט תר"ח ומנו"כ בסקאליץ (עפ"י רישום פטירתה בגיל 60).

ה. **הבתולה חנה** (!) ע"ה, ילידת סקאליץ תקנ"ט, נפטרה ה' אייר תרל"ט ומנו"כ בסקאליץ (במפקד תר"ח: אנא עהרנשטיין גיל 50; ברישום פטירתה, האני עהרנשטיין, בתולה, גיל 80, בת ווילהלם ורבקה, מארקעט-גאסע מס' 139 [בית אחי רבי יעקב צבי]).

ו. **רבי מענדל** (מענואל) ז"ל מסקאליץ.

זוגתו מרת **אסתר** ע"ה.

בניהם: (1) הילד **עדי/ערינג** ע"ה, נולד בסקאליץ כ"ז מרחשון תקצ"ד. (2) הילד **אברהם הירץ** ע"ה, נולד שם ח' טבת תקצ"ה (סנדק רבי יחזקאל עהרנשטיין). נפטרו בילדותם.

ז. **רבי שמואל** ז"ל מסקאליץ (עפ"י כתי"י בנו על ס' 'דברי מאיר' פראג תק"ע שה"י שייך לדודו רבי יחזקאל, באדיבות הרב יואל וויינשטאק).

זוגתו מרת **אסתר** ע"ה, ילידת תקנ"א (עפ"י מצבתה ובמפקד תר"ח: טערעז עהרנשטיין 77, כנראה טעות וצ"ל 67), נפטרה כ"ה אדר תרל"ח ומנו"כ בברין [ליד בנה יחידה שנפטר 48 יום לפניו].

נוסח מצבתה: פ"ט / אשה זקינה ומהוללה / מ' **אסתר** / עהרענשטיין /

י"נ ביום ה' כ"ה אדר / תרל"ח לפ"ק /
[מתה ב]מלאת ... [שמונה] / ושמונים
שנה ... / הטובים בכל ... / הלך לפניו
בקוצו בנה / יחידה כ"ה **יוסף צבי**
הכהן / והנה גם היא ... / ... / השמש
והי' ה' ... עולם / תנצב"ה.

בנם היחיד **רבי יוסף צבי [הרש]** ז"ל,
יליד סקאליץ תקי"ע, תלמיד בעל 'ברוך
טעם' אב"ד לייפניק זצ"ל (נפטר ז' תמוז
תקפ"ח), גר בסקאליץ, אח"כ בברין עיר
הבירה של מעהרין (לידות בניו נרשמו
בסקאליץ עד תר"ח, כנראה אז התיישב בברין,
בו בזמן שהקהלה שם קיבלו אישור רשמי
לייסד קהלה ובית הכנסת, והרבה יהודים
התיישבו שם לצורך מסחר), נפטר ז' שבט
תרל"ח ומנו"כ בברין.

כבר בבחרותו הוא מוזכר בפרענומערנאנטן לס' 'שני עפרים' (פראג תקפ"ה)
 "הב' המושלם כ"ה הרשל עהרענשטיין",
 וב'קדושת ישראל' (פראג תקפ"ט) וייסוד שפת
 עבר' (פראג תקצ"א) "הב' יוסף הרש
 ערענשטיין". [כנראה נתגדל על ברכי זקינ, ועל
 שמו קרא בנו הראשון 'יואלף', אף שהי' בן יחיד
 הקדים כבוד זקינ ורבו שלמדו תורה, ובנו השני קרא
 על שם אביו].

הנאלימץ
 הק' הרבני המושל' החרון מ"ה משה
 צער סנ"ל
 — והנדיב מ"ה יחזקאל כ"ן
 — כ"ה יעקב צ"ס
 — זלמן ברוך
 הנח' המושלם כ"ה הרשל עהרענשטיין.

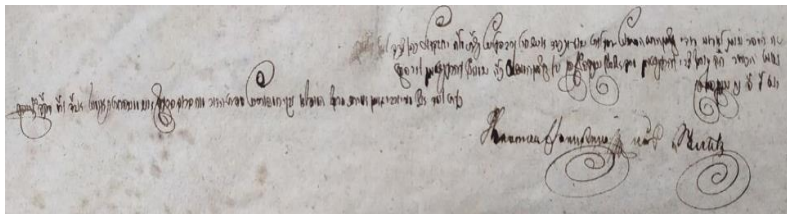

נוסח מצבתו: אבן הכבוד / האוהב שלום ורודף
 שלום / יוסף צבי / עהרענשטיין / י"נ ביום ו' ז'
 שבט תרל"ח לפ"ק / איש אמונים שלם במידות /
 הליכות עולם לו במעלות / יודעיו ומכיריו יהללו
 מעלליו / זאת נחמת אמו אשתו ובניו / כבוד ה'
 יאספהו / תנצב"ה.

זוגתו מרת יוזעפא (לבית וואהלמאט) ע"ה, ילידת
 קונסשטאט במעלהרין תקס"ז, נישאו בסקאלץ
 כ"ט ניסן תקצ"ד (מסדר קידושין הג"ר משה יונגער
 אב"ד פורדאלץ); נפטרה ט' מרחשון תרנ"ד מנ"כ
 בווען (ירושם פטירתה בגיל 85).

צאצאיהם: (1) קרולינה/לאטי ע"ה, ילידת תקצ"ה. (2) שרה
 ע"ה, ילידת תקצ"ו. (3) וואלף (ווילהלם) ע"ה, יליד תקצ"ח

(סנדק רבי יחזקאל עהרנשטיין). (4) רוזליה ע"ה, ילידת תקצ"ט. (5) שאמועל ע"ה, יליד
 תר"א (סנדק רבי לאזאר קרויס). (6) לאזאר ע"ה, יליד תר"ב (סנדק רבי יחזקאל
 עהרנשטיין). (7) זיגמונד ע"ה, יליד תר"ג (סנדק [כנראה גיסו] רבי וואלף וואהלמאט
 מקונסשטאט). (8) לאופולד ע"ה, יליד תר"ד (סנדק רבי שמעון בליטץ). (9) ר' רפאל ע"ה,
 יליד תר"ח (סנדק רבי ליבל שיק מדרעזניץ), נפטר בברין י' אדר א' תרנ"א.

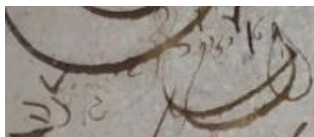
"זה הספר שייד לאדוני דודי הקצין התו' המושלם במעלות שוע וכבד איש חיל ורב פעלים כש"ת מו"ה יחזקאל
 כהן צדק לא-ל עליון. נאום הכותב הק' יוסף צבי עהרענשטיין מסקאליטץ שנתקפ"ז לפ"ק בן הקצין המושלם
 כ"ה שמואל עהרענשטיין לייפניק - יום ד' פ' נח שנתקפ"ז לפ"ק - כעת לומד אצל מורי ורבי גאון אמיתי חריף
 המופלא ובקי המפורסם מופת הדור מו"ה ברוך פרענקל איש ממספחת תאומים אב"ד ור"מ דק"ק לייפניק"

ח.

רבי **יעקב צבי** ז"ל (עפ"י חתימתו הנ"ל, סמוך לזה יש גם חתימה בכתב דומה "הק' יעקב צבי", ובמפקד תר"ח נרשמו בביתו מרת רבקה וחנה, כנראה אמו ואחותו, ראה למעלה), נולד בסקאליץ ה' טבת תקס"ד (כ"כ על מצבתו למטה בלעז, וכ"ה ברישום פטירתו בגיל 75, אך במפקד תר"ח נרשם בגיל 47), גר בהאליטש [וכן מופיע שם בפרענומערנאטן לייסוד שפת עברי (פראג תקצ"א) ו'אהל דוד' (תקצ"ה)] ואח"כ בסקאליץ (משנת תקצ"ז לערך,

ק'ק האליטש
בית המדרש
המקדש
מס' משה לוי ר"ן דעס
יעקב חיים צבי
מלכין סעמינע
פיש ד'ס
מס' דרענעב
הק' ר' מעדל פאדל
ר' יעקב דוד בן גרענעוין
ר' פאדל דוד דרענעב
ר' פאדל דוד
הק' ר' צבי מן פאדעקע

בבית מס' 139, במאטריקל הלידות בסקאליץ נמצא רשימה מכל ילדיו, ונרשם שנולדו בהאליטש, במפקד תר"ח כבר נרשם בסקאליץ, ברישום נישואי בתו פאני בתר"ב נרשם "ארענדאטער", בפטירתו נרשם כאלמן), נפטר כ"ח ניסן תרל"ח ומנו"כ בביה"ח הישן בסקאליץ.

וזה חלק מנוסח מצבתו: פ"נ / איש נודע בשערים ... / שמו מפארים יקר ומאונד נעלה / מפורסם לשם ולתהלה אי"א ... / כ"ה **יעקב צבי** ... / **עהרענשטיין** ז"ל / י"ג אור ליום ד' כ"ח ניסן / שנת גלה צדקתו [לפ"ק] / יגון עצב קנה בכו ... / עודנו בלב עת הובא ... / קול בוכים נשמע מעמם ... / ב ... / נפשם לעפר ... / **צבי** לצדיק נשמע בקד ... / ברכת אובד ... / יקומו ויספרו מעשיו זקן ... / ה ... אשרוהו יושבי שער / ... יראה וחכמה

זוגתו מרת **קאטי** (לבית **ראטה** מגוויטין) ע"ה, ילידת תקס"ד, נפטרה

י"ג אייר תר"ח מנו"כ בסקאליץ (רישום פטירתה בגיל 44, י"ב יום אחר לידת נפל).

צאצאיהם (עפ"י מאטריקל סקאליץ והאליטש): (1) **סאלי** ע"ה, ילידת תקפ"ה. (2) מרת **פיגלא** ע"ה, ילידת תקצ"א, נפטרה כ"ו תמוז תרנ"ד מנו"כ בדרעזניץ, נישאה תר"ב, אשת "איש מופלג בתורה קצין ונכבד ממטה נעים מגזע מרומים החכם הכולל ושלם במדעים" ר' **בנימין זאב הלוי** (ב"ר משה ובעטי לבית אייגמאן) **לאו** ע"ה מדרעזניץ, נפטר כ"ו אלול תרע"ג. (3) ר' **יצחק** (אייגנאץ) ע"ה, יליד תקצ"ג (סנדק שאלאמון [=רבי

זלמן] עהרנשטיין), זו' מרת **טערה** (ב"ר יעקב ושרה פערלמוטער) ע"ה, נישאן תר"ח. 4) "אשה צנועה מהוללת במדות ישרות ובמעשים" מרת **זיסל** (לוסי) ע"ה, ילדת תקצ"ה, נישאה בפעטרוי מעהרין כ"א כסלו תרכ"א (מסדר קידושין הגרבי"א טינטנער אב"ד סקאלץ, שושבינין רבי אשר עהרנשטיין), נפטרה כ"ה ניסן תרס"א מנו"כ בביה"ח החדש בסקאלץ, אשת "פאר אישים וכשרון מעללים" ר' **אהרן** (ב"ר גבריאל ואנא לבית יעלינק מסקאלץ) **ווארטמאן** ע"ה, נפטר ה' ניסן תרנ"ז מנו"כ בביה"ח החדש בסקאלץ. 5) מרת **אדעלע** ע"ה, ילדת תקצ"ו, אשת ר' **עזרארד** (ב"ר

איצק לייבל ומארי גרינבוים מטרין) **האמבורג** ע"ה, נישאן בהארדיטש תרי"ט (מסדר קידושין: הג"ר בנימין פיינבוין אב"ד מעזריטש בבעהמען). 7) ר' **רפאל** ע"ה, יליד תקצ"ז (סנדק רבי יוסף ה' עהרנשטיין), זו' מרת **סופיה** (ב"ר שמואל שפיצער וסאלי לבית דייטש מפרעשבורג) ע"ה, נישאן תרכ"ה. 8) ר' **שאלאמון** ע"ה, יליד תר"ב (סנדק רבי חיים בליטץ מהאליטש), נפטר י"א מרחשון תרס"ח מנו"כ בסקאלץ, זו' מרת **רוזא** ע"ה לבית דראד, נישאן ג' אלול תר"ל. 9) ר' **ישראל** (איזידור) ע"ה, יליד תקצ"ט, זוגתו מרת **פאני** (לבית שיללער) ע"ה. 10) ר' **קארל** ע"ה, יליד תר"ג (סנדק הגרבי"א טינטנער אב"ד סקאלץ), נפטר ט"ו אדר תרס"ז מנו"כ בסקאלץ, זו' מרת **רוזליה** (לבית שפיצער) ע"ה, נישאן תר"ל. 11) מרת **לאטי** ע"ה, ילדת תר"ו, נפטרה י"ח אייר תרל"ד מנו"כ בסקאלץ, אשת ר' **היינריך** (ב"ר קארל והאנא) **פעלבערט** ע"ה, נישאן תרכ"ה.

ט. [כנראה נכדן] רבי **שמעון בליטץ** ז"ל מסקאלץ, יליד תקנ"א, מוזכר במינויים לספרים 'אהל דוד' (פרעשבורג תקצ"ה) ו'תוצאות חיים' (שם), נפטר כ"ד סיון תרל"ב מנו"כ בסקאלץ (רישום פטירתו בגיל 81).

זוגתו מרת **רוז"א** (לבית יעלינק) ע"ה, ילדת תקס"ב, נפטרה י' אדר תרכ"ג מנו"כ בסקאלץ (רישום פטירתה בגיל 61).

צאצאיהם: 1) מרת **אדעלע** ע"ה, ילדת תק"צ, אשת ר' **וואלף** (ב"ר הירש ורוזליה לבית בליץ) **קעסלער** ע"ה, יליד תקפ"ח, נישאן בסקאלץ תרי"ב (שושבינין רבי יחזקאל עהרנשטיין). 2) **ווילהלם יוסף** ע"ה, יליד תקצ"ג [משמו יש להוכיח שראש המשפחה רבי וואלף עהרנשטיין נפטר קודם תקצ"ג]. 3) הילדה **חנה** (אנא) ע"ה, ילדת תקצ"ה. 4) **חיים** (יואכים) ע"ה, יליד תקצ"ו (סנדק רבי י"ה עהרנשטיין). 5) הילד **מיכאל** ע"ה, יליד תקצ"ח (סנדק הגרבי"א טינטנער אב"ד סקאלץ). 6) ר' **משה שמואל** ע"ה, יליד ת"ר (סנדק שאלאמון [=רבי זלמן] עהרנשטיין), נפטר ט"ו טבת תרנ"ג מנו"כ בנייהייזל, זוגתו מרת **זעטי** (לבית גאלדנער) ע"ה. 7) **גרשון** ע"ה, יליד תר"א (סנדק רבי יחזקאל עהרנשטיין).

הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר

מערכת עלי זכרון בני ברק

לפני תשעים שנה (33)

תקציר ידיעות על מאורעות, קהלות ואישים מלפני כ-90 שנה, מתוך העתונות היהודית בשנת תרפ"ח: Egenloseg (אחדות, בודאפעסט) (להלן בקיצור: Egy.); Juedische Presse (ידישע פרעסע, וינה-פרעסבורג) (להלן בקיצור: J.P.); Der Israelit (דער איזראעליט, מיינץ) (להלן בקיצור: Isr.); Zsido Ujsag (עתון היהודי. 'ידישע צייטונג', בודאפעסט) (להלן בקיצור: Zs.Uj.)

סומבאטהעלי - נפטר חבר נכבד ומוכר של הקהילה ר' יוסף אדלר ב-כ"ד חשוון והוא בן 75. בלווייתו הספידו רבה הראשי של צ'ורנא פרקש [זאב וולף] כהנא וכן הרב המקומי אברהם אינהורן (Zs.Uj. גליון 46 ח' כסלו עמ' 10 ו-J.P. גליון 43 ח' כסלו עמ' 269)

בודאפעסט - שמעון פלישר מורה בית ספר בבאלאשא-יארמוט נפטר כאן לאחר מחלה קצרה בגיל 44. היה נכדו של הרב הראשי של ציוז המנוח ברוך עקפלד. בעת קבורתו נספד ע"י הרב זוסמן ויקטור [מרדכי אפרים פישל] (Zs.Uj. גליון 46 ח' כסלו עמ' 10)

מישקולץ - בחברת 'תפארת בחורים' דרש בשבת אחה"צ הרב"ד שמשון נייפלד שהלהיב את הצעירים לתורה ולתפילה. (Zs.Uj. גליון 46 ח' כסלו עמ' 11, Egy. גליון 49 ט' כסלו עמ' 16)

טשענגער - לרגל הבחירות שנערכו בחברת 'תפארת בחורים' דרש בשבת לפני מנחה הרב [אליעזר אריה] בנו של הרב הראשי אנטל [אשר אנשיל] יונגרייז. הרב עצמו דרש במסגרת הסעודה השלישית. (Zs. Uj. גליון 46 ח' כסלו עמ' 11)

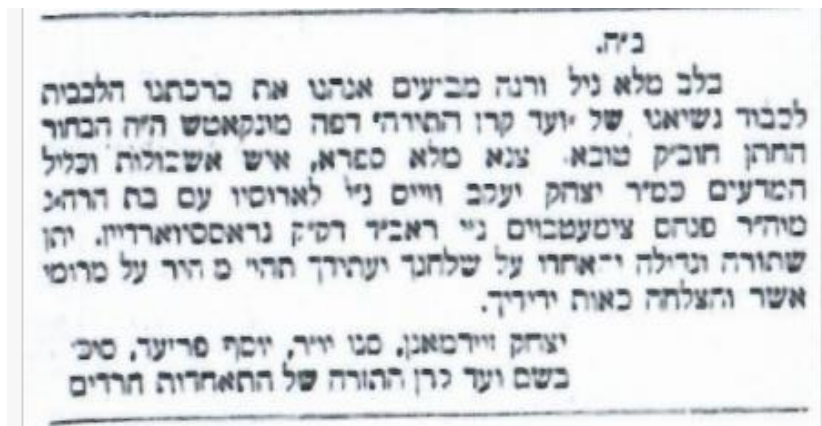
אירוסין. יעקב בנו של הרב הראשי של ג'ור [ראאב] בן ציון סנידרס עם רחל בת הרב דוד ווסלי רב"ד פרעסבורג (Zs.Uj. ג' 46 ח' כסלו עמ' 12)

בודאפעסט - בכ"ד חשוון נפטרה אשה יראת שמים מפורסמת אשת וילהלם געצ'וביץ. בת 50 היתה. ביתה היה בנוי על אדני גמילות חסדים וקדושה. ביחד עם בעלה גידלו בנים לתפארת.

בהלווייתה השתתף ציבור גדול ונשאו הספדים הרבנים זוסמן [מרדכי אפרים פישל סופר] מפעסט, וכן הרב [יוסף יאקב] גרוס מבודה [אופן] והרב ד"ר [צבי הרש] אברמזון משארבוגארד. (J.P. גליון 43 א' כסלו עמ' 269)

נאג'אד [נעדיעד] – ב-כ"ה חשון נערכה חגיגת חנוכת בית המדרש החדש. בערב היה סיום על מסכת יומא ודרש את ההדרן הרב הראשי [אברהם ליב] טרוצר . (J.P. גליון 43 א' כסלו עמ' 269)

נאג'וואראד [גרסוורדיין] – **קולוז'וואר** [קלויזענבורג] - ביום א' י' כסלו נערך בהם פוגרום בהיקף גדול. נפגעו רבים ונהרגו עקה"ש מספר יהודים. (מאמרים והספדים בכל העיתונים לאורך עמודים רבים במיוחד ב-J.P., Zs. Uj., Egy., (Isr.

איחול מז"ט - לבחור יצחק יעקב ווייס לרגל אירוסיו. [חותנו היה הרב פנחס סג"ל צימעטבוים ראב"ד בגרוסווארדיין, נספה באושוויץ בתש"ד. החתן פתח ישיבה שם לאחר השואה. לימים הגאב"ד של העדה החרדית בירושלים ובעל מח"ס שו"ת מנחת יצחק] (J.P. גליון 45 טו כסלו עמ' 276)

בודאפעסט – ביום ג' וד' התכנסו נציגי הלשכה המרכזית לישיבה בה דנו, בראשות נשיא הלשכה פרנקל אברהם, על היחס לאגודת ישראל. בפני הלשכה הופיע מר וולף פפנהיים מוינה שהסביר את חשיבות התנועה הזאת לכלל ישראל. בישיבה הוחלט לצאת בחומרה נגד התנועה הציונית בכלל ונגד המזרחי בפרט. כינוס ישיבת ה'מאה' (נציגי הקהילה) נדחה בשלב זה (Zs. Uj. גליון 47 טו כסלו עמ' 2)

בודאפעסט – הנציג היחיד היהדות של החרדית במועצת העיריה, דז"ו (דוד) קוריין הצליח לדחות את היוזמה להעביר את יום השוק השבועי לשבת במקום יום רביעי (Zs. Uj. גליון 47 טו כסלו עמ' 3, J.P. גליון 43 א' כסלו עמ' 268)

שאלגו-טאריאן - ביום ראשון י' כסלו נערך כאן הכינוס השנתי של חברת 'מחזיקי הדת'. השתתפו נציגים רבים בעיקר מקהילות הסביבה. על סדר

היום הועלו נושאים רבים, גם אלה הקשורים לחברות 'שומרי שבת' ו'תומכי הישיבות'. השתתפו גם רבנים שלקחו חלק פעיל בדיונים ביניהם הרב הראשי המקומי משה דייטש, בנו הרב יעקב יהודה, הרב יוסף אשר פולאק (וערפעלעט), הרב חיים אהרון דוד דייטש (באלאשא-יארמוט), יאנא [משה יעקב] דויטש (פאסטו), הרב דוד זילברשטיין (ואץ), הרב יעקב [שרגא] יונגרייז (נוגראד-בערצעל). הרב שניהל את הדיונים בהם נשאו דבריהם הרבנים הללו היה הרב ויקטור [אפרים פישל סופר] זוסמן שהרחיב את דבריו גם אודות היישוב בא"י (Zs. Uj. גליון 47 טו כסלו עמ' 6-7, J.P. גליון 45 טו כסלו עמ' 278, Egy. גליון 40 טו כסלו עמ' 10, Isr. גליון 51 כא כסלו עמ' 8-9)

בודאפעסט – הגאון מבוד-סאנט-מיהאלי [הרב שמעון גרינפעלד] שהשתתף בכינוס האחרון של הלשכה המרכזית, התעכב בבית החולים החרדי כתוצאה מניתוח מסוים שנאלץ לעבור. אנו מאחלים לו רפואה שלמה. (Zs. Uj. גליון 47 טו כסלו עמ' 11)

ברלין – הרב ד"ר יוליוס [יואל] יעקובוביץ בן הדיין הרב שלמה, יליד לקנבאך, תלמיד ישיבות צעהלים ופרשבורג ובוגר בית המדרש לרבנים של הרב הילדסהיימר בברלין, היה רב בעיר קניגסברג ונתמנה לראש המערכת הכשרות של קהל עדת ישראל. [בעת מלחמת העולם הוא הגיע לאנגליה ובנו הרב ד"ר עמנואל נעשה לרבה הראשי של הממלכה המאוחדת]. (Zs. Uj. גליון 47 טו כסלו עמ' 11)

נאמאש-סאלוק – לרגל הקמת האנדרטה לזכר נפילת החיילים במלחמה, דרש לשביעות רצון הציבור גם הרב הראשי דוד שיק. הוא ציטט את פרק ל"א מספר ירמיהו. (Zs. Uj. גליון 47 טו כסלו עמ' 11)

נישואין – היידן דורה, נשיאת 'חנה' עם הרב ד"ר אלכסנדר רוזנברג מניו-יורק. החתונה תהיה בחצר בית הכנסת קזינצי ביום ב' בשעה 1.

דורה ניימן מואץ עם נאנדור עקשטיין מבודאפעסט. החתונה נערכה בואץ. בלה בוכינגר מסומבאטהעלי עם דוד דוידוביץ משופרון, החתונה היתה בשבוע האחרון ובמסגרת הסעודה נאמרו דברי תורה. (Zs. Uj. גליון 47 טו כסלו עמ' 11)

קאשוי - בכ"ה מרחשון נערכה בחגיגה גדולה חנוכת בית הכנסת החדש והתלמוד-תורה בנוכחות קהל רב ביניהם גם אורחים רבים שהגיעו במיוחד מחוץ לעיר. את הדרשה המרכזית נשא הרב הראשי שאול בראך. לאחר תפילת ערבית נערכה סעודת מצוה בה השתתפו 300 איש. דרש גם מזכיר הקהילה לודוויג שרגא (ויזנברג). (J.P. גליון 44 ח' כסלו עמ' 275, Zs. Uj. גליון 47 טו כסלו עמ' 10)

נייטרא – בכ"ג מרחשון הוקמה מצבה על קברו של הרב הראשי המנוח משה כ"ץ. רבים הגיעו לבית העלמין לשאת תפילות ובקשות. בהספד בבית הכנסת נשא דברים בנו - יורשו הרב [אברהם] אהרון כ"ץ. כפתחה הוא ציטט: "כי שפתי כהן ישמרו דעת, כי מלאך ה' צבאות הוא". אחריו הספידו הרב הראשי שמעון הירשלר (פרעסבורג-מודרא), תלמידו הרב הראשי יוסף אדלר (שעסבורג) האחרון הרב הראשי מ.ל. [משה אשר] עקשטין (סערעד). (J.P.). גליון 44 ח' כסלו עמ' 276, Zs.Uj., גליון 46 ח' כסלו עמ' 10)

דונא-סערדאהעלי – בנוגע למריבות בקהילה יתכנס ב"ח כסלו בית דין בראשות הרב הראשי של ארשאק-אויאר [נייהיזל] יוסף [מאיר] טיגרמאן וחברים בה נציגי שני הצדדים הרב דוד שליסל ממונקאץ' והרב דוד ווסלי רב"ד מפרעסבורג. (J. P.). גליון 45 טו כסלו עמ' 281. בגליון 8-47 כב כסלו עמ' 295 החלטת ב"ד שנתקבלה על הצדדים נגד רצונם).

נאג'וואראד [גרסוורדיין] – תיאור מהלך הפוגרום וחורבן בתי הכנסת וביקור ועדת החקירה הממשלתית. החלטת הרבנות להנהגת ימי בכי ואבל עקב מה שאירע. בדומה לכך החליטו הרבנויות בהוניאד וקלז'וואר שגם בהם נערכו פוגרומים בהקף גדול. (Zs. Uj., גליון 9-48 כב כסלו עמ' 1-2, J.P.). גליון 46 כב כסלו עמ' 6-285 ובגליון 8-47 כב כסלו עמ' 293. יומן מפורט על האירועים (Zs. Uj.) שם עמ' 9-8 גם בגליון 50 ו' טבת עמ' 6-5, Egy. גליון 51 כג כסלו עמ' 11, Isr. גליון 51 כח כסלו עמ' 5)

נישואין – ד"ר קאליש קורנל רופא שיניים מוינה עם נורה פריד בת אדולף ורוזה לבית קאליש בפרויאנקירכן בכד כסלו (Egy. גליון 51 כג כסלו עמ' 11)

שארקאד – הרב הראשי מאנו [מאיר] גרוס בצירוף הנהלת הקהילה קבעו את יום הראשון הבא כיום אבל עקב המאורעות בטרנסילבניה. (Zs. Uj., גליון 9-48 כב כסלו עמ' 2)

רבי צבי הירש פרידלנדר אב"ד ליסקא

סגד – רבה הראשי של אולס-ליסקא [צבי הירש פרידלנדר] הגיע כאורח פרטי של אחד מבני הקהילה ר' מיכאל ווינברגר. הוא נשאר לשבת ודרש בבית הכנסת של המנין החרדי. מלבד רבה של ליסקא נוכח גם הרב הראשי של מאקו [משה פוראהאנד] והרב הראשי הניאולוגי של סגד [ד"ר עמנואל לאב]. (Zs. Uj., גליון 9-48 כב כסלו עמ' 10, Egy. גליון 51 כג כסלו עמ' 13)

סאבולץ'-באקא – הישוב השתייך לקהילת קיש-וארדא [קליינווארדיין]. בימים אלה נחנך בו מקווה חדש שנבנה לפי הנחית הרב הראשי של קהילת האם [משה חיים ליטש רוזנבוים] (Zs. Uj. גליון 9-48 כב כסלו עמ' 10)

בודאפעסט – כלתו של ר' בנימין ברגר מנהל ישיבת בעלעד נפטרה בגיל 24 בעת לידת בנה. גם משפחת בודאנסקי מפאפא התאבלו עליה. בעת קבורתה הספידו הרבנים מעיר הבירה גרוס [יוסף יאקב] וועלץ [ישראל]. (Zs. Uj. גליון 9-48 כב כסלו עמ' 10)

רבי מאיר ליב פרייזאב"ד שוראני

דונא-סערדאהעלי – המצב הלא יציב בקהילה החרדית עדיין נמשך. לאחרונה מנסה קבוצה בשם 'עדת ישראל' להיפרד מהקהילה והם בחרו להם שוחט בהסכמת רבה הראשי של בוד-סנטמיהאלי שמעון גרינפלד. הקהילה הטילה איסור על השחיטה הזאת, ובין השאר זכו להסכמת רבנים שונים ביניהם רבה הראשי מאד ליפוט [מרדכי ליב] וינקלר. (Zs. Uj. גליון 9-48 כב כסלו עמ' 12. בגליון 50 ט' טבת, עמ' השער ומאמר המערכת דן בנושא הזה).

שאטוראליא-אויהעלי – לאחר פטירתו הפתאומית של הרב הראשי יואל פלנר בשנת תרפ"ה,

עדיין לא נתמנה רב לקהילה. לאחרונה נערכו בחירות ונבחר רבה הראשי של נאג'-שוראני [מאיר יהודה פריי] אך הוא הודיע שרק אם יבחר פה אחד יהיה מוכן לקבל את המשרה. אבל היה מיעוט שהתנגד לכן הוא לא הגיע. (Egy. גליון 52 ל' כסלו עמ' 28)

נאג'-סומבאט [טירנבה, טירנון] – בליל א' דחנוכה נערכה מסיבה ע"י חברת 'שומרי תורה', בנוכחות הרב הראשי שמואל דוד אונגר שגם דרש את הדרשה המרכזית. (J.P. גליון 8-47 כז כסלו עמ' 295)

באראט'ו-אויפאלו - בליל ג' דחנוכה נפטר הרב הראשי מרדכי פרידמן. היה תלמידו של הרב קופל רייך בווערבווי וכן של בעל השבט סופר בפ"ב. שימש ברבנות בנאג'-שימוני וטאט ומשם הגיע לכאן. חיבר את הספר 'תכלת מרדכי' ג' כרכים. בן 70 היה בפטירתו ולבקשתו נקבר בטאט אצל קברי אבותיו. את

ההספד נשאו בעת החלוויה: הרב הראשי של ביהאר-קאראסטעש [צבי יהודה] פוקס והרב הראשי של דאראצ'קא [צבי הירש כ"ץ] והרב מרדכי הופמן. בשעת הקבורה הספידוהו הרב הראשי של טאט [אברהם יעקב] סופר והרב הראשי של ג'ומ'ורא [יעמערינג] [יצחק שטיינר]. (Zs. Uj. גליון 50 ו' טבת עמ' 4)

נ'יר-אג'האזא – חברת 'תפארת בחורים' חנכה בליל א' דחנוכה ס"ת שקבלו במתנה. בסעודה נשא דברים הרב הראשי שלום וידר שביקש מאת הצעירים להקדיש את כל זמנם הפנוי ללימוד התורה. הנדבן -ת"ח בעצמו- פרלמן זאב דרש גם הוא (Zs. Uj. גליון 50 ו' טבת עמ' 4)

דעברעצין - ה'חברה-ש"ס' ערכה בליל א' דחנוכה סיום. השתתפו ודרשו הרב הראשי [שלמה צבי] שטראסר והרב [הדיין זאב וולף] רונזנברג. (Zs. Uj. גליון 50 ו' טבת עמ' 10)

שאלגו-טאריאן – ראש הישיבה המקומית הרב [זאב] וולף גינצלר נבחר כדיין לשביעות רצון הקהל כולו. בשיבתו לומדים כעת כ-90 תלמידים. (Zs. Uj. גליון 50 ו' טבת עמ' 10)

פאפא – במסיבת חנוכה שנערכה ע"י תלמידי בית הספר לבנים דרשו מורה הדת הרב סלומון [שלום או שלמה] וידר והרב הראשי שמואל גוטליב. (Zs. Uj. גליון 50 ו' טבת עמ' 11)

פעהער-דיארמאט – בימים אלה נחוג כאן הבר-מצוה של בנו של הרב הראשי של פאביאן-האזא [יעקב צבי יונגרייז]. חתן הבר-מצוה דרש מתורת סבו [הרב אשר אנשיל]. (Zs. Uj. גליון 50 ו' טבת עמ' 12)

פיליש-וו'רו'שואר – הרב הראשי יאקאב [חיים] בויס מודיע שנודע לו שנגנבו חותמות וניירות שנשארו את שמו ואת שם הקהילה, לכן כל מכתב כזה אין לו ערך ותוקף מפני שהוא זיוף. (Zs. Uj. גליון 50 ו' טבת עמ' 12)

בודאפעסט – רבה הראשי של אונוגאר [אברהם יוסף גרינוולד] עזב את בית החולים היהודי בחזרה לעירו. לצערנו מצבו לא השתפר הרבה /הוא אכן נפטר סמוך לכך/. (Zs. Uj. גליון 50 ו' טבת עמ' 12)

פרנקפורט – מודיעים מפערשבורג שמשלחת מטעם הישיבה תצא לגרמניה במטרה לאסוף כספים לישיבה הנמצאת במצב כלכלי קשה. הישיבה מיסודה של הח"ס -בעצמו יליד פפד"מ- לומדים בה כ-200 תלמידים ומתנהלת על ידי צאצאי הח"ס ללא כל שינויים בדרכי הלימוד מאז ייסודה ומהווה מגדל אור גם לישיבות בארצות השכנות. כך שעצם קיום הישיבה הוא ענינו של 'כלל ישראל', ולכן יש לעשות הכל בכדי לבוא לעזרת הישיבה. (Isr. גליון 52 ה' טבת עמ' 4-5).

עוללות

לעלה 59 - גילויים חדשים על מצבת מו"ה משה פשקז מניקלשבורג /

בירור שם אביו

בסוף חודש אייר העבר נסעתי עם משפחתי – נכדי זקיני הרה"ח ר' מנחם לאפפלער (ב"ר משה) ז"ל – אל קברי אבות וצדיקים, ובעיקר לערוך שב"ק בחקותי בצל הקודש רביה"ק רבי ישעי' מקערעסטיר זי"ע ולחגוג שם הכנסת ספר תורה לזי"נ זקיני ע"ה, שהי' דבוק בו בכל נימי נפשו בחיים חיותו, וגם נפטר ביום ג' אייר (תש"פ) יומדה"ק של רבינו ישעי' זי"ע.

כששמעתי שמתכוננים גם לבקר בביה"ח דניקלשבורג ולהשתטח על ציון קדשו של הרה"ק רבי ר' שמעלקא זי"ע ושאר גדולי עולם הטמונים שם, נתקשרתי עם ידידי ספרא רבא הרב מנחם מאיר יאקאבאוויטש שליט"א, לאחר שנתפעלתי מאוד ממעשי ידיו שהפיץ בעלי זכרון (עלה 59 עמוד י"ב), ובקשתי ממנו שיורה לי בדיוק את המקומות בביה"ח ששם נקברו ראשי משפחת פאשקוס, שגם אני מיוצאי חלציהם, וברצוני לבקר הציונים העתיקים, שכפי החשבון רבות בשנים שלא נודע על קיומם ולא על יחוסם, ובודאי לא נשתטחו שם יוצאי חלציהם.

בטוב לבו הראה לי הרב מנחם מאיר שליט"א תמונות מהמצבות ומקומם

המדויקים, וגם ביקש מעמי טובה, שכאשר אמצא מצבתו של זקיני הג"ר משה פשקז זי"ל מני"ש (שמוזכר בעלי זכרון שם עמוד נ"ב), והיות שמצבתו רובו שקוע באדמה, ואין רואין בבהירות שם אביו, רק נדמה שחרוט שם האותיות "של...", ולכן סבר שאולי זהה ל"ר' שלום ב"ר ליבל פשקז" שגם הוא נטמן בביה"ח שם (ראה שם עמ' נ"ה), אבל אין זה דבר ברור, וגם יכול להיות "שלמה או שם אחר בכלל", ולכן אעשה טובה עם המתים ועם החיים, ואברר הדבר.

כחצות היום באנו להביה"ח

העתיק דעיר ניקלשבורג, מיד הלכתי עם הסימנים והתמונות שקבלתי מהרב מנחם מאיר שליט"א, ולא ארכו הדקות ואכן מצאתי על מקומו המדויק,

המצבה היתה במצב מוזנח מאוד ר"ל שקוע באדמה וגרוע יותר מהתמונות שהיתה בידי, כמעט כל כולו שקוע בקרקע, וגם היתה מוקפת בעשבים גדולים, וחציו הימני של המצבה נפל לגמרי ומכוסה בעפר, ולולי שידעתי מהתמונה שחלק זה הי' בנמצא לפני איזה שנים, לא שמתי לב למצוא אותה.

מיד אזרתי מתני והתחלתי לחפור קצת, ונתגלה חלק הימין של המצבה שהי' בנעלם ומכוסה בעפר, אבל גם משאר חלקי המצבה עדיין לא יכולתי לראות

כלום כי המצבה היתה מחוקה מאוד, וגם היתה בקוועה לשלשה חלקים, ולכן החלטתי שקודם צריכים להוציא ולגלות את כל שלשה החלקים מהמצבה, וגם לנקות עד כמה שידי משגת, וכן עשיתי. העבודה היתה קשה

מאוד – מפרכת את הגוף, אבל ב"ה לאחר עמל ויגיעה רב היתה מונחת לפני כל חלקי המצבה.

וזה מה שנתגלה לפני, בחלק הימני בדקתי ומצאתי חרוט שם אביו של הנפטר, ונראה שם בבירור שלשה אותיות "יעקב...", אחר כך עיינתי בחלקו השמאלי של המצבה ושם נתגלה המשך השם "...ב פשקז", כששלבתי את שני החלקים אכן נתברר ששם אביו הוא "יעקב" (הסדק הוא בין אותיות ק' ואות ב').

וזה הוא נוסח כל המצבה שעלה בס"ד בידי לגלות: **י"נ פ"נ / י"ז אייר תקל"ד ל' / איש תם וישר / מו"ה משה ב' מ' / יעקב פשקזי חזן / ז"ל תנצב"ה.**

ואיני יודע אם כוונת "חזן" הוא על המנוח ר' משה, או שהכוונה על אביו ר'

יעקב. דומה לזה ראה על מצבת זוגתו של ר' משה מרת שרל ע"ה נחרט "בת ה' יאקב חזן", לפי זה אולי הי' ר' משה פשקזי ממלא מקום חמיו "ר' יאקב חזן". ויש לציין כי גם בנו של ר' משה ה"ה ר' יעקב פשקזי ז"ל שימש כחזן בקהילות אייזנשטאט וקיצע (ראה בעלי זכרון שם עמוד נ"ג).

מכאן הקריאה יוצא לנכדיו הרבים, להשתתף להעמיד מצבה חדשה על זקנינו "מורינו" רבי משה פשקין זצ"ל חזן ניקלשבורג, כי המצבה הישנה כבר נשברה ונמחקה, ואי אפשר להעמידה מחדש. וזכות אבות יגן בעדינו.

משה לאפפלער - ברוקלין נ.י.

לעלה 60

רבי יהודה קערפל

בעמ' סג מובא אירוסין של עלזא גשטטנר מראאב עם גי'ולא קערפל מפאקש. פרטים עליהם: רבי יהודה קערפל הי"ד נולד ביום י"א אלול תרס"ב לאביו הגה"ק רבי יצחק זצ"ל דיין בפאקש יותר מני שנה בעל "נפש יצחק" ואמו הרבנית מרת הענדיל ע"ה, ונפטר ביום כ"ט שבט תש"ה ממחלת הטיפוס אחרי השחרור סמוך לשארוואר. זוגי מרת יטל הי"ד בת רבי אברהם (בי"ר יצחק אייזיק בי"ר יחזקאל בי"ר יעקב יהודה לייב) גשטטנר ז"ל מראאב ואמה מרת רחל לבית שטערן, נעקד"ה ביום כ"ד סיון תש"ד עם ט' ילדיה הי"ד.

רבי שלום יוסף קליין

רבי שלום יוסף קליין מפעטראוואסעלא

שם עמ' כ"ה נזכר הגה"ח רבי שלום יוסף קליין זצ"ל מפעטראוואסעלא.

רבי שלום יוסף

נפטר ביום ב' סיון ת"ש ומנו"כ שם, וזה

נוסח מצבתו (בראש השורות ר"ת 'שלום יוסף'): "פ"נ, איש, שמו נודע בשערים לשם ולתפארת, למד וחברם תם ודרך הטובה והישרה, והדריך את בניו בדרך הטוב והישר, מנעוריו ימיו ועתותיו לשמים מסר, יגע והעמיד תלמידים יראים וכשרים, וגמל חסד ומלחמו נתן לאחרים, סבל יסורים ובאהבה קבלם, פנה אל הצדיקים אשר בעולם, הי"ה החסיד המופלג מו"ה שלום יוסף ז"ל, בן החסיד המופלג מו"ה אברהם שמחה ז"ל

ממונקאטש, נפטר ב' סיון שנת ש"ת לפ"ק, תנצב"ה".

זוג' מרת **חיה סאסא** הי"ד בת דו"ז הרבני החסיד רבי **שמחה ישראל** (ב"ר **יצחק מרדכי**) **הלוי אפל** הי"ד מיועד ואח"כ שו"ב בזענטא, ואמה מרת **פראדל** הי"ד לבית **שטיינמעץ**, נעקד"ה ביום ב' דשבועות תש"ד.

צאצאיהם:

1) מרת **אלטא ברכה שרה טויבא** ע"ה נולדה בשנת תרפ"ג לערך ונפטרה ביום י"ט כסלו תשע"ח ומנו"כ בביה"ח בקרית יואל מאנרא, וזה נוסח מצבתה

(בראש השורות ר"ת 'שרה טויבא'): "אשת חיל מי ימצא, פ"נ, אמנו היקרה הנזר והעטרה, אשה צנועה וחשובה מהוללה בשערה, עושה רצון בעלה זו אשה כשרה, מרת **אלטא ברכה שרה טויבא** ע"ה, בת הגה"צ מו"ה **שלום יוסף קליין** זצ"ל, מעיר פערטראוואסעלא יצ"ו, מח"ס דרך הטובה והישרה, ואשת הרה"ח מו"ה **זאב** ע"ה,

הערשקאוויטש, שמרה מצות ה' נזהרה בקלה כבחמורה, ראשית חכמה יראת השם היתה אוצרה, הדריכה את יוצ"ח בדרך הטובה והישרה, טובת לב שהאכילה רעבים ועניים אשר בשערה, ועזר היתה לבעלה לשמשו בנאמנות ומסורה, ימי הזעם עברו עליה בסבל רב עד אין לשערה, **בנתה** ביתה בדרכי

אבותיה על אדני התורה, אם הבנים שמחה בגן עדן כי הרבה שכרה, נפטרה בש"ט בת צ"ה שנה, ביום י"ט לחודש כסלו שנת תשע"ח לפ"ק, תמליץ טוב בעד משפחתה היקרה, ותקום לתחי' בביאת המשיח במהרה, תנצב"ה, שם אמה **חיה סאסא**".

אשת הרבני החסיד רבי **זאב** (ב"ר **אלכסנדר**) **הערשקאוויטש** ז"ל מבארא פארק, נולד בשנת תרפ"ג לערך במונקאטש ונפטר ביום כ"ג חשון תשמ"ג ומנו"כ בקרית יואל מאנרא, וזה נוסח מצבתו (בראש השורות ר"ת 'זאב ז"ל'): "נפלה עטרת ראשנו, פ"נ, אבינו

היקר איש תם וישר, אהוב ומכובד על כל מכיריו, הרה"ח מו"ה, ר' **זאב הערשקאוויטש** ז"ל, בן מו"ה **אלכסנדר** ז"ל ממונקאטש, וחתן הרה"ג מו"ה שלום יוסף קליין זצ"ל, מזענטא בעהמח"ס קול סופרים, זכה לחנך כמה שנים תשב"ר לתו"ש, אותנו גדל במס"י ודרכי רבותיו היו לעינים, בכה בתפלותיו ושפך לבו לקונו כמים, זכרונו הטוב לא ימיש מתוכינו, למליץ יושר יהי בעדינו, השיב נשמתו, כ"ד מר חשון תשמ"ג לפ"ק, בן ס' שנה, והובל למנוחות במספד מר, תנצב"ה".

(2) **שלמה יצחק אייזיק** הי"ד. (3) **פייגא ראכל** הי"ד. (4) **יעקב יששכר דוב** הי"ד. (5) **מלכה גאלדא** הי"ד. (6) **גדליה מרדכי** הי"ד. (7) **חיים משה יחיאל** הי"ד. (8) **יום טוב ליפמאן** הי"ד. (9) **צביה לאה** הי"ד. (10) **אברהם** הי"ד. נעקדו עקה"ש בשנת תש"ד.

עמרם בנימין וידר – בני ברק

לעלה 60 – רבי מאיר פליישמאן מוינה

בעמ' נ"ג נזכר רבי מאיר פליישמאן זצ"ל הי"ד רב בוינה וזוגתו מרת שרה שגידלו אצלם את אחייניהם כבניהם ממש. אציין שגם זקנתי ע"ה היתה להם כמעט כבת. ר' מאיר וזוגתו נשלחו מעירם ווינא אל מאלי טראנסיק, יער גדול אצל מינסק, ושם נרצחו, בערך יום כ"ב סיון תש"ב, הי"ד. רצו"ב גם תמונה מר' מאיר זצ"ל.

מיכאל מנחם בויער – ברוקלין

רבי מאיר פליישמאן

לעלה 46 - רבי אברהם יעקב קאפיל זינגער אב"ד לאשאנץ

ב'עלי זכרון' מס' 46 עמ' טו-טז מובא העתק מכתבו של הגה"ק רבי **אברהם יעקב קאפיל זינגער** זצ"ל אב"ד לאשאנץ לק"ק רעכניץ, אולם לפני העורך היה רק העמוד הראשון של המכתב. לפנינו החלק השני של המכתב עם חתימתו.

ב"ה **קערעסטור** יום ג' ז"ך ניסן הברית לפ"ק

אל אצילי בני ישראל, זקנים ראשים ושופטים, יושבי על מדין דבר אמת וצדק, שוחרי אמונה ודורשי טוב, לכם שלום רב וברכה מאלקי המערכה, לאהוביי ידידי הרבנים המופלגים, הקצינים הנדיבים, החכמים השלמים, הצדיקים המפורסמים, הנקובים בשמותם איש לפ"כ [-לפי כבודו] הראוי לו

בקש"ת אנשי קהל עדת ישורון דק"ק **רעכניץ** יע"א, ובראשים הגביר המפורסם פו"מ דשם וכאל"ש וכט"ס.

הקול קול יעקב עדת ישורון שמענו, עוברי ארחות, הולכי נתיבות, אמרותיכם הטהורים, כי כן שמעתי מאחורי הפרגוד, כי עלה על דעתכם הנאמנה, ונועצו מחשבותיכם יחד שלא לשבת בדד ולדום, ולא להניח עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, רק לקבל עליכם רב ומורה דרך ה', ללמד מוסר השכל, ולהדריך אתכם על מי מנוחות, ועל במתי התורה והעבודה, כאשר היה מלפנים מימי קדם, לישר מסילות, ארחות עקלקלות, ללמד בני יהודה קסת החכמה והמדע, שניהם נצמדות, יחד משולבות, אשה אל אחותה, שלא לצרור. להיות לכם לכבוד ולתפארת, תבקש אתם האהובים, ואוותה נפשיכם הטובה אל איש אשר רוח אלקים נוססה בקרבו לשמח אלקים ואנשים לישוב אותו על כסא הרבנות והממשלה עליכם, מורה ומלמד ומנהל, על פיו ישק בית ישראל לדעת משפט וצדקה כל שומע דבר ה' ולקול משרתו ולילך בדרכו, ירבה תורה, ויגדיל תושיה, ואת אשר ישאל יתנו, ואל אשר יחפץ יטהו. לזאת יתר לבבי, והרהבתי לבוא בקסת הסופר, בעיטי עט חלושה להעיר אתכם, אם אמנם ידעתי מך ערכי בתורה וחכמה ומדע, ואנכי רך בשנים ומי יוכל לשפוט את עם ה' הכבד הלז? עודני תכלנה עיני בצפייתי ציפיתי להיות בתוך הבאים מארץ מרחק, כי גם אני לא נופל מכם. כי בטוח אני בזכות מורי ורבותי אשר שאבתי מים מבורס באר חפרוה שרים, וככוחי אז כן כוחי עתה, זה עשר שנים אשר הועמס עלי עול הוראה ולנהל צאני צאן מרעייתי בעזרתו ועומד לימיני, זרוע תפארתו, אף כי העיר הזאת מצער היא עכ"ז על שדי התבונה דרכתי, ובעמקי השכל שמתי קיני, והנהגתי לאיטי לרגל המלאכה אשר לפני להדריכם על דרכי היושר וההצלחה, תיקר נא נפשי בעיני אהוביי הנחמדים, כי ידעתי בטח שאמלא משאלותיכם בעזה"ת בכל מילי דמיטב הן בעניי הוראה כאשר תראו ממכתבי התעודות אשר אנכי שולח לכם ההענקות, אשר קבלתי זה שנים עשר שנים, מלבד עוד כמה וכמה התרות מגאוני ארץ אשר המה עודנו טמונים באמתחתי, והן בעניי אגדה, אשר ה' נתן לי לשון לימודים לדעת להעיר אוזן לשמוע כלימודים, גם את העולם נתתי בליבי, מזה ומזה לא הנחתי ידי, אבל רק בעקבות הראשונים אשר היו מלפני שמתי מסילתי, שלא לנטות ח"ו מדברי הקדושים אשר רק מפיהם אנו חיים, ודעת קדושים אמצא, ואקוה להאל הנאמן שתמצאו בי כל מבוקשכם, וע"כ יערב נא שיחתי לפניכם ותענו ותאמרו כביר מצאנו ידינו, הן בכה והן בכה – אלה מפה ואלה מפה – ואנכי בתוך אדום ואחילל, ועד ישקיף ה' וירא ממעון קדשו, ובלבד שיהא בהסכמת כולכם באגודה אחת, כי אנכי בדרכי אבותי ורבותי הקדושים אני מחזיק בתומי ומנה לא אזוז לנצח, ואצפה שבל תאמרו נואש לדברי ותשיבו אמרי אמת לשולחכם, ובזו אשים קנצי למילין כי דבר שפתים אך למחסור,

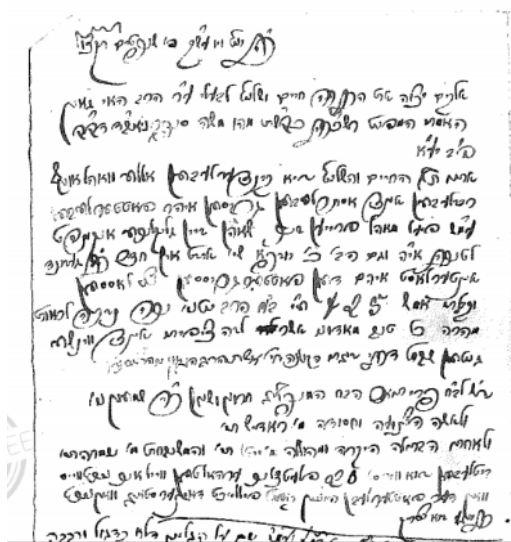
מנוסח זה מתברר לכאורה שאכן זו היא אשת רבי דוד לביאוס והיא שהיתה נכדת האב"ד רבי יצחק דוקלא מצד אמה שהיתה בת רבי יצחק דוקלא ואשת רבי הרש בן הג"ר יעקב אב"ד ליסקע.

מכתב מהרבנית אשת מרן החת"ס בזווש"ל

לפנינו מכתב מהרבנית מ' חי' אשת מרן החת"ס בזווש"ל (בזו"ר אשת הג"ר צבי הירש העללער אב"ד באניהאד), אל בעלה הגדול. מפליא לראות את היחס ויראת הכבוד של אשת חבר זו כלפי אישה הגדול, ואת רהיטת כתיבתה בלח"ק, מה שלא היה מצוי בדרכי אצל נשים. במכתב נזכרים בני מרן החת"ס ה'ב' שמעון סופר לימים אב"ד קראקא וה'ב' יוזפא, מ' ראדיש [א"ר יוסף שלעזינגער] בתו חורגתו של החת"ס, ובנות החת"ס ייטל [גייגער], שמחה [לעהמאן], ריזל ואסתר.

ב"ה יום ויו עש"ק פ' שופטים תקצו"ל

אלקים יצוה את הברכה חיים ושלוש לבעלי ע"ר הרב האי גאון האמתי המפוי רשכב"ה כקש"ת מה"י משה סופר נ"י אב"ד דק"ק פ"ב יע"א

אתנו ת"ל החיים והשלום
דיא קינדער לעבען אללע
וואהלאויף, ריזלעבען אונד
אסתרלעבען גריסען איהר
פאטטערלעבען עמ"ש פיעל
מאהל פרייען זיך שאהן זיין
גליקליכע אנקונפט לטובה
אי"ה, וגם ה' כ' יוזפא ש'י
איזט אין חדר ב"ה געזונד
אונטערלאסט איהם דען
פאטטער גריסען צו
לאססען, וקבלתי אמש 25
א ע"י ב"א הרב ... נ"י, וכה
נזכה לראות מהרה כל טוב
מאדוני אשר לזה ציפיתי
אונד ווינשע גוטען שבת.

[תרגום (ע"י הגב' חי' בתי' מרקוביץ, תשנח"ל): אתנו ת"ל החיים והשלום, הילדים יחיו כולם בריאים. ריזל תי' ואסתר תי' מוסרות ד"ש לאביהן יח'

עמ"ש, הן כבר מצפות בשמחה לבואו שיהיה לטובה אי"ה, וגם הבחור כ' יוזפא שנמצא בחדר ב"ה בריא ומבקש למסור ד"ש לאביו.

וקבלתי אמש 25 צלי ע"י ב"א הרב ... נ"י וכה נזכה לראות מהרה כל טוב מאדוני אשר לזה ציפיתי והנני מאחלת שבת שלום.

דברי זוגתו הקטנה חי' אשת הרב הגאון מהרמ"ס נר"ו(?)

ד"ש לבח' פרי תואר הבח' המופלג חרוץ ושנון כ"ה שמעון נ"י ולאשה הצנועה וחסודה מ' ראדיש תי' ולאחתו הבתולה היקרה ומהוללה מ' ייטל תי' והמשובחת מ' שמחה תי'

ייטלעבען דוא ווירסט 20 פלעטצליך ערהאלטען ווייל איך ניכט ווייס וואן דער פאטרערלעכן היניין קומט פיללייכט דאננערסטאג, וואן ניכט ברינגע זיא צוריק.

[תרגום]: ייטל שתחי, את תקבלי לפתע פתאום 20 [צלי או פלורין], מפני שאיני יודעת מתי יבוא אבא נ"י לכאן, אולי ביום חמישי, ואם לא אנא תחזירי אותם לכאן.

שמעון אופמאן - מעלבארן

מערכת עלי זכרון

מיסודו של הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער זצ"ל
הכתובת לקבלת הגיליון ושליחת מאמרים alyzecharon@gmail.com

© כל הזכויות שמורות